

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

DEPREM RİSK YÖNETİMİ VE KENTSEL İYİLEŞTİRME
DAİRE BAŞKANLIĞI
DEPREM VE ZEMİN İNCELEME MÜDÜRLÜĞÜ

AFET ODAKLI SOSYAL HASAR GÖREBİLİRLİK
ANALİZİNE İLİŞKİN VERİ TOPLAMA AMAÇLI
ANKET İŞİ

SONUÇ RAPOR

2014

İçindekiler

1. GİRİŞ	7
2. AMAÇ.....	13
3. YÖNTEM.....	13
3.1. SORU FORMUNUN HAZIRLANMASI.....	13
3.2. VERİ TABANI TASARIMI ve VERİ TEMİNİ.....	14
3.3. ANKETÖR EĞİTİMİ	14
3.4. PİLOT ÇALIŞMA	15
3.5. SAHA ÇALIŞMASI	15
3.6. GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	15
4. HANENİN DEMOGRAFİK YAPISI	19
4.2. HANEDE YAŞAYAN BİREYLERE İLİŞKİN VERİLER	19
4.3. HANEDEKİ KİŞİ SAYISI	21
5. ENGELLİLİK VE ÖZEL TEDAVİ DURUMU	23
5.1. GİRİŞ	23
5.2. ENGELLİLİK (Fiziksel ve Zihinsel).....	23
5.3. BAKIMA MUHTAÇ YAŞLILIK DURUMU	25
6. SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM	27
6.1. GİRİŞ	27
6.2. SOSYAL GÜVENCE	27
6.3. ÖZEL SAĞLIK SİGORTASI.....	28
6.4. SAĞLIK KURUMU YAKINLIĞI	29
7. EĞİTİM DURUMU	30
8. EKONOMİK DURUM	32
8.1. GELİR.....	32
8.2. GELİR GÜVENCESİ VE KIRILGANLIKLAR.....	36
8.3. VARLIK DURUMU	41
8.4. BORÇ VE BİRİKİM.....	45
9. HAREKET KABİLİYETİ.....	48
10. TOPLUMSAL HAZIRLIK	51
10.1. RİSK ALGISI	52
10.2. HANE BAZLI RİSK AZALTMA	57
10.3. DAYANIŞMA	64
10.4. MAHALLE BAZLI RİSK AZALTMA	68
11. SONUÇ	94

TABLolar

Tablo 1.	Sosyal Hasar Görebilirliğin Genel Göstergeleri ve Kırılganlık Üzerine Etkisi (Cutter et al., 2003, s.246).....	11
Tablo 2.	Çalışma Yapılan Mahalleler.....	16
Tablo 3.	Hanedeki kişi sayısı	22
Tablo 4.	Hanede Yaşayan Toplam Kişi Sayısı ve Yakınlık.....	22
Tablo 5.	Engellilik Durumu (Fiziksel/Zihinsel).....	23
Tablo 6.	Tedavi Türü Nedir? Sorusuna verilen cevap dağılımı	25
Tablo 7.	Bakıma muhtaç yaşlılık durumu var mı?	26
Tablo 8.	Eğitim Durumu	31
Tablo 9.	Evinize giren toplam gelir ne kadardır?.....	33
Tablo 10.	Evinizi bugün kiraya vermek isteseyiz bu semtteki emsallerine göre değerlendirerek kira bedeli ne kadar olurdu ?	33
Tablo 11.	Gelir durumuna göre hanelerin dağılımı.....	35
Tablo 12.	Yoksulluk ile deprem konusunda bilgi sahipliği ilişkisi.....	36
Tablo 13.	Hanenizin Gelir Kaynakları Nelerdir?	37
Tablo 14.	Meslek.....	38
Tablo 15.	Çalışanların dağılımı.....	39
Tablo 16.	Meslek Süresi.....	40
Tablo 17.	İstanbul'da olası büyük bir deprem sonrası işinizi veya gelirinizi kaybetme riskiniz var mı?.....	40
Tablo 18.	İşsizlik Süresi	41
Tablo 19.	Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir ?.....	41
Tablo 20.	Oturduğunuz konutta ev sahibi iseniz tapu durumu nedir ?.....	42
Tablo 21.	İstanbul ve /veya Marmara Bölgesi içinde sizin haneye ait bir mülkünüz (Daire, Yazlık, Kışlık, Yayla evi v.b.) var mı?.....	42
Tablo 22.	Cevap Evet İse Kaç Adet Olduğunu Belirtiniz	42
Tablo 23.	Marmara Bölgesi Dışında sizin haneye ait bir mülkünüz (Daire, Yazlık, Kışlık, Yayla evi v.b.) var mı?	43
Tablo 24.	Cevap Evet İse Kaç Adet Olduğunu Belirtiniz	43
Tablo 25.	şimdi sayacağım eşyaların hangileri hanenizde veya hanede yaşayan fertlerde bulunmaktadır?	44
Tablo 26.	Evinizin ısınmasında aşağıda sayacağım ısınma yöntemlerinden hangisini kullanıyorsunuz ?	45
Tablo 27.	Acil durumlar için bir birikiminiz var mı ?.....	45
Tablo 28.	Haneniz üyelerinin borcu (her türlü borç) var mıdır ?.....	45
Tablo 29.	Birikim ile sigorta sahipliği ilişkisi.....	46
Tablo 30.	Borç ile sigorta sahipliği ilişkisi	46
Tablo 31.	Birikim ile deprem konusunda bilgi sahipliği ilişkisi	47
Tablo 32.	Borç ile deprem konusunda bilgi sahipliği ilişkisi.....	47
Tablo 33.	şimdi sayacağım eşyaların hangileri hanenizde veya hanede yaşayan fertlerde bulunmaktadır?	49
Tablo 34.	Engellilik Durumu (Fiziksel/Zihinsel).....	49
Tablo 35.	Bakıma muhtaç yaşlılık durumu var mı?	49
Tablo 36.	İstanbul ve /veya Marmara Bölgesi içinde sizin haneye ait bir mülkünüz (Daire, Yazlık, Kışlık, Yayla evi v.b.) var mı?.....	49
Tablo 37.	Marmara Bölgesi Dışında sizin haneye ait bir mülkünüz (Daire, Yazlık, Kışlık,	

Yayla evi v.b.) var mı?	50
Tablo 38. Depreme yönelik olarak şimdi okuyacağım önlemleri aldınız mı?	50
Tablo 39. Sizce İstanbul'da büyük bir deprem olacak mı?.....	52
Tablo 40. Sizce meydana gelebilecek büyük bir depremde yaşadığınız ev hasar görecektir mi? ..	53
Tablo 41. Sizce meydana gelebilecek büyük bir depremde yaşadığınız ev hasar görecektir mi ? X Neden bu şekilde düşünüyorsunuz ?	53
Tablo 42. Sizce İstanbul'da meydana gelebilecek büyük bir deprem ne kadar hasar yaratır?	54
Tablo 44. Beklenen büyük depreme karşı aşağıdaki kuruluşların depreme hazırlık faaliyetlerini yeterli görüyor musunuz? (Eğitim, planlama, güçlendirme gibi)	55
Tablo 45. Size sayacağım ifadeler ne derece katıldığınızı söyler misiniz?	56
Tablo 46. Binanızda herhangi bir güçlendirme çalışması yapıldı mı?	57
Tablo 47. Oturduğunuz binanın yapım yılı nedir?	58
Tablo 48. Daha önce büyük bir deprem yaşadınız mı?	58
Tablo 49. Bu deprem anında neler yaptınız?.....	59
Tablo 50. Bir deprem sırasında ne yaparsınız ?	59
Tablo 51. Deprem ile ilgili bilgi düzeyinize 1 ile 5 arasında bir puan verecek olsanız kaç puan verirsiniz?	60
Tablo 52. Siz yada hane sakinleri herhangi bir STK' ya üye misiniz? Hangi tür STK' ya üyesiniz?	61
Tablo 53. Siz ya da hane sakinleri üyesi olduğunuz sivil toplum veya gönüllü kuruluşun aktivitelerine, etkinliklerine, toplantılarına katılır mısınız?	61
Tablo 54. Katılım sıklığınızı değerlendirir misiniz ?	62
Tablo 55. Bugün bir deprem olsa, bu üyesi olduğunuz gönüllü kuruluşun size bir yararı olur mu?	62
Tablo 56. Depreme yönelik olarak şimdi okuyacağım önlemleri aldınız mı?	63
Tablo 57. Aile bireylerinin okul ve işlerinin eve uzaklıkları yürüme mesafesinde midir?	64
Tablo 58. Kaç yıldır bu mahalde yaşıyorsunuz?	66
Tablo 60. Aşağıda sayacağım ifadelerin size ne derece uyduğunu lütfen evet ve hayır şeklinde belirtir misiniz?	68
Tablo 61. Muhtarlık Yılı Dağılım Tablosu	70
Tablo 63. Muhtarların Yaş Dağılımı	70
Tablo 62. Muhtarların Eğitim Durumları Dağılımı.....	70
Tablo 64. Muhtarların Meslek Dağılımı.....	71
Tablo 65. Muhtarların Medeni Hal Dağılımı	71
Tablo 66. Temel Konulardaki Muhtar Cevaplarının İlçe Bazında ve Toplamda Sonuçları... 93	93

ŞEKİLLER

Şekil 1.	Görüşülen Kişilerin Yaş Dağılımları	17
Şekil 2.	Görüşülen Kişilerin Cinsiyet Dağılımı	17
Şekil 3.	Görüşülen Kişinin Hanedeki Konumu	18
Şekil 4.	Hanelerde Yaşayanların Cinsiyet Dağılımı Oranları	20
Şekil 5.	Hanelerde Yaşayanların Yaş Dağılımı.....	21
Şekil 6.	Kronik Hastalığı Var Mı? Sorusuna verilen cevap dağılımı.....	24
Şekil 7.	Özel Tedavi Görme Durumu Var Mı? Sorusuna verilen cevap dağılımı	24
Şekil 8.	Sosyal Güvence varlığı dağılımı	28
Şekil 9.	Özel Sağlık Sigortanız Var Mı? Sorusuna verilen cevap dağılımı	28
Şekil 10.	Eve Yakın Yürüme Mesafesinde Bir Sağlık Kurumu Var mıdır? Sorusuna verilen cevap dağılımı	29
Şekil 11.	Eve Yakın Yürüme Mesafesinde Bir Sağlık Kurumu Var Mıdır?.....	29
Şekil 12.	Eğitim Durumu	30
Şekil 13.	Gelir durumuna göre hanelerin dağılımı.....	35

PROJE EKİBİ		
ÜN VAN	İSİM-SOYİSİM	KURUM
Genel Müdür	Can UĞUR	ETİK ARAŞTIRMA
Genel Müdür Yrd.	Cem UĞUR	ETİK ARAŞTIRMA
Uzman	Derya GÜZELKAYA	ETİK ARAŞTIRMA
Uzman	Zeynep GÜRBÜZ	ETİK ARAŞTIRMA
DANIŞMANLAR		
Prof. Dr.	Sibel KALAYCIOĞLU	ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ
Prof. Dr.	Eser ÇAKTI	BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ KANDİLLİ RASATHANESİ VE DEPREM ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
Doç. Dr.	Burçay ERUS	BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ EKONOMİ BÖLÜMÜ
Araştırmacı	Bilgen SUNGAY	BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ KANDİLLİ RASATHANESİ VE DEPREM ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
KONTROL EKİBİ		
Jeoloji Yük. Müh.	Betül ERGÜN KONUKCU	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ DEPREM VE ZEMİN İNCELEME MÜDÜRLÜĞÜ
Geomatik Yük. Müh.	Emin Yahya MENTEŞE	İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ DEPREM VE ZEMİN İNCELEME MÜDÜRLÜĞÜ

1. GİRİŞ

Afetler, yaygın biçimde insani, maddi, ekonomik ve çevresel kayıp ve etkiler doğurarak; toplumların bu etkiler ile kendi kaynaklarıyla mücadele edebilme kapasitesini aşan ve işleyişlerinin ciddi biçimde zarar görmesine neden olan olaylardır (UNISDR, 2009). Afetlerin etkileri, boyut ve kapsama bağlı olarak uzun yıllar sürebilmektedir ve bu boyut ile kapsamın temelinde tehlikenin yapısı ile tehlikenin etkilediği mekandaki fiziki, toplumsal ve idari kırılmalıklar yer almaktadır.

Tehlikelerin gerçekleşmelerini engellemek birçok zaman imkansız olmakla birlikte, olumsuz sonuçlarını azaltmak ve/veya yönetilebilir bir seviyede tutmak alınacak önlemlerle sağlanabilir. Bu önlemlerin neler olduğunun belirlenmesi için öncelikli olarak tehlikelerin belirlenmesi ve bu tehlikelere maruz kalacak sistemlerin (fiziki, toplumsal, idari) kırılmalıklarının tespit edilmesi gerekmektedir. Tehlike ve kırılmalıkların bir arada değerlendirilmesi; bir başka deyişle gerçekleşmesi muhtemel tehlikenin nasıl, nerede ve ne ölçüde kayıplara yol açacağına anlaşılması ise; söz konusu sistemin afet riskinin anlaşılmasını ifade etmektedir.

Afet kavramı çerçevesinde, hasar görülebilirliğin, fiziki, sosyal ve idari bileşenleri değerlendirilirken, bunların birbirleri ile olan ilişkileri (etkileşimleri) de göz ardı edilmemelidir.

Afetlerin en net ve belirgin sonucu fiziki kayıplardır. Bu kayıplar, başta can kaybı olmak üzere üstyapı ve altyapı hasarıdır. Ancak afetlerin toplumsal yaşantı üzerindeki tüm etkilerini anlamak için sosyal yapının analiz edilmesi ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü toplumların barındırdığı nitelikler; afetlerin sonuçları ile mücadelede toplumların dirençlilik yada kırılmalık eğilimlerini belirleyici olmaktadır. Dirençli toplumlar bu sonuçlar ile mücadele etmede daha başarılı, afet öncesi duruma dönmede ve bu durumu daha iyi bir seviyeye taşımada daha etkin olurken; kırılmalık toplumlarda afet etkilerinin katlanarak arttığı ve afet sonrası iyileştirme sürecinin görece yavaş ilerlediği gözlemlenmektedir.

Afetlere ilişkin literatür incelendiğinde, afetin etkisinin tesadüfi olmadığı, sosyal etkileşim ve toplumsal örüntülerin karşılıklı etkileri ile ilişkili olduğu görülmektedir (Morrow, BH, 1993; Boyce JK, 2000). Afetlerin etkilerinin her yerde aynı şekilde olmadığı, farklı yerlerde farklı

etkilerinin olabileceği hatta aynı yer içinde bile aynı afetin etkisinin farklı sonuçlar doğurabileceği kabul edilmektedir. Bu kabul “hasar görebilirlik” kavramının afetlerle birlikte ele alınmaya başlamasına neden olmuştur. Bu kavram, öncelikle doğal bilimlerde kullanılan bir terim olup farklı tanımlarını yapmak mümkündür. Ancak kabaca; riske maruz kalma, direnme ve başa çıkma becerisinin düzeyi olarak tanımlanabilir (Blaikie et al, 1994).

Sosyal bilimler penceresinden bakıldığında ise hasar görebilirlik terimi; ekonomik, sosyal ve politik alanı içine alan çerçevede hem gündelik yaşama katılma ve onu idame ettirme; hem de risk ile başa çıkma becerisinin düzeyi olarak ele alınabilir. Hasar görebilirlik politik iktisat ile insan ekolojisi arasındaki doğa-toplum ilişkisinin bir sentezi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşıma göre “**sosyal hasar görebilirlik**” afetlere fiziksel olarak maruz kalmanın sonuçları ile **başetme, normale dönme ve olumsuz etkileri azaltmaya** ilişkin insan kapasitesidir. Diğer yandan hasar görebilirliği riskin bir sonucu/çıktısı olarak görmek yerine risk öncesi koşulların ve deneyimlerin belirlediği bir başa çıkma becerisi olarak ele almak, sosyal olanın doğası gereği kaçınılmaz gözükmektedir. Risk öncesi koşullar ile kast edilen ise kişinin risk ile karşılaşmadan önceki özelliklerinin onun riske maruz kalması, ona karşı direnci ve riskle başa çıkma becerisini belirlemesi/etkilemesidir (Cutter, 1996). Örneğin, kişinin yaşı, cinsiyeti, eğitimi, gibi bireysel özellikleri riske karşı cevabı etkilemektedir. Diğer yandan yoksullar ve çok yoksul olanların krizlere daha sık maruz kaldıkları, kriz yönetimi için daha az araçlarının olduğu, yaşamlarına ait küçük olumsuzlukların bile refah düzeylerini düşürdüğü bilinmektedir (Holzmann, R. ve Jørgensen, S., 2000, s.6)

Çocuklar, yaşlılar, hastalar, sakatların riske cevabı ile genç, sağlıklı olan kişilerin cevabı aynı olmayabilmektedir (Yiing-Jend Chou et al, 2004). Yine aynı şekilde kişinin geliri, yaptığı iş, aile büyüklüğü gibi sosyo-ekonomik düzeyi belirleyen özellikleri kişinin yaşadığı yeri, evi, yaşanılan evin nitelik ve niceliği ile evin sahip olduğu alt-yapı koşullarını belirlemekte ve bu nitelikler hasar görebilirlik seviyesini belirlemektedir (Evans, GW ve Kantrowitz, E., 2002).

Yine eğitim düzeyi, bilinç düzeyi, sahip olunan iş, sosyal güvence gibi sosyal sınıfı belirleyen nitelikler riske karşı tedbir alma, sahip olunan mülklerin sigortalanması, risk durumunda nasıl davranılması gerektiği ve risk ile başa çıkma becerisini etkilemektedir. Diğer yandan kişinin sahip olduğu değer, gelenek ve inançları da risk öncesi ve esnasında alınacak tedbirler ile riske cevabı ve onunla başa çıkma biçimlerini şekillendirmektedir.

Tüm bu nedenler risk durumunda, hangi grupların sosyal açıdan daha kırılgan olabilecekleri

konusunda ipuçları sunmakla birlikte; kırılmalığa yönelik çalışmalarda çok çeşitli bileşenlerin bir arada değerlendirilmesi gerekliliği, **kavramın analiz edilmesini zorlaştırmakta ve karmaşıklarıtmaktadır.**

Biyofiziksel ve binalara ilişkin kırılmalılık ve bunun ölçülmesi üzerine pek çok çalışma yapılmış ve kırılmalılık ölçütleri geliştirilmiş olmasına rağmen, sosyal hasar görebilirlik ve nasıl ölçüleceği üzerine yapılan çalışmlar görece yenidir ve nasıl ölçülmesi gerektiği sosyal yapının içeriği dolayısıyla daha zor ve karmaşıktır (Susan, L. et al, 2003, s.243). **Sosyal boyutun yarattığı hasar görebilirlik, ölçülmesinin güçlüğü nedeniyle genellikle ihmal edilmektedir.** Bu nedenle hasar görebilirliğin sosyal boyutu hakkında şimdilik daha az bilgi sahibi olunduğu söylenebilir.

Ancak genel olarak hasar görebilirlik çalışmlarının 3 temel yaklaşımı olduğu kabul edilmektedir:

- i) Beklenmedik doğal tehlikelere karşı kişi veya mekânın kırılmalılığı - (maruz kalma)
- ii) Kırılmalılık bir sosyal durumdur (sosyal karşı duruş ya da kabulleniş)
- iii) Potansiyel maruz kalış ile sosyal kabullenişin birlikte ele alındığı ve kişi ve mekân üzerine odaklanılan yaklaşım

şeklindedir (Adger, WN., 2001, 2003).

Hasar görebilirlik genellikle bireylerin yaş, cinsiyet, sağlık, gelir, çalışma durumu, ırk, etnik gibi özellikleri kullanılarak ölçülmeye çalışılmaktadır. Bu kriterlerin kullanılması aslında hasar görebilirliği sosyal eşitsizliklerin bir ürünü olarak görmemizi sağlar. Yapılan bazı çalışmlar, hastalık, sakatlık ve yoksul olmanın da hasar görebilirlikle yakın ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Bu özellikler bireylerin risk öncesinde, esnasında ve sonrasında ne kadar etkileneceklerini ve bu etkilerden ne kadar süre içinde kurtulup, eskiye dönebileceklerini belirlemektedir. Yaşanılan yer (hem mekânsal olarak ev hem de evin yer aldığı mahalle, mahallenin olanak ve imkânları) bireysel özelliklerle yakından bir ilişki içindedir. Bu mekanın şehirleşme durumu, nüfus artışı ve yoğunluğu, ekonomik önemi gibi faktörler yaşanılan yerin hasar görebilirliğini belirlemektedir. Genellikle sosyal eşitsizlikler kişilerin yaşadığı mekânı, mekânın niteliği ile yaşanılan yerin altyapı olanaklarını belirlemektedir. Örneğin yoksulların yaşadığı yerler gibi yoksullara sunulan altyapı hizmetleri de yoksul olmaktadır. **Böylece mekân ve sosyal olan iç içe geçmektedir.**

Genel olarak sosyal bilimlerde hasar görebilirliği etkileyen/belirleyen temel bazı faktörler üzerinde fikir birliğinin olduğu söylenebilir. Bunları şöyle özetlemek mümkündür: Kaynaklara ulaşamama (bilgi ve teknolojiyi içine alacak şekilde), politik güce ulaşma ve temsil edilme güçlüğü olanlar ile sosyal sermayeleri (sosyal ağ ve bağlantıları kapsayacak şekilde) inançlar ve gelenekler ile deneyim ve yaş, fiziksel ve/veya zihinsel güçlüğü olan kimseler ile yaşanan mekânın altyapı özellikleri hasar görebilirlik üzerinde etkiye sahiptir (Cutter, 2001; Tierney, Lindell, and Perry, 2001; Putnam, 2000; Blaikie et al., 1994). Hasar görebilirliği anlamak için kullanılan göstergeler ve bunların kırılabilirlik üzerine beklenen genel etkileri ise Tablo-1 ile gösterilen başlıkları içermektedir (Cutter et al., 2003, s.246).

Özetle, hasar görebilirlik kavramının sosyal boyutuna yönelik muhtelif çalışmalar, projeler ve analiz yöntemleri geliştirilmiş ve sosyal hasar görebilirlik kavramının anlaşılmasına yönelik önemli boyutta bir literatür uluslar arası ölçekte oluşmuştur. Fiziksel hasar görebilirlik ile karşılaştırıldığında ise görece daha az kaynağın var olduğu görülmekte ve analiz yöntemlerinin geliştirilmesi ihtiyacı tespit edilmektedir. Ülkemizde ve deprem riski açısından büyük bir öneme sahip İstanbul açısından bakıldığında ise bu konuyla ilgili çalışmalar kesinlikle yetersizdir. Bu anlamda İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğü (DEZİM) tarafından yürütülen Afet Risk Yönetimi için Megaşehir Gösterge Sistemi (MegaİST) projesi kapsamında ele alınan “**Afet Odaklı Sosyal Hasar Görebilirlik Analizi Projesi**” önemli bir yere sahiptir. İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) 2012 yılı Afetlere Hazırlık Mali Destek Programı çerçevesinde 50 mahallede pilot bazlı yürütülen söz konusu projede kullanılan tüm veriler işbu çalışma raporu ile ayrıntılı biçimde ele alınan **anket çalışmasının** sonuçlarından türetilmiştir.

Bu anket çalışması ile İstanbul’da yaşanması olası bir deprem sonucunda meydana gelecek sosyal hasarın ölçülmesinde altlık olarak kullanılacak veriler üretilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Hasar Görebilirliğin Genel Göstergeleri ve Kırılgnlık Üzerine Etkisi (Cutter et al., 2003, s.246)

Küme	İçerik	Kırılgnlığa etkisi
Sosyo-ekonomik statü	Gelir Politik güç Prestij	Yüksek Statü (-) Düşük gelir ve/veya statü (+)
Toplumsal Cinsiyet (gender)	Yeniden eskiye dönme sürecinde kadınların daha kırılgn olduğu	Erkek (-) Kadın (+)
İrk ve etnik yapı	Kırılgnlığa yol açan durumdan sonra kaynaklara ulaşmada önemli	Beyaz olmayanlar (+)
Yaş	İleri yaş mobility olumsuz etkilemekte, çocuklar bağımlı olduklarından anne-babanın mobilitesini etkilemekte	Yaşlı -65 ve üstü- (+) Çocuk -14 yaş altı (+)
Ticaret ve endüstrinin gelişmiş olması	Ticaret ve endüstrinin, değer, kalite ve yoğunluğu toplumun ekonomik iyi oluşunu göstermekte ve potansiyel kayıpların ve eskiye dönüş için harcanacak süreyi etkilemektedir	Yüksek yoğunluk (+) Yüksek değer (+/-)
İş kaybı	Potansiyel iş kaybı kırılgnlığa yol açan durumun etkilerini ağırlaştırmakta ve işsizliğin artmasına neden olmaktadır	İş kaybı (+)
Kır/kent	Kır, düşük gelir ve yerel kaynaklara bağımlı olduğundan; kent ise yoğun olduğundan tahliye güçlüğüne yol açmaktadır	Kır (+) Kent (+)
Yerleşim yeri mülkiyeti	Yaşanılan mülkün değeri, niteliği potansiyel kayıplar üzerinde etkilidir	Kötü nitelikli ev (+)
Altyapı	Altyapı –köprüler, su, haberleşme ve ulaşım gibi- potansiyel kayıp miktarını artırmakta ve geriye dönüşü güçleştirmektedir	Yaygın altyapı (+)
Kiracılar	Mülk sahipleri kadar ekonomik güce sahip olmadıklarından daha kırılgn	Kiracılık (+)

	olabilmektedir	
Meslek	Profesyonel mesleği olanlar daha az etkilenirken, işçi, servis sektöründe çalışanlar ve kendi işinin sahibi olanlar daha fazla etkilenmektedirler	Profesyonel meslek (-) işçi, servis sektöründe çalışanlar ve kendi işinin sahibi olanlar (+)
Aile yapısı	Bağımlı üye sayısı fazla olan aileler ve tek ebeveynli aileler daha kırılgan olmaktadır	Yüksek doğum oranı (+) Geniş aile (+) Tek ebeveynli aile (+)
Eğitim	Sosyo-ekonomik statü ile ilişkisi olduğundan ve bilgi kaynaklarına ulaşmayı etkilediğinden eğitim önemli	Kısa eğitim (+) Uzun eğitim (-)
Nüfus artışı	Hızlı nüfus artışı; sosyal servis ve hizmetleri, konut kalitesini ve altyapıyı etkilenmektedir	Hızlı nüfus artışı (+)
Tıbbi hizmetler	Doktor, hemşire ve hastane sayıları etkilidir	Doktor, hemşire ve hastane sayısının fazla olması (-)
Sosyal bağımlılık	Sosyal hizmet ve servislerine bağımlı nüfusun oranı etkili olmaktadır	Fazla sayıda sosyal hizmet bağımlısı (+) Düşük sayıda sosyal hizmet bağımlısı (-)
Özel gereksinimi olan nüfus	Özel gereksinimi olan nüfus –hasta, özürlü, evsiz- kırılganlıktan daha fazla etkilenmektedir	Özel gereksinimi olan nüfus fazla ise (+)

2. AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, İstanbul için belirlenen 50 pilot mahallede; deprem odaklı risk azaltma çalışmalarında kullanılmak üzere; toplumun, deprem ve etkilerine bakış açısını, deprem karşısında takındığı tutumu, depreme karşı aldığı önlemleri, deprem farkındalığını, ekonomik yapısını, sağlık ve engellilik durumunu, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme seviyesini, hane halkı yapısını, sosyal dayanışma seviyesini tespit etmek, değerlendirmek ve anlamaktır.

3. YÖNTEM

Çalışmanın amacı doğrultusunda; deprem odaklı sosyal hasar görülebilirliği ölçmek amacıyla oluşturulan göstergelerin analiz edilmesini sağlayacak **veri setlerinin belirlenmesi**, ve bu verilerin elde edilmesine yönelik **soru formlarının tasarlanarak anket yapılması** projenin temelini oluşturmuştur.

Bu tür çalışmalarda sayısal temsiliyet söz konusu olduğundan, araştırma evrenini temsil edecek örneklemin hatasız tespit edilmesi ve bu örnekleme doğru soruların sorulması çok önemlidir. Avcılar, Bahçelievler, Bakırköy, Beylikdüzü, Fatih, Güngören, Küçükçekmece ve Zeytinburnu ilçelerinde DEZİM tarafından belirlenen 50 pilot mahallede hane bazlı olarak uygulanan anket çalışması; **rastlantısal küme örnekleme** prensibi ile TÜİK'ten alınan adres bilgileri çerçevesinde 8000 haneyi kapsayan bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Ayrıca her asıl hane için 2 adet yedek hane olmak üzere toplamda 24.000 adet hane adresi temin edilmiştir. Adresler anket yazılımına yüklenerek anketör hatası ortadan kaldırılmıştır. Asıl hanede görüşme gerçekleştirildikten sonra bu asıl haneye bağlı yedek haneler pasif konuma otomatik olarak gelmiştir. Bu hanelerde 18 yaş üstü bir birey ile yüz yüze görüşülerek bilgi toplanmıştır. Bu anketlerde soru formu kapalı uçlu sorulardan oluşmuş ve sonuçlar SPSS kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmada ayrıca mahallelerin deprem karşısındaki hazırlıklılık seviyesinin daha net anlaşılabilmesi için mahalle muhtarlıklarında ise 48 mahallenin muhtarı ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve bulgular nitel olarak değerlendirilmiştir. Örneklem dahilindeki 50 mahalleden 2'si görüşmeyi reddetmiştir.

3.1. SORU FORMUNUN HAZIRLANMASI

Soru formu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Prof. Dr. Sibel

Kalaycıoğlu, Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümünden Doç. Dr. Burçay Erus, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, Deprem Mühendisliği Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Eser Çaktı ve Bilgen Sungay danışmanlığında, idare ve yüklenici yetkililerinin yer aldığı çalışma grubu tarafından oluşturulmuştur. Çalışma grubu, hane görüşmesi ve muhtar görüşmesi olmak üzere iki ayrı soru formu hazırlamıştır. Çalışma grubu ilk olarak, deprem odaklı sosyal hasar görülebilirliği etkileyen faktörleri değerlendirerek, soruların hazırlanmasına esas bir kavramsal çerçeve oluşturmuştur. Bu çerçeve temel alınarak, ihtiyaç duyulan veri setleri belirlenmiş ve anket formunda yer almak üzere soru şeklinde formüle edilmiştir.

Deprem odaklı sosyal hasar görülebilirliği belirlemek amacıyla yapılan hane bazlı anket çalışmasının kavramsal çerçevesi aşağıda sunulmuştur.

- Hanenin demografik yapısı
- Engellilik ve özel tedavi durumu
- Sağlık hizmetlerine erişim
- Eğitim durumu
- Ekonomik durum
- Hareket Kabiliyeti
- Toplumsal hazırlık

Mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerde kullanılan formda ise, mahallenin ilk müdahale kapasitesi ve risk azaltma ve hazırlık düzeyinin belirlenmesine yönelik sorular yer almıştır.

3.2. VERİ TABANI TASARIMI ve VERİ TEMİNİ

Veri tabanı sistemi “**mysql database**” ve “**nginx + push engine**” sunucu üzerinde çalışmıştır. Sitemde her bir kullanıcı için kullanıcı adı ve şifre ile sağlanarak erişim kullanıcıya özel ve güvenli biçimde gerçekleştirilmiştir. Koordinat alınmasında “**Html5 Geolocation javascript high accuracy**” yöntemi kullanılmış ve standart sapma ± 200 m olarak belirlenmiştir. Bu koordinat verileri daha sonrasında işlenerek görüşme yapılan hane adresleriyle eşleştirilmiştir. Ayrıca temin edilen veriler hem ham olarak; hem de DEZİM tarafından talep edildiği biçimde işlenmiş, CBS yazılımı ArcINFO 10.1 kullanılarak hane bazlı ve mahalle bazlı olmak üzere .mbd ve .mxd uzantılı olarak hazırlanmıştır.

3.3. ANKETÖR EğİTİMİ

Anketör eğitimi, 50 anketör ve 5 saha yöneticisinin katılımı ile 12.04.2014 cumartesi günü gerçekleştirilmiştir. Eğitimde genel olarak araştırma kuralları, denekler ile iletişim, sahada

karşılaşılabilecek zorluklar ve çözüm yolları gibi dikkat edilecek noktalar üzerinde durulmuştur. Eğitimin ikinci bölümünde ise soru formu üzerinden soru bazında tartışarak her bir sorunun ne anlama geldiği ve ne amaçlandığı aktarılmıştır. Daha sonra pilot çalışma ile anketörlerin soru formuna tam hâkim olmaları sağlanmıştır.

3.4. PİLOT ÇALIŞMA

Pilot çalışmanın esas amacı, ana çalışma öncesinde anketin geçerliliğini ve soruların anlaşılabilirliğini test etmektir. Bundan dolayı 50 kişilik bir örneklem ile anket formu Bahçelievler ilçesinde sahada test edilmiş ve bu sonuçlardan faydalanılarak, soru formu revizyon toplantısında akademik danışmanlar ile gerekli görülen güncellemeler sağlanarak nihai soru formu oluşturulmuştur (Ek-1).

3.5. SAHA ÇALIŞMASI

Saha çalışması tablet bilgisayarlar ile gerçekleştirilmiştir. Tüm anketörlere 3G ve GPS uyumlu tablet bilgisayarlar dağıtılmıştır. Sahada yapılan tüm anketler anlık olarak veritabanına kayıt edilmiştir.

Saha çalışması esnasında çeşitli nedenlerle TÜİK' ten alınan adreslerde gerçekleştirilemeyen görüşmeler olmuştur. Özellikle Fatih ilçesinde Suriye kökenli insanların yerleştiği hanelerle görüşmeler yapılamamıştır. Ayrıca diğer ilçelerdeki boş haneler ve birtakım konut sitelerindeki güvenlik yaklaşımı nedeniyle görüşmeler gerçekleştirilememiştir. Proje danışmanları ve idare ile yapılan görüşmeler çerçevesinde ilçe, mahalle ve sokak değiştirilmemesi koşuluyla, görüşülemeyen hanelerin bulunduğu 1706 adet başka hanede görüşmeler yapılmıştır.

Saha çalışmasının yürütüldüğü mahalleler DEZİM tarafından öncesinde gerçekleştirilmiş olan Afet Risk Yönetimi için Megaşehir Gösterge Sistemi (MegaİST) projesi kapsamında üretilen sonuçlar baz alınarak yine DEZİM tarafından belirlenmiştir (Tablo-2).

3.6. GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER

Yukarıda da belirtildiği üzere, anket çalışması toplamda 8000 hane üzerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişilerin yaş dağılımı %74 oranında 25-64 aralığında yer almaktadır. Hanelerin yalnızca %12'sinde 65 yaş ve üzerindeki kişiler ile görüşme yapılmıştır (Şekil-1). 2013 yılı TÜİK verilerine bakarak; İstanbul ile karşılaştırıldığında 25-64 arası nüfus dağılımının (18 yaş ve üstü nüfus içinde) %78 oranında olduğu; 65 yaş üstü nüfusun ise İstanbul genelinde (18 yaş ve üstü nüfus içinde) %8 oranında olduğu tespit edilmiştir. 18-24 yaş oranının yine aynı yaş grubu aralığında %13 seviyesinde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 2. Çalışma Yapılan Mahalleler

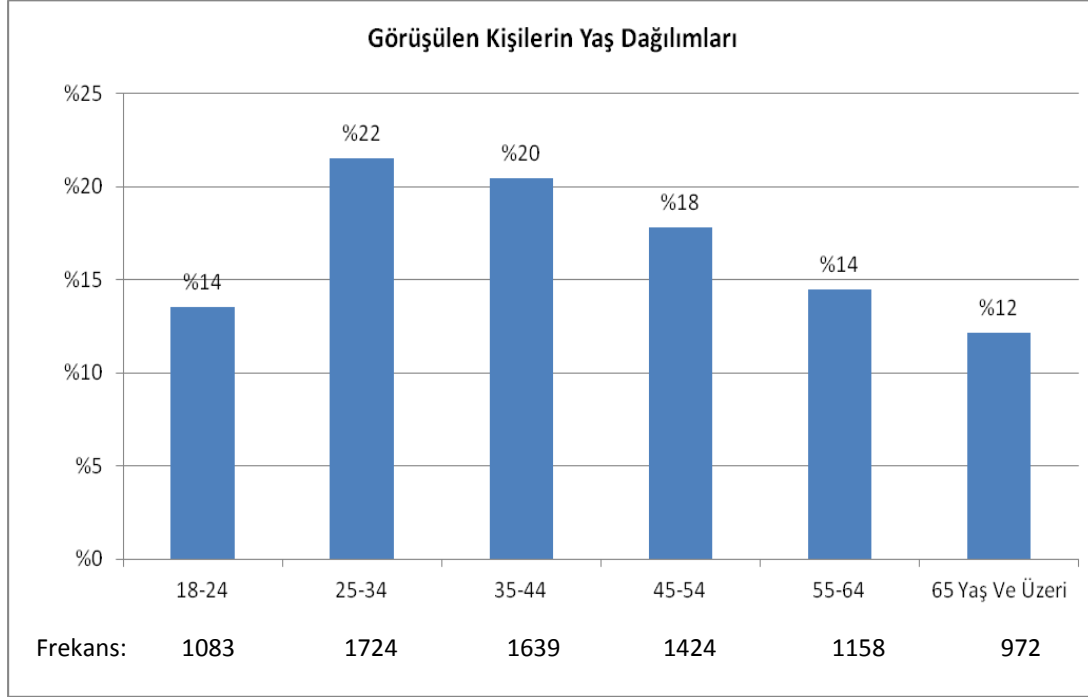
İLÇE ADI	MAHALLE ADI	İLÇE ADI	MAHALLE ADI
AVCILAR	AMBARLI	BEYLİKDÜZÜ	KAVAKLI
AVCILAR	MERKEZ	FATİH	SEYYİD ÖMER
AVCILAR	DENİZ KÖŞKLER	FATİH	AKŞEMSEDDİN
AVCILAR	GÜMÜŞPALA	FATİH	ŞEHREMİNİ
AVCILAR	FİRUKÖY	FATİH	MEVLANAKAPI
AVCILAR	CİHANGİR	FATİH	HIRKAİ ŞERİF
AVCILAR	YEŞİLKENT	FATİH	İSKENDERPAŞA
AVCILAR	ÜNİVERSİTE	FATİH	TOPKAPI
AVCILAR	MUSTAFA KEMAL PAŞA	FATİH	YAVUZ SULTAN SELİM
BAHÇELİEVLER	HÜRRİYET	FATİH	BALAT
BAHÇELİEVLER	BAHÇELİEVLER	FATİH	DERVİŞ ALİ
BAHÇELİEVLER	ZAFER	FATİH	KOCA MUSTAFAPAŞA
BAHÇELİEVLER	ŞİRİNEVLER	FATİH	YEDİKULE
BAHÇELİEVLER	YENİBOSNA MERKEZ	FATİH	AYVANSARAY
BAHÇELİEVLER	KOCASINAN MERKEZ	FATİH	SİLİVRİKAPI
BAHÇELİEVLER	ÇOBANÇESME	GÜNGÖREN	MERKEZ
BAHÇELİEVLER	SİYAVUŞPAŞA	GÜNGÖREN	GÜNEŞTEPE
BAHÇELİEVLER	SOĞANLI	KÜÇÜKÇEKMECE	CENNET
BAKIRKÖY	ZUHURATBABA	KÜÇÜKÇEKMECE	CUMHURİYET
BAKIRKÖY	OSMANİYE	KÜÇÜKÇEKMECE	KANARYA
BAKIRKÖY	KARTALTEPE	KÜÇÜKÇEKMECE	İNÖNÜ
BAKIRKÖY	ZEYTİNLİK	ZEYTİNBURNU	SEYİTNİZAM
BAKIRKÖY	YEŞİLKÖY	ZEYTİNBURNU	MALTEPE
BEYLİKDÜZÜ	YAKUPLU MERKEZ	ZEYTİNBURNU	BEŞTELSİZ
BEYLİKDÜZÜ	BARIŞ	ZEYTİNBURNU	SÜMER

Cinsiyet dağılımı yönünden incelendiğinde ise görüşülen kişilerin yarısından fazlasının kadın olduğu görülmektedir. Anketin gün içinde gerçekleştiriliyor oluşu ve hanelerde genel olarak erkeklerin çalışıyor olması sebebiyle görüşmelerin ekseriyetle kadınlar ile gerçekleştirilmiş olması anlaşılır gözükmemektedir (Şekil-2).

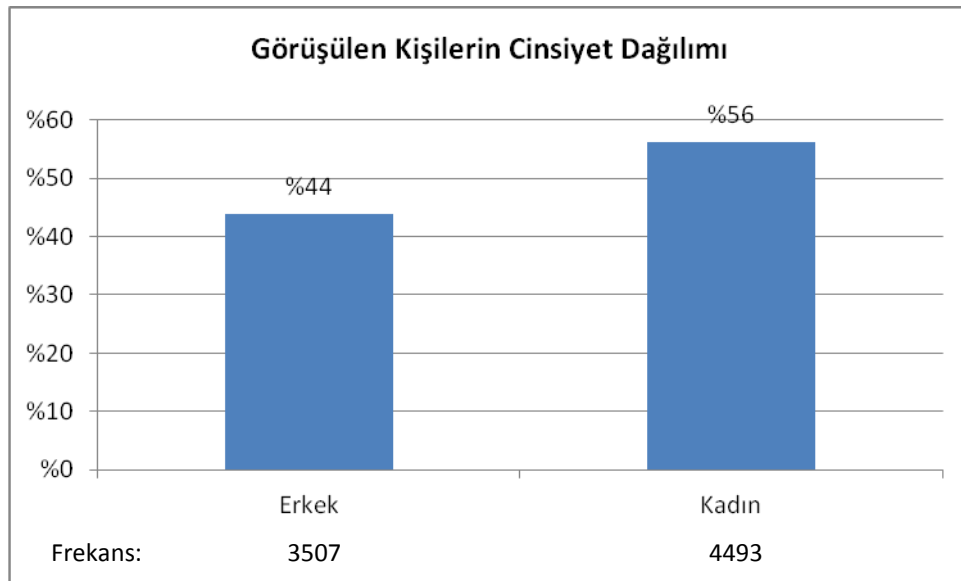
Bu sonucu destekleyen bulgulara görüşülen kişilerin hanedeki konumunun dağılımında rastlanmaktadır. Görüşülen kişilerin yaklaşık olarak %43'ü "evin annesi" konumundadır. Buna karşılık "evin babası" ile yapılan görüşmeler %29 seviyesinde bulunmaktadır (Şekil-3).

Görüşülen kişilerin dağılımı anket çalışmasında temin edilen veri kaynaklarını tanımlaması ve anlaşılır kılması açısından önem taşımaktadır. Çünkü bu kişilerin doğrudan veri kaynağı

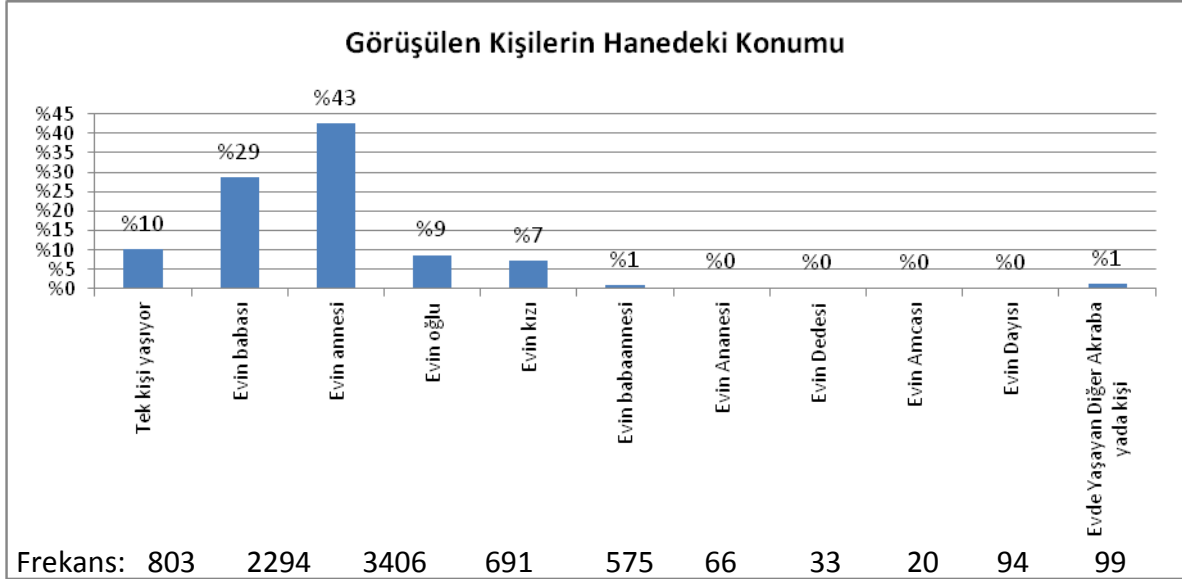
olmaları itibariyle, hane halkının bilgilerine hakim olmaları beklenmektedir. Nitekim gerçekleştirilen görüşmelerde, hanelerin demografik yapısı, ekonomik durumu ve afetler karşısındaki yaklaşımları ve aldıkları önlemlere yönelik verilen cevapların beklenen seviyede tutarlılık gösterdiği ve bu kişilerin haneler ile ilgili sağlıklı veri sağladıkları tespit edilmiştir.

Şekil 1. Görüşülen Kişilerin Yaş Dağılımları

Şekil 2. Görüşülen Kişilerin Cinsiyet Dağılımı

Şekil 3. Görüşülen Kişinin Hanedeki Konumu

Temin edilen veriler sırasıyla göstergeleri besleyecek biçimde, demografik yapı, sağlık ve sosyal güvence, ekonomik yapı, engellilik-hastalık ve eğitim durumu ile hareket kabiliyeti ve toplumsal hazırlık ana başlıkları altında ele alınmıştır.

4. HANENİN DEMOGRAFİK YAPISI

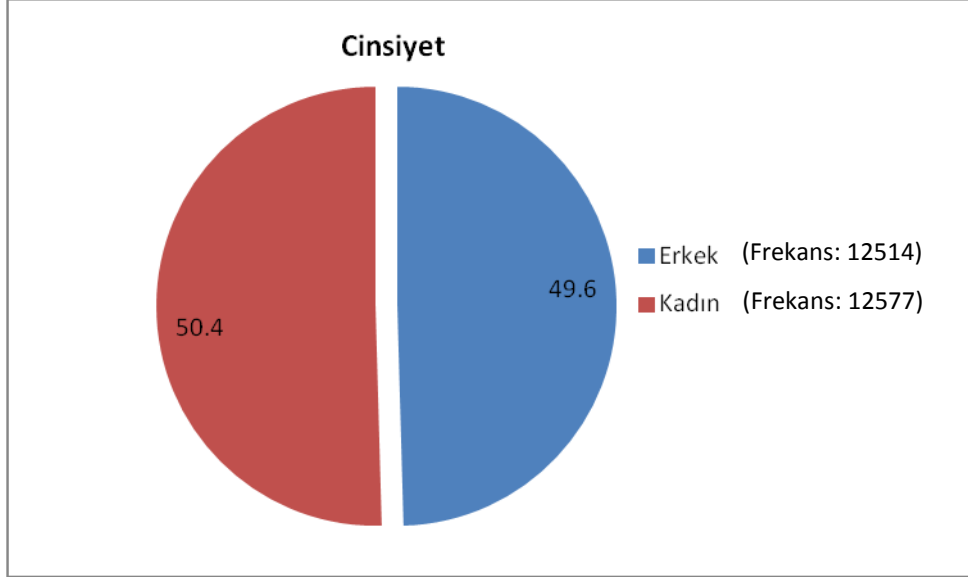
4.1. GİRİŞ

Hanelerin üye sayısı, üyelerin bağımlılık düzeyleri, eğitimleri, sağlık düzeyleri gibi hususların sosyal hasar görebilirlik üzerinde etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu bölümde demografik özellikler ile sosyal hasar görebilirlik arasındaki ilişki ele alınmıştır.

4.2. HANEDE YAŞAYAN BİREYLERE İLİŞKİN VERİLER

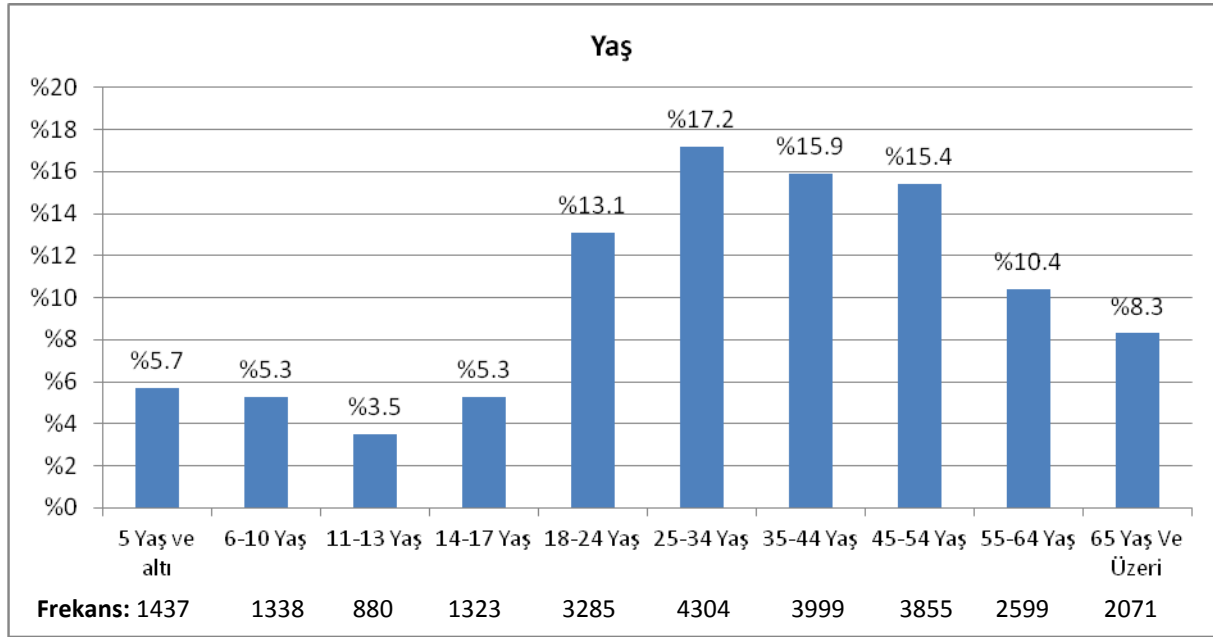
Hanede yaşayanların cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde kadın ve erkek oranlarının nerede ise aynı olduğu (%49.9 erkek; %50.1 kadın) görülmektedir (Şekil-4). Sosyal hasar görebilirlik ile cinsiyet arasında ilişki olup olmadığı ilgili literatürün tartıştığı konulardan birisidir. Bu çalışmalara konu olan cinsiyet kavramı toplumsal cinsiyeti ifade etmektedir. Bu çerçevede sosyal hasar görebilirlik konusu ele alındığında genel olarak kadınların daha yüksek risk grubunda yer aldığı görülmektedir. Özellikle deprem odaklı hasar görebilirlik ele alındığında, deprem sonrası iyileştirme sürecinde; erkeklerin ev dışı kamusal alana ilişkin süreçleri izleme, takip etme ve bu alandaki ilişkileri daha iyi yönetebilme becerisi ile bağ kurulmakta ve dolayısıyla kadınların erkeklerden daha kırılgan bir yapı sergilediği tespit edilmektedir.

Bu duruma ek olarak Türkiye’de kadının toplumsal yapı içinde ekonomik olarak bağımlı ve iş piyasasında belirgin bir konumu olmayışı, deprem sonrasında daha da büyük olumsuzluklar yaşamasına neden olmaktadır. Örneğin evindeki olanaklardan yoksun olan ve çadır kentlerde yaşayan ailelerin gündelik yaşamını sürdürebilmesi için yemek, temizlik gibi işler çok zor şartlarda kadınlara kalmaktadır. Bu anlamda evini kaybetmek doğrudan bir kayıp ise, ev içi donanım, alt yapı ve ev dışında iş olanaklarının kaybolması veya çok güç hale gelmesi özellikle kadınlar için dolaylı kayıplardır. Öte yandan depremin, İstanbul gibi büyük kentlerde çok yaygın bir pratik olan ev eksenli çalışan kadınların bu ekonomik imkanlarını kaybetmesi, sosyal çevre desteğini, komşu-akraba desteğini kaybetmesi, okulların kapanması ile çocukların tüm sorumluluğunun kadınlara kalması, alt yapının yok olması ile soğukta ve çok kısıtlı olanaklarla ev halkının gündelik yaşamının hijyenik ve sağlıklı olarak devam ettirebilmesinin sorumluluğunu taşımak, gibi doğrudan olmayan sonuçları da kadınların sosyal hasar görebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Şekil 4. Hanelerde Yaşayanların Cinsiyet Dağılımı Oranları

Sosyal hasar görebilirlik kavramı çerçevesinde, hane bireylerine dair önemli verilerden biri de yaş dağılımıdır. Özellikle hane içinde bağımlı nüfus gruplarının olması sosyal hasar görebilirliği arttırmaktadır. Deprem esnası ve sonrasında iyileştirme sürecinde bu süreçlerden en az hasar göyerek kurtulabilme ile yaş arasında ilişki olduğu ve 14 yaş altı grup ile 65 yaş üstü gruplara mensup üyesi olan hanelerin kırılmalıklarının artacağı ve/veya bu hanelerin kırılmalık sıralamasında üst sıralarda yer alacağı öngörülmektedir. Buradan hareketle araştırma grubunun hanelerinde yaşayanları yaş dağılımı açısından incelediğimizde 14 yaş altı üyesi olan hanelerin oranı %14.5 dir (Şekil-5). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012) sonuçlarına göre 0-14 yaş grubundaki nüfus oranı %25 olarak verilmektedir. Bu açıdan araştırma grubunun 14 yaş altı bağımlı nüfus açısından avantajlı bir grup olduğu görülmektedir. Ancak 65 yaş ve üzeri nüfus oranının ise %8.3 ile Türkiye İstatistik Kurumunun (TUIİK, 2013) 65 ve daha yukarı yaştaki nüfus için bildirdiği %7.7 oranının üstünde olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre 55-64 yaş aralığında yer alan grubun da %10.4'lük oran ile önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Yaşlılık ile birlikte sosyal hasar görebilirliğin artacağı dikkate alındığında bu haneleri nüfus kompozisyonu açısından riskli haneler olarak tanımlamak mümkün gözükmemektedir.

Şekil 5. Hanelerde Yaşayanların Yaş Dağılımı

4.3.HANEDEKİ KİŞİ SAYISI

Hanede yaşayan kişi sayısı ile sosyal hasar görülebilirlik arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu bilinmektedir. Hanede yaşayan kişi sayısı arttıkça kırılabilirlik de artmaktadır. Yapılan çalışmalar hanede yaşayan kişi sayısının artması ile yoksulluğun da artmakta olduğunu göstermektedir. Ayrıca yapılan çalışmalar bağımlı üye sayısı fazla olan aileler ile tek ebeveynli ailelerin daha kırılabilir olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılan haneler incelendiğinde tek kişilik hane oranının çok düşük olduğu (%3.2) görülmektedir. Ayrıca hanede yaşayan anneanne, babaanne- ve dedelerin oranlarının çok düşük olduğu bu anlamda araştırma grubunun çoğunluğunun “çekirdek aile” den oluşmakta olduğu görülmektedir. Hanelerde birinci kuşaktan yaşlı üyelerin olmamasının hanelerin bağımlı nüfus oranlarını düşürmekte olduğu ve bu anlamda çekirdek aile olarak yaşamının sosyal hasar görülebilirlik riskini azaltmakta olduğu söylenebilir. Araştırma grubunun en yaygın hane büyüklüğünün 3 ila 4 kişi (sırasıyla %26.61- %22.10) olduğu görülmüştür. Türkiye’de ortalama hane büyüklüğünün 3.7 olduğu dikkate alındığında araştırma grubunun bu ortalamaya yakın olduğu görülmektedir. Diğer yandan araştırma grubunun yaklaşık %15’i 5 ve daha fazla üyeden oluşmaktadır.

Tablo 3. Hanedeki kişi sayısı

Hanedeki Kişi Sayısı	Toplam Hane sayısı	Yüzde
1	834	%10,43
2	2055	%25,69
3	2129	%26,61
4	1768	%22,10
5	819	%10,24
6	263	%3,29
7	82	%1,03
8	28	%0,35
9	11	%0,14
10	8	%0,10
11	2	%0,03
12	1	%0,01
	8000	%100

TÜİK 2012 Aile istatistiklerine göre Türkiye genelinde hanelerin %7.9'unu tek kişilik haneler oluştururken %14.4'ünü ise üç kuşağı içeren geniş aileler oluşturmaktadır. TÜİK verileri hane halkı büyüklüğü 7 ve daha fazla kişi olan hanelerin yaklaşık olarak %60'ının hane halkı gelirinin düşük olup, hane halkının ihtiyaçlarını “çok zor” karşılayan ailelerden oluşmakta olduğunu ve artan üye sayısının yoksulluğu arttırmakta olduğunu göstermektedir. Bu verilere göre 5 ve daha fazla üyeye sahip ve bir kaç kuşağı barındıran hanelerin kırılma seviyesinin yüksek olduğu öngörülebilmektedir.

Tablo 4. Hanede Yaşayan Toplam Kişi Sayısı ve Yakınlık

	Frekans (n)	Yüzde
Tek kişi yaşıyor	803	%3.2
Evin babası	6250	%24.9
Evin annesi	6770	%27.0
Evin oğlu	5388	%21.5
Evin kızı	4696	%18.7
Evin babaannesi	274	%1.1
Evin Ananesi	142	%0.6
Evin Dedesi	138	%0.6
Evin Amcası	49	%0.2
Evin Dayısı	14	%0.1
Evin Eniştesi	12	%0.0
Evde Yaşayan Diğer Akraba ya da kişi	551	%2.2
Toplam	25087	%100,0

5. ENGELLİLİK VE ÖZEL TEDAVİ DURUMU

5.1. GİRİŞ

Sağlık açısından özel gereksinimi olan grupların (hasta, fiziksel ve/veya zihinsel engelli) sosyal hasar görülebilirlik açısından daha fazla etkilenen gruplar olduğu bilinmektedir. Bu nedenle fiziksel ve/veya zihinsel engelli üyenin olup olmadığı incelenmiştir.

5.2. ENGELLİLİK (Fiziksel ve Zihinsel)

Engellilik açısından araştırma grubu incelendiğinde %0.8'lik hanede fiziksel/zihinsel engellinin olduğu görülmüştür. Bu anlamda araştırma grubunun engellilik açısından kırılgan bir grup olmadığı tespit edilmiştir. 2012 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması sonuçlarına göre toplam nüfus içinde engellilik oranı %12.9 olarak verilmektedir. Bu açıdan bakıldığında araştırma grubunun engellilik oranlarının çok düşük olduğu; engellilik açısından sosyal hasar görülebilir düzeyinin çok düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Engellilik Durumu (Fiziksel/Zihinsel)

	Frekans (n)	Yüzde
Engellilik yok	7937	%99,2
Fiziksel Engeli Var	58	%0,7
Zihinsel Engeli Var	5	%0,1
Toplam	8000	%100,0

5.2. ÖZEL TEDAVİ DURUMU (Kronik Hastalık, Özel İlaç Durumu)

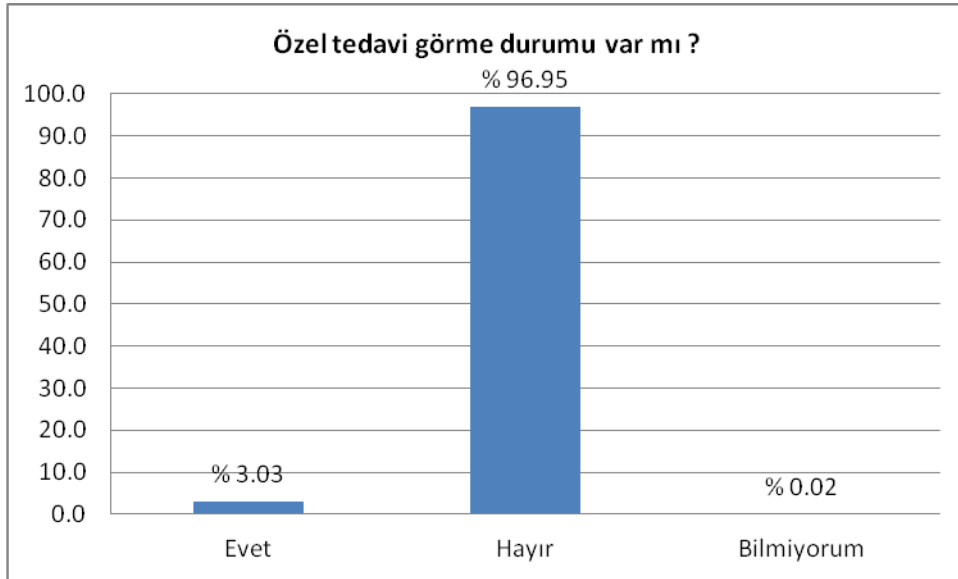
Bu başlığın afet odaklı sosyal hasar görülebilirlik kapsamında ele alınmasındaki neden, olası bir deprem sonrasında bu tip bir tedaviye ya da tedavinin gerektirdiği ilaç, özel tıbbi malzeme gereksinimine erişimde yaşanabilecek sorunların artabileceği kabulüdür.

Araştırma grubu hanelerinde kronik hastalığı olan üyenin olup olmadığı incelendiğinde ise oranın yüksek olduğu görülmektedir (%16.4). Ancak kronik hastalığı olan üyelerin özel tedavi gereksinimi olup olmadığı incelendiğinde oranın %3.0'a düşmekte olduğu görülmektedir. Kronik hastalığı olan aile üyesinin ailenin sosyal kırılganlığı üzerine olan etkisi kronik hastalığın ne olduğu ve özel tedavi gereksinimi ile doğrudan ilişkilidir. Bu anlamda “kronik hastalık” tanımının iyi yapılması ve tanıma bağlı olarak kırılganlık ile ilişkisinin ele alınmasına gereksinim vardır.

Şekil 6. Kronik Hastalığı Var Mı? Sorusuna verilen cevap dağılımı

Gerçekleştirilen çalışmada, hane bireylerinde toplamda 417 adet özel tedavi türünün var olduğu tespit edilmiştir. Bu türler arasında diyabet (şeker), tansiyon, fizik tedavi ve kalp damar hastalıkları (toplamda yaklaşık % 60 oranında) ön plana çıkmaktadır. Çalışma alanına yönelik alınacak olan önlemlerde bu bilgiler ışığında sağlık yatırımlarının yönlendirilmesinde fayda görülmektedir.

Şekil 7. Özel Tedavi Görme Durumu Var Mı? Sorusuna verilen cevap dağılımı

Tablo 6. Tedavi Türü Nedir? Sorusuna verilen cevap dağılımı

	N	Yüzde
KEMOTERAPİ	18	%4,3
FİZİK TEDAVİ	48	%11,5
DİYALİZ	19	%4,6
AKCİĞER VE GÖĞÜS HASTALIKLARI	7	%1,7
ASTİM HASTALIKLARI	28	%6,7
ALZEİMER	1	%0,2
KALP DAMAR HASTALIKLARI	44	%10,6
MİDE / REFLÜ HASTALIKLARI	8	%1,9
ANTİ TNF	3	%0,7
KULAK HASTALIKLARI / VERTİGO	2	%0,5
ROMATİZMAL AĞRILAR (İNTH. ROMATİZMA/DİZ)	9	%2,2
ŞEKER/ DİABET HASTALIKLARI	66	%15,8
TANSİYON HASTALIKLARI	81	%19,4
BEL / BOYUN FITİĞİ	4	%1,0
BEYİN DAMAR HASTALIKLARI/ EPİLEPSİ	7	%1,7
PSİKOLOJİK TEDAVİLER/ HASTALIKLAR	10	%2,4
KOA HASTALIĞI	5	%1,2
FELÇ	1	%0,2
İLAÇ TEDAVİLERİ VE KONTROLLER	28	%6,7
KANSER	6	%1,4
PARKİNSON	2	%0,5
DOLAŞIM SİSTEMİ HASTALIKLARI (BAĞIRSAK/ BÖBREK)	3	%0,7
KEMİK HASTALIKLARI	5	%1,2
SARILIK TEDAVİSİ	7	%1,7
KAN HASTALIKLARI	4	%1,0
GÖZ TANSİYON KAN PIHTILAŞMASI	1	%0,2
Toplam	417	%100

5.3. BAKIMA MUHTAÇ YAŞLILIK DURUMU

Sosyal hasar görülebilirlik ile yaş bağımlı nüfus arasında ilişki olduğu bildirilmektedir. Bu kapsamda 14 altı yaş ile 65 yaş üstü grupta bulunan kişilerin daha kırılgan olduğu kabul edilmiştir. Ancak hem yaşlı nüfus grubunda olmak ve hem de bakıma muhtaç olma kırılganlığı daha da arttırmaktadır. Bu anlamda hanede bakıma muhtaç yaşlının olup olmadığı ayrıca değerlendirilmesi gereken bir göstergedir. Bu açıdan bulgular incelendiğinde hanesinde bakıma muhtaç yaşlı olma oranı %0,7'dir. Araştırma grubu yaş açısından kırılganlığı yüksek denebilecek bir gruptan oluşmakta iken sürekli bakıma muhtaç yaşlı hane açısından kırılganlığı düşük bir grup olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Bakıma muhtaç yaşlılık durumu var mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	53	%0,7
Hayır	7945	%99,3
Bilmiyorum	2	%0,0
Toplam	8000	%100,0

6. SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM

6.1. GİRİŞ

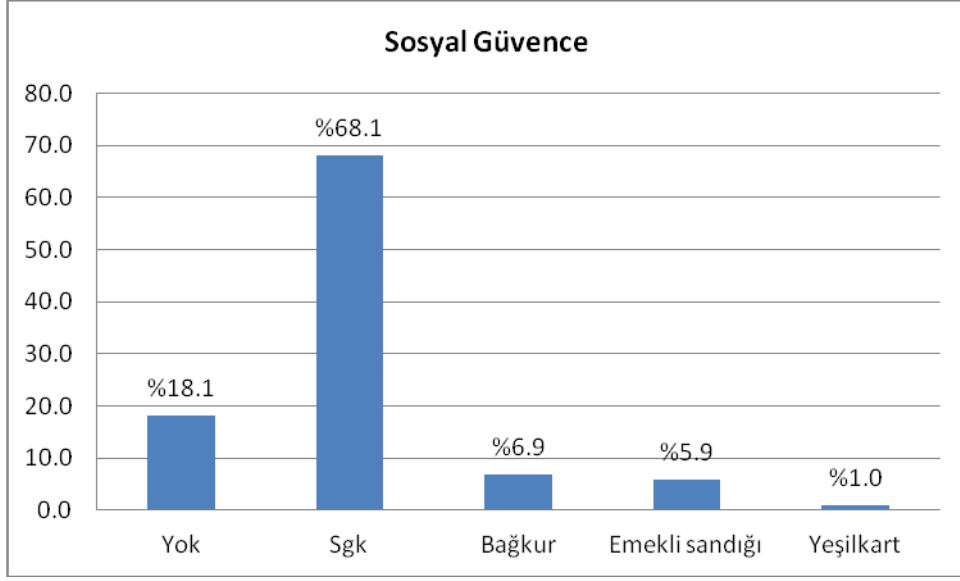
Sağlık hizmetlerine erişim olası bir afet sonrasında hayati bir öneme sahiptir. Özellikle depremin yaratacağı olası yaralanmaların acilen giderilmesi ve uygun biçimde tedavi edilebilmesi toplumsal yapı açısından önemli bir rol oynar. Fiziki yaralanmalara ek olarak deprem sonrası yaşanabilecek psikolojik sorunların giderilmesi ve/veya en aza indirgenmesi sürecinde de sağlık hizmetlerine erişim kritik bir konudur. Bu başlık kapsamında, hane halklarının sosyal güvenceye sahip olması, özel sigorta sahibi olması ve sağlık kurumlarına yakınlığı baz alınarak değerlendirilmeye gidilmiştir.

6.2. SOSYAL GÜVENCE

Sosyal hasar görebilirlik ile sosyal güvence arasında da ilişki olduğu belirtilmektedir. Özellikle Türkiye işgücünün temel güçlüklerinden birisi olan kayıtsız sektörün genişliği dikkate alındığında sosyal hasar görebilirlik açısından güvence sahipliği hem deprem öncesi hem de deprem sonrası süreçlerin yönetilebilmesi ve eski koşullara dönebilmesi ve ile ilişkili görülmelidir.

Araştırma grubunun sosyal güvence durumu incelendiğinde %18.1'inin sosyal güvencesinin olmadığı görülmektedir. Yeşil kartı olduğunu bildiren %1'lik grubun da aslında sosyal güvencesi olmayanlara eklenmesi gerekmektedir. Zira Yeşil kart sadece sağlık açısından kısıtlı bir sosyal güvence sunmakta ancak sosyal sigorta anlamında bir güvenlik sunmamaktadır. Araştırma grubuna dahil olan her 5 kişiden birinin sosyal güvencesinin olmadığı görülmektedir. Bu güvencesizlik halinin sosyal hasar görebilirliği arttıracığı ve bireylerin deprem öncesi-esnası ve sonrasında kırılganlıklarının artacağı ve eski yaşam düzeyine dönmelerinin zor olacağı söylenebilir. Türkiye için 2012 yılı itibari ile sosyal güvenlik sistemi kapsamı dışı kalan nüfus %14 olarak bildirilmektedir. Araştırma grubunun sosyal güvenlik sistemi dışında kalan nüfus oranının daha yüksek olduğu, bu açıdan sosyal güvenlik açısından hasar görebilme riskinin yüksek olduğu söylenebilir. Araştırma grubunda yer alanların %6.9'unun da Bağ-Kur'lu olduğu izlenmektedir. Bağ-Kur dolayısı ile sosyal güvence sahibi olanların kendi işlerinin sahibi olanlar olduğu dikkate alındığında özellikle deprem gibi afetlerden sonra iş ve işyeri kayıplarının olabileceği, kendi işine dönebilmenin güç olacağı ve Bağ-Kur'a dayalı sosyal güvencenin sürekli prim ödemeye dayalı olduğu bilgisi de dikkate

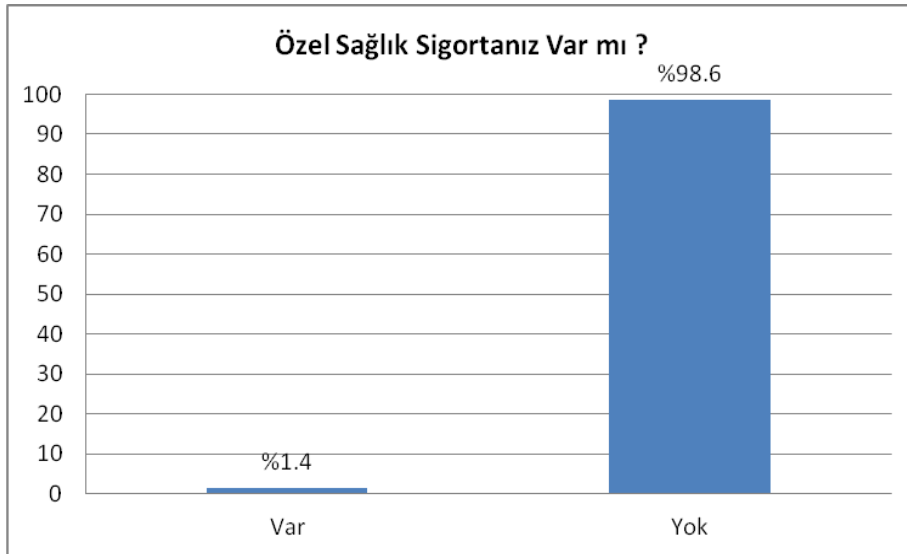
alınarak bu grubun da sosyal güvence açısından riski yüksek olan gruplara dahil edilmesi gerekmektedir.

Şekil 8. Sosyal Güvence varlığı dağılımı

6.3. ÖZEL SAĞLIK SİGORTASI

Sağlık hizmetlerine ulaşımında sosyal güvence kapsamında olmanın sosyal hasar görebilme olasılığını azaltmakta olduğuna değinilmişti. Bu kapsamda özel sağlık sigortası da önemli bir gösterge olacağından hareketle sorgulanmıştır. Araştırma grubunun özel sağlık sigortasına sahip olma oranı %1.6 olup çok düşük düzeydedir. Ancak Türkiye’de toplam nüfusun sadece %2.3’ünün özel sağlık sigortası olduğu dikkate alındığında araştırma grubunun Türkiye ortalamasına yakın olduğu söylenebilir. Uzun dönemde özel sağlık sigortası sahipliğinin önemli bir gösterge olabileceği ancak şimdilik ayırt edici bir gösterge olmadığı görülmüştür.

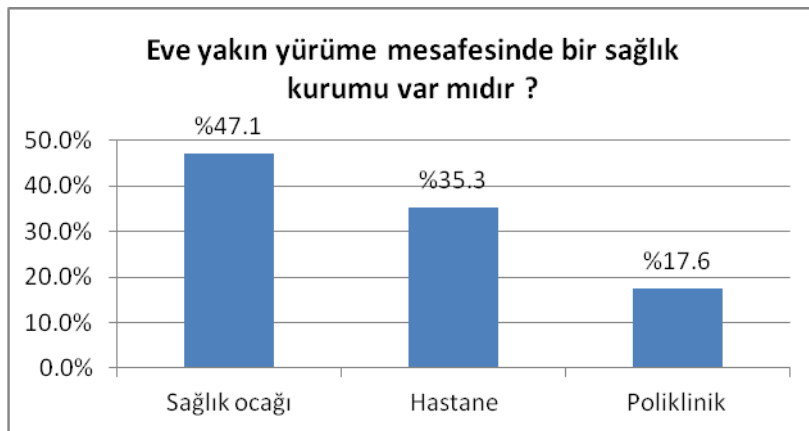
Şekil 9. Özel Sağlık Sigortanız Var Mı? Sorusuna verilen cevap dağılımı

6.4. SAĞLIK KURUMU YAKINLIĞI

Olası bir deprem sonrası ihtiyaç duyulacak sağlık kurumlarının insanlara yakın olması büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmada olası bir deprem sonrası yolların kapanması ihtimaline karşılık, yürüme mesafesindeki sağlık kurumunun bulunup bulunmadığı kırılganlık açısından ele alınmıştır. Araştırma grubunun nerede ise tamamı (%99) evine yakın mesafede yürüyerek gidebileceği bir sağlık kurumunun olduğunu bildirmiştir. Sağlık hizmetlerinin ulaşılabilirliği kırılganlığı azaltıcı bir etki olarak değerlendirilmelidir. Ancak yürüme mesafesinde ulaşılabilen en yaygın sağlık kuruluşunun “sağlık ocağı” olması bu göstergenin yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir. Sağlık ocaklarının akşam 5 den sonra, gece ve hafta sonları çalışmıyor olması ve düşük donanımlı olması gibi nedenlerle birlikte değerlendirilmesi faydalı olacaktır. Diğer yandan araştırma grubunun %37’si için yürüme mesafesinde olan sağlık kuruluşu hastanedir. Üçüncü sırada ise poliklinik gelmektedir. Çalışmanın İstanbul il merkezinde yapılmış olması araştırma grubunun tıbbi açıdan kırılganlığını azaltmaktadır denilebilir.

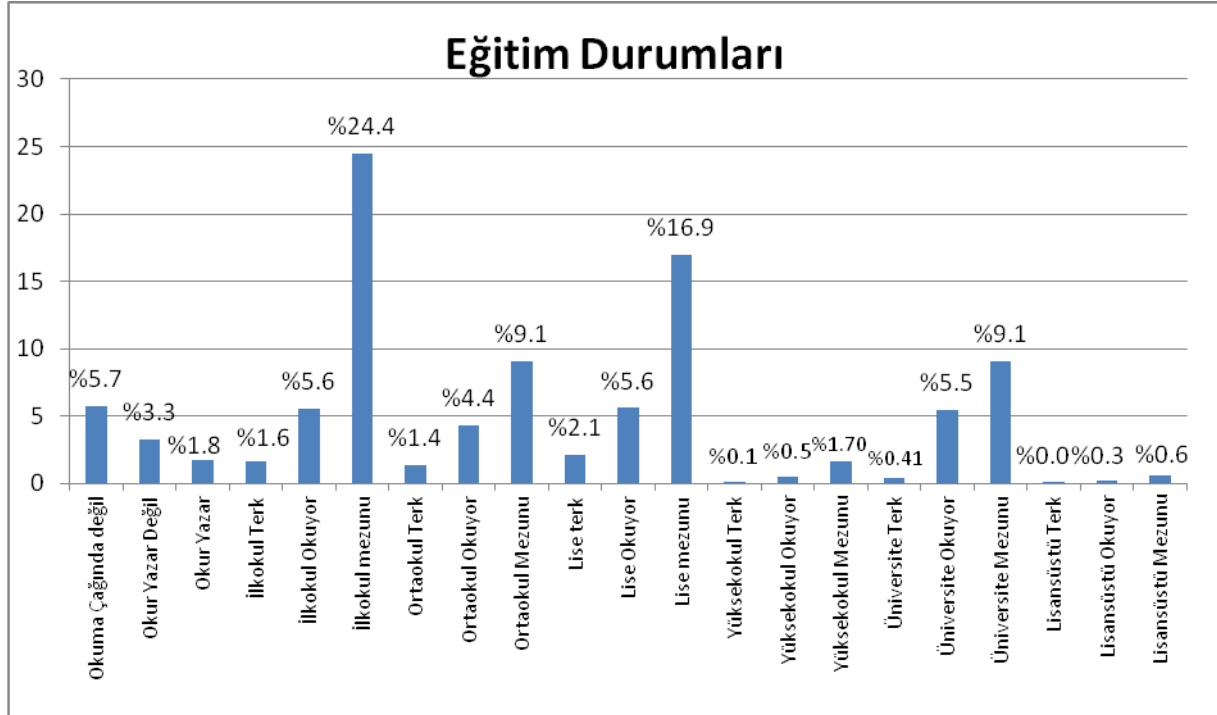
Şekil 10. Eve Yakın Yürüme Mesafesinde Bir Sağlık Kurumu Var mıdır? Sorusuna verilen cevap dağılımı

Şekil 11. Eve Yakın Yürüme Mesafesinde Bir Sağlık Kurumu Var mıdır?

7. EĞİTİM DURUMU

Eğitim bir yandan sosyo-ekonomik statü ile ilişkisi olduğundan ve diğer yandan bilgi kaynaklarına ulaşmayı etkilediğinden önemli bir gösterge olarak ele alınmalıdır. Eğitim düzeyi ile sosyal hasar görülebilirlik arasında ilişki olduğu ve aralarındaki ilişkinin ters yönlü olduğu söylenebilir. Yani eğitim düzeyi arttıkça sosyal hasar görülebilirliğin düşeceği varsayılabilir. İş piyasasına ilişkin çalışmalar eğitim arttıkça gelirin artmakta olduğunu göstermektedir. Yine yapılan çalışmalar artan eğitimle birlikte iş bulma ve özellikle kayıtlı sektörde çalışma olanaklarının artmakta olduğunu göstermektedir. Yine artan eğitime bağlı olarak afetlere ilişkin bilgi ve afete ilişkin tedbirler alma (deprem sigortası yaptırma, depreme dayanıklı evde yaşayabilme ve buna ilişkin farkındalığın artması) bilgi ve becerisinin artması beklenebilir. Eğitim durumu açısından araştırma grubu incelendiğinde %3.3 okur-yazar değil, %1.8 okur-yazar, %1.6 ilkökul terk ve %24.4 ilkökul mezundur. İlkokul ve altı eğitimi düşük eğitim olarak kabul edersek araştırmaya katılan her üç kişiden birisinin bu gruba dahil edilebileceğini ve eğitim açısından kırılğan gruba dahil oldukları söylenebilir. Diğer yandan araştırmaya katılan her 10 kişiden birisinin üniversite mezunu olduğu görülmektedir. TÜİK 2013 verilerine göre yüksek öğretim ve üstü okul mezunu oranı %11.77 olup araştırma grubunun sonuçları ile aynı seviyede görülmüştür.

Şekil 12. Eğitim Durumu

Tablo 8. Eğitim Durumu

EĞİTİM DURUMU	Frekans (n)	Yüzde
Okuma Çağında değil	1436	%5.7
Okur Yazar Değil	823	%3.3
Okur Yazar	447	%1.8
İlkokul Terk	403	%1.6
İlkokul Okuyor	1402	%5.6
İlkokul mezunu	6131	%24.4
Ortaokul Terk	353	%1.4
Ortaokul Okuyor	1093	%4.4
Ortaokul Mezunu	2283	%9.1
Lise terk	529	%2.1
Lise Okuyor	1406	%5.6
Lise mezunu	4250	%16.9
Yüksekokul Terk	29	%0.1
Yüksekokul Okuyor	116	%0.5
Yüksekokul Mezunu	415	%1.7
Üniversite Terk	103	%0.4
Üniversite Okuyor	1377	%5.5
Üniversite Mezunu	2279	%9.1
Lisansüstü Terk	5	%0.0
Lisansüstü Okuyor	60	%0.2
Lisansüstü Mezunu	147	%0.6
Toplam	25087	%100,0

8. EKONOMİK DURUM

Olası bir depremin olumsuz etkileri ile baş edebilme gücünü belirleyen etkenlerden birisi hanelerin ekonomik durumlarıdır. Deprem sonrasında yaşanabilecek mağduriyet ve sıkıntılar hanelerin ekonomik gücüne göre çeşitlilik gösterebilir ve dolayısıyla deprem sonrasında yapılacak çalışmaların planlanmasında göz önüne alınmalıdır.

Hanelerin ekonomik durumunu saptamak amacıyla ankette geliri, gelir kaynakları, bunların bir deprem durumunda sürdürülebilirliği, varlıkları, birikimleri ve borçları üzerine sorular sorulmuştur. Bunların hasar görebilirlik ile ilişkisi oldukça açıktır. Gelirin düşük olması deprem anında ortaya çıkabilecek ihtiyaçların hane tarafından karşılanmasını güçleştirecektir ve hanelerin kamu desteğine daha çok ihtiyacı olacaktır. Gelirin miktarı kadar bunun bir deprem sonrasında sürdürülebilirliği de önemlidir. Zira depremin vereceği hasar nedeniyle hane üyeleri gelir kaynaklarını ve varlıklarını yitirebilir ve yardıma muhtaç hale gelebilirler.

Varlık durumu hanelerin depremin olumsuz etkileri ile başa çıkmalarında önemli bir rol oynayabileceği gibi onların deprem etkilerine daha çok maruz kalmalarına (daha fazla maddi kayba uğramalarına) da yol açabilir. Ancak yine de varlıklı hanelerin depremin ortaya çıkarabileceği ek maliyetleri karşılayabilme kapasiteleri daha yüksektir. Örneğin deprem bölgesi dışında başka bir ev sahibi olmak deprem sonrasında barınma ihtiyaçlarını karşılamak açısından faydalı olabilir. Hanenin nakde kolay çevrilebilir birikimlerinin bulunması ihtiyaçlarını karşılayabilmesine yardımcı olacaktır. Deprem sonrası ihtiyaçların karşılanmasında hanenin birikimlerinin olumlu, borçlarının ise olumsuz bir rolü olması beklenebilir.

Bu hususlar göz önünde tutularak ankette gelir, gelirin bir deprem anında sürdürülebilirliği, varlık, birikim ve borçlar ile ilgili sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevapların ayrıntılı analizi Gelir, Gelir Güvencesi ve Kırılganlıklar, Varlık Durumu, Borç ve Birikim başlıkları altında detaylı olarak yapılmıştır.

8.1. GELİR

Ankette gelir durumu aralıklar kullanılarak sorulmuştur. Gelir sorusuna 8,000 haneden 6,950'si cevap vermiş, 1,050 hane Fikri Yok/Reddetti seçeneğini tercih etmiştir. Hanelerce verilen cevapların dökümü şu şekildedir:

Tablo 9. Evinize giren toplam gelir ne kadardır?

	Frekans (n)	Yüzde
500 TL ve altı	149	%1,9
500-1000 TL	905	%11,3
1001-1500 TL	1772	%22,2
1501-2000 TL	1712	%21,4
2001-3000 TL	1444	%18,1
3001-4000 TL	576	%7,2
4001-5000 TL	235	%2,9
5001-7500 TL	114	%1,4
7501-10000 TL	22	%0,3
10000 TL ve Üzeri	21	%0,3
Fikri Yok / reddetti	1050	%13,1
Toplam	8000	%100,0

Kendi evinde oturan haneler kira ödememekte dolayısıyla aslen evin sahipliğinden dolayı bir getiri elde ediyor olmalarına rağmen bu gelir sorusuna verdikleri cevaba yansımamaktadır. Bu nedenle Birleşmiş Milletler (1997)'in gelir dağılımı istatistikleri ile ilgili tavsiyesinden bu yana uygulanageldiği ve TÜİK hesaplarında kullanıldığı üzere kendi evinde oturan hanelere aralıklar verilerek izafi kira değeri, yani oturdukları ev kiraya veriliyor olsa kira bedelinin ne olacağı sorulmuştur. Hanelerce verilen cevapların dökümü şu şekildedir:

Tablo 10. Evinizi bugün kiraya vermek isteseniz bu semtteki emsallerine göre değerlendirerek kira bedeli ne kadar olurdu ?

	Frekans (n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
300 ve altı	110	%1,4	%2,5
301-500 TL	600	%7,5	%13,5
501-750 TL	1754	%21,9	%39,4
751-1000 TL	1595	%19,9	%35,8
1001-1500 TL	316	%4,0	%7,1
1501-2000 TL	50	%0,6	%1,1
2001 Ve Üzeri	30	%0,4	%0,7
Toplam	4455	%55,7	100,0
Ev sahibi değil	3545	%44,3	
Toplam	8000	100,0	

Çalışmada hanelerin gelir durumunu belirtecek değişkenin yaratılması için gelir ve izafi kira soruları cevaplarında aralıkların orta noktası, en üst aralık için ise alt değerın %20 fazlası

kullanılmıştır. Bu şekilde hesaplanan gelir ve izafi kira miktarı toplanarak toplam gelir elde edilmiştir. Hanelerin değişik büyüklükte olduğu gözönünde bulundurularak TÜİK tarafından yoksulluk ve gelir dağılımı hesaplamalarında da kullanılan Değiştirilmiş OECD eşdeğerlik ölçeği haneler için hesaplanmıştır. Bu ölçekte hanedeki ilk yetişkin 1, diğer yetişkinler 0.5, 15 yaş altı hanehalkı ise 0.3 ağırlığında sayılmaktadır. Daha sonra hane toplam geliri bu şekilde hesaplanmış hane büyüklüğüne bölünerek eşdeğer kişi başı gelir hesaplanmıştır.

Hesaplanan kişi başı toplam gelir verilerine göre örnekleme (6950 hane) medyan gelir 1166,67 TL, ortalama 1306,53 TL, standard sapma ise 873,50 TL'dir. Elimizdeki en yakın TÜİK verisi 2012 yılına ait Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi'dir ve 2011 yılı gelirlerini kapsamaktadır. Bu veride İstanbul için medyan aylık gelir 1003 olarak bulunmuştur. Bu rakamı 2012 ve 2013 yılları için toplam 14% enflasyon değeri ile arttırdığımız zaman 1143 buluruz. Bu anket sonucunda yapılan hesaplama sonucu bulunan değer; bu değere çok yakındır.

Hanelerin gelir durumunu yansıtmak için devamlı gelir değişkeni yanısıra bir kukla değişken yaratmanın faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu uygulama hesaplarda gelir aralıklarının orta noktasının kullanılmasından kaynaklanabilecek hatayı da azaltacaktır. Yoksulluk eşiği belirlenirken Türkiye'de iki farklı yoksulluk ölçütü kullanıldığı görülmüştür. Bunlardan ilki hane harcamaları üzerinden Dünya Bankası ile TÜİK tarafından hesaplanmış olan eşiklere dayanan açlık ve mutlak yoksulluk eşikleridir (World Bank/DPT 2005).¹ Diğeri ise AB uygulaması ile uyumlu olarak hazırlanmış olan görelî yoksulluk eşiğidir. Burada eşikler medyan gelirin %50 ve %60'ı olarak belirlenmiştir. Çalışmada harcama verileri bulunmadığından ve gelir verileri toplandığından görelî yoksulluk eşiğinin kullanılması uygun görülmüştür.

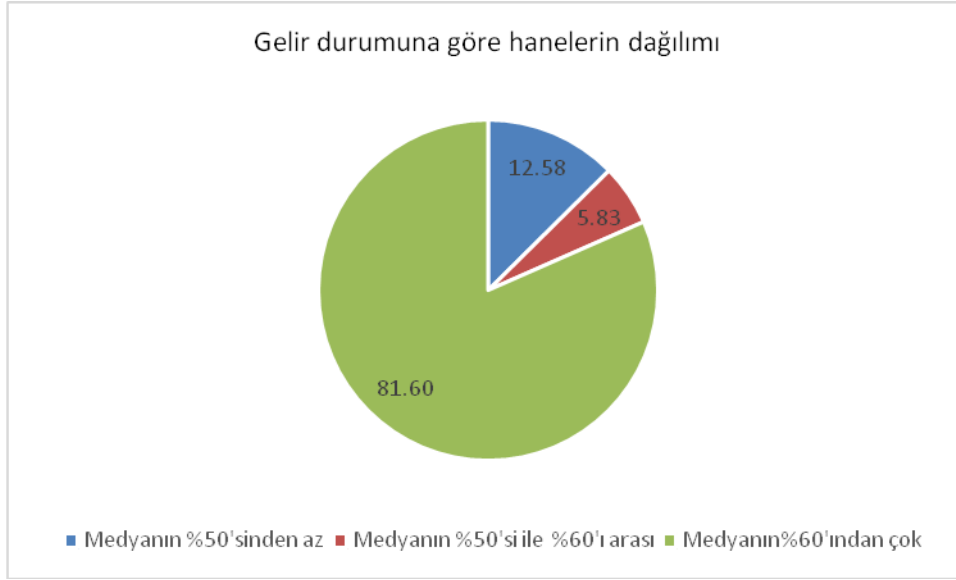
Anketin başka mahallelerde de uygulanması olasılığı gözönünde tutularak örneklem medyan değeri yerine TÜİK tarafında 2012 anketinde belirlenen İstanbul ili medyan değeri enflasyon ile güncellenerek kullanılmıştır (1143 TL). Bu değer'in %50'si ve %60'ı eşik olarak kabul edilerek örnekleme'deki haneler üç gruba ayrılmıştır: medyanın %60'ından düşük gelire sahip haneler, medyanın %50 ile %60'ı arası gelire sahip haneler ve medyanın %60'ından daha yüksek gelire sahip haneler. Anket verilerine göre medyan değerin 50%'sinden düşük geliri

¹ Ayrıca yeni bir metodoloji ile ilgili çalışmalar sürdüğü için TÜİK harcama bazlı yoksulluk oranları 2010 yılından bu yana hesaplanmamaktadır ve yoksulluk eşikleri güncellenmemiştir.

olan hanelerin oranı %12,6, %60'ından düşük geliri olan hanelerin oranı ise %18,4'dür. TÜİK'in İstanbul için hesapladığı rakamlar ise %9,6 ve %17,4'dür.²

Tablo 11. Gelir durumuna göre hanelerin dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde
Medyanın %50'sinden az	874	%12,58
Medyanın %50'si ile %60'ı arası	405	%5,83
Medyanın%60'ından çok	5671	%81,60
Toplam	6950	%100

Şekil 13. Gelir durumuna göre hanelerin dağılımı.

Geliri görece yoksulluk eşiklerinin altında bulunan hanelerin oranı oldukça yüksektir. Neredeyse her beş haneden biri düşük gelirlidir. Gelir durumlarının bu haneler için bir deprem durumunda ihtiyaçlarına ulaşmada sorun yaratması olasıdır.

Gelir durumu düşük hanelerin durumlarını daha da olumsuzlaştıran bir çok etkenden söz edilebilir. Diğer ekonomik göstergelerle yoksulluk ilişkisi aşağıda ele alınacaktır. Deprem konusunda burada ele almak istediğimiz husus ise deprem konusunda bilgi sahipliğidir. Eğer yoksul haneler aynı zamanda deprem konusunda bilgi sahibi değilse deprem sırasında kendilerini koruyabilecek önlemleri alamayacak ve dolayısıyla hâlihazırda kısıtlı olan

² Farkın bir sebebi gelir sorusuna cevap vermeyen hanelerin dışta bırakılması olabilir. Bu hanelerin diğer sorulara verdikleri cevaplara baktığımızda üst gelir gruplarına benzer cevaplar verdikleri görülebilir. Örneğin ev sahipliği geliri medyanın %60'ından daha düşük haneler arasında %23,06 iken gelir sorusuna cevap vermeyen haneler arasında %60,38'dir. Uç bir varsayım ile gelir sorusuna cevap vermeyen hanelerin hepsinin eşik değerinin üstünde gelire sahip olarak hesap yapıyor olsak medyan gelirin %50'sinden düşük gelire sahip olanların oranı %10,95, %60'ından düşük gelire sahip olanların oranı ise %15,99 çıkmaktadır

imkânlarıyla daha büyük bir hasarla başa çıkmak zorunda kalacaklardır.

Deprem ile ilgili bilgi seviyesi 1-Hiçbir şey bilmiyorum, 5-Tamamen herşeyi biliyorum olmak üzere 1-5 skalasında ölçülmüştür. Çalışmada karşılaştırmayı kolaylaştırmak amacıyla haneler ikiye ayrılarak bir kukla değişken yaratılmıştır. Burada en az bilgi sahibi olmayı işaret eden iki seçenek (1 ve 2) bir grup, diğerleri (3, 4 ve 5) diğer grupta yer almıştır. Deprem konusundaki bilgi seviyesi ortanın altında olan (1 ve 2) hanelerin örneklemdaki oranı %43.11'dir. Hanelerin yoksulluk durumu ile bilgi durumu birlikte aşağıda sunulmuştur:

Tablo 12. Yoksulluk ile deprem konusunda bilgi sahipliği ilişkisi

	Medyan gelirin %60'ından az gelir	Medyan gelirin %60'ından fazla gelir
Deprem konusunda bilgisi az (1-5 skalasında 1 veya 2)	%52,31	%41,36
Deprem konusunda bilgisi orta veya daha çok (1-5 skalasında 3, 4 veya 5)	%47,69	%58,64
Toplam	%100	%100

Pearson test istatistiği (chi-kare) = 52,4704 p-değeri < 0,001

Yoksulluk ile deprem konusunda bilgi sahipliği ilişkisi tablosunda görüldüğü üzere deprem konusunda bilgi eksikliği yoksul haneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha yaygındır. Yoksul hanelerin yarısından fazlası bu konuda bilgisizdir ve dolayısıyla daha büyük bir kırılmalık göstermektedir. Öte yandan geliri daha yüksek haneler arasında da deprem konusunda bilgi sahibi olmayanların oranının oldukça yüksek olması deprem hasar görülebilirliği konusunda olumsuz bir göstergedir.

8.2. GELİR GÜVENCESİ VE KIRILGANLIKLAR

Gelirin miktarı kadar önemli bir konu bu gelir ile ilgili risklerdir. Hanenin gelir kaynakları nelerdir, hanehalkının uğraşları nelerdir, çalışanlar sigortalı bir işte mi çalışmaktadır, kaç yıldır bu işte çalışmaktadır, işsiz ise ne kadar süreyle bu durumdadır gibi soruların cevapları da hane gelirinin yanısıra hanenin hasargörülebilirliğine ışık tutabilir.

Anket verilerine göre hanelerin %74,18'i maaş ücret gibi çalışma gelirleri elde etmektedir. Hanelerin %58,26'sı için çalışma gelirleri tek gelir kaynağıdır. %12,80'i bunu emekli geliri ile %3,12'si ise kira, faiz, veya yardım gelirleriyle desteklemektedir. Hanelerin %36,03'ü emekli geliri elde etmekte iken, %20,61'i için bu tek gelir kaynağıdır. Hanelerin %3,95'i kira ve faiz gelirleri ile geçinmekteyse de bu gelirler çoğunlukla, hanelerin %3,90'unda, başka

gelirleri desteklemektedir.

Hanelerin %4,43'ü kamudan veya özel kesimden yardım almakta, %3,05'i sadece bu yardımlarla geçmektedir. Sadece yardımla geçinen bu hanelerin önemli bir kısmı, %42,21'i, sadece öğrencilerin ikamet ettikleri hanelerden oluşmaktadır. Öğrencilerden oluşan haneleri dışarıda bıraktığımızda sadece yardımla geçinen hanelerin %62,07'sinin medyan gelirin %60'ından daha düşük gelir kazanan haneler olduğunu görürüz.

Sadece yardımla geçiniyor olmak önemli bir risk etkeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle de sözkonusu olan özel kişi ve kuruluşlarca yapılan yardımlar olduğunda bunların deprem sonrasında kesilebilme olasılığı sözkonusu haneleri depremin olumsuz şartlarıyla herhangi bir gelirleri olmaksızın karşı karşıya kalmak durumunda bırakabilir.

Tablo 13. Hanenizin Gelir Kaynakları Nelerdir?

	Frekans (n)	Yüzde
Sadece maaş ücret gibi çalışma	4661	%58,26
Sadece emekli geliri	1649	%20,61
Sadece çalışma geliri ve emekli geliri	1024	%12,80
Sadece kira, faiz v.b. Geliri	28	%0,35
Sadece yardım geliri (kamu özel şahsi yardımlar) ^a	244	%3,05
Çalışma geliri veya emekli geliri ile kira, faiz vb. geliri	283	%3,54
Çalışma geliri veya emekli geliri ile yardım geliri	106	%1,33
Diğer kombinasyonlar	5	%0,06

^aYardım geliri oldukça geniş tanımlanmış olup ailelerinden uzakta yaşayan öğrencilerin ailelerinden aldıkları destekleri de içermektedir. Sadece yardım geliri ile geçinen haneler içinde tüm üyeleri öğrenci olan haneler toplamın %42,21'ini oluşturmaktadır.

Gelir kaynakları çalışma gelirlerinin haneler için önemini göstermiştir. Ankette hane üyelerinin meslek durumları detaylı olarak sorulmuştur. 8.000 hanede toplam 25.087 kişi yaşamaktadır. Bunların %15,79'u, 3,961 kişi, 15 yaşından küçüktür. Bunları dışarıda bıraktığımızda kalan toplam 21,126 hane üyesinin uğraş durumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14. Meslek

	Frekans (n)	Yüzde
Çalışanlar	7,480	%35,40
Ev Hanımı	6.115	%28,95
Emekli	3.355	%15,88
Öğrenci	2.981	%14,11
Geçici işsiz	1.195	%5,66
Toplam	21.126	%100,0

Görülmektedir ki 15 yaş ve üstü hane halkı üyelerinin %35,40'ı çeşitli işlerde çalışmaktadır. %28,95'i ev hanımı, %14,11'i öğrenci, %15,88'i emeklidir. Çalışanların dağılımına ayrıca baktığımızda (Tablo 15.) çalışanların büyük bir kısmı maaşlı çalışanlardır (%38,65'i mavi yakalı işçi, %17,18'i beyaz yakalı işçi, %15,20'i memur). Bunun yanı sıra %25,52 serbest meslek sahibi ve işveren, %3,45 ise geçici işçi, ücretsiz aile işçisi gibi işler yapmaktadır. Her bir meslek grubu için olası bir deprem ile gelebilecek riskler bulunmaktadır. Deprem işyerlerinde hasarla sonuçlanabilir ve bu da gerek ücretli çalışanlar gerek işveren ve serbest meslek sahipleri için kırılganlıklar yaratabilir. Ancak vasıflı, beyaz yakalı, yönetici ve memur maaşlı kesimlerin olası deprem sonrasında meslek kaybı yaşamaları daha düşük bir ihtimal olarak kabul edilebilir.

Çalışanlar arasında kırılganlık yaratabilecek belki de en önemli etken kayıtsız işlerdir. Bu işlerde çalışanlar yasalarca tanımlanmış iş güvencesinden yoksun oldukları gibi birçoğu kayıtlı çalışma ile ilişkilendirilmiş işsizlik sigortası gibi refah devleti mekanizmalarının da dışında kalırlar. Anket verilerine göre 473 hanede hiçbir hanehalkı üyesi sosyal sigorta kapsamı içinde değildir. Sosyal sigorta kapsamında üyesi bulunmayan haneler içinde gelir verisi bulunan 388 hanede medyan gelirin %60'ından az kazananların oranı %53,87'dir. Bu haneler için halihazırda düşük olan gelir seviyesinin olası bir deprem durumunda daha da azalması beklenebilir, bu da sözkonusu hane için hasargörebilirliği arttıran bir etken olarak dikkate alınmalıdır.

Tablo 15. Çalışanların dağılımı

	Frekans	Yüzde
İşçi, düzenli ücretli, mavi yakalı - orta vasıflı	1.633	%21,83
İşçi, düzenli ücretli, mavi yakalı – vasıfsız	1.258	%16,82
İşçi, düzenli ücretli, beyaz yakalı (yönetici/profesyonel)	802	%10,72
Kendi hesabına küçük ticaret	733	%9,80
Memur, maaşlı - orta düzey memur (ara eleman, öğretmen, devlet dairelerinde kamu çalışanı memur.)	565	%7,55
İşçi, düzenli ücretli, beyaz yakalı (yönetici/profesyonel)	483	%6,46
Memur Maaşlı–profesyonel, üst düzey yönetici, profesyonel ordu mensubu	460	%6,15
Kendi hesabına profesyonel Nitelikli Serbest Meslek (doktor, avukat, mimar v.b.)	307	%4,10
Küçük işveren (1-10 kişi çalıştıran)	292	%3,90
Kendi hesabına zanaatkar (kuaför, marangoz, berber, su tesisatçısı, çilingir, yorgancı, yufkacı vb.)	239	%3,20
Yevmiyeli geçici işçilik (gündelikçilik, çocuk bakıcılığı, inşaatta yevmiyeyle çalışan, parça başı işler vb.)	185	%2,47
Kendi hesabına marjinal işler (boya, badana, çevirmen tamirci)	175	%2,34
Memur, maaşlı- yardımcı hizmetler (odacı, çaycı, arşiv görevlisi vb.)	112	%1,50
Kendi hesabına büyük ticaret (ithalat,ihracat,toptancı,kabzımal vb.)	91	%1,22
Orta ve büyük işveren İmalat (10 kişiden fazla çalıştıran)	64	%0,86
Evden yapılan gelir getiren işler (kendi evinde, dikiş, nakış, yün işleri, çocuk bakmak vb.)	43	%0,57
Ücretsiz aile işçisi	31	%0,41
Çiftçi (kendi toprağını ekip biçen, ortakçı, düzenli tarım işçisi vb.)	7	%0,09
Toplam	7,480	%100

Bir diğer iş güvencesi değişkeni çalışanların çalışma süreleridir. Çalışan hanehalkı üyeleri için meslekte geçirdikleri sürenin dağılımı Tablo 16’da sunulmaktadır:

Tablo 16. Meslek Süresi

	Frekans (n)	Yüzde
1 Yıldan az	501	%6,70
1-5 Yıl	2131	%28,49
6-10 Yıl	1611	%21,53
10-15 Yıl	1310	%17,51
15-20 Yıl	905	%12,10
20 Yıldan fazla	1023	%13,67
Toplam	7481	%100,0

Haneler bazında baktığımızda, 10 yıl ve daha fazla iş tecrübeli çalışan bulunan haneler toplamın %36,58'ini, 5 yıl ve daha az iş tecrübesi olan çalışanların bulunduğu hanelerin oranı ise toplamın %26,78'ini oluşturmaktadır. Bu kapsamda, işyerlerinde daha uzun süre çalışmakta olan insanların kırılma seviyesinin daha düşük olacağı kabul edilmektedir.

Deprem durumunda işini kaybetme olasılığı öznel bir soru ile de araştırılmıştır. Öznel sorularda cevaplar kişinin değerlendirmesine bağlı olmakta ve bir hata payı taşımakta ise de diğer yandan nesnel sorularla ölçülmesi zor olan iş özelliklerini yansıtabilmesi açısından bilgi vericidir. Hanehalkı üyelerinden çalışanların bu soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Tablo 17. İstanbul'da olası büyük bir deprem sonrası işinizi veya gelirinizi kaybetme riskiniz var mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	3.018	%40,34
Hayır	2.812	%37,59
Bilmiyorum	1.651	%22,07
Toplam	7,481	%100,0

Hane bazında baktığımızda ise 2.397 hanede, tüm hanelerin %29,96'sında, olası bir depremde işini veya gelirini kaybetme riski olan hane üyesi bulunmaktadır. Bunların 2.101 tanesinde, tüm hanelerin %26,26'sında, söz konusu risk hanedeki bütün çalışan bireyler için geçerlidir. Depremde işini kaybetme riski taşıyan kişilerin bulunduğu hanelerden gelir verisi bulunanlar içinde %75,54'ün geliri medyan gelirin %60'ından daha yüksektir. Bu sonuç bir deprem durumunda gelirinde azalma ve yoksulluğa düşme riski taşıyan önemli sayıda hane olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla %18,4 olarak ölçtüğümüz yoksulluk oranı olası bir deprem sonucunda işini kaybedebilecek hane üyeleri nedeniyle artabilir.

Hanehalkı üyelerinin işsiz olmaları olası bir depremin etkilerinin boyutlarını belirlemede önemli bir etkidir. İşsiz kişilerin oranı %5,66'dır. Toplam 15 yaş üstü nüfus için işsizlik oranını %13,78'e denk gelmektedir (hesaplama ev hanımı, öğrenci ve emekliler

dışındakiler hanehalkı işgücünde sayılmıştır). Ankette 1046 hane, toplamın %13,08'i, işsiz bir mensuba sahiptir. Bu hanelerde geliri medyanın %60'ından düşük olanların oranı %40,84'tür. Anket ayrıca işsiz hanehalkı üyelerine işsizlik süresini sormuştur. Buna göre işsiz kişilerin %36,57'si 6 aydan kısa bir süredir, %21,91'i 6-12 ay arası, %41,52'si ise bir yıldan uzun bir süredir iş aramaktadır. Uzun süredir işsiz olanların hayli yüksek bir oranda olması deprem durumunda bu kişilerin iş bulabilmeleri daha da zorlaşacağından olumsuz bir göstergedir.

Tablo 18. İşsizlik Süresi

	Frekans (n)	Yüzde
1-6 ay	399	%36,57
6-12 ay	239	%21,91
1-5 Yıl	282	%25,85
6-10 Yıl	61	%5,59
10-15 Yıl	36	%3,30
15-20 Yıl	13	%1,19
20 yıldan Fazla	61	%5,59
Toplam		%100,0

Son olarak 730 hanede, toplam hanelerin %9,13'ünde, ne çalışan ne emekli kimse bulunmamaktadır. Bunların 201 tanesinde sadece öğrenciler bulunmaktadır. Çalışan ve emekli bulunmayan ve sadece öğrencilerden oluşmayan ve gelir verisi bulunan 452 hane içinde yoksulluk oranı %34,51'dir. Deprem sonrasının zorlu koşulları içinde bu hanelerin geçim mücadelesinin oldukça zorlu olması beklenebilir.

8.3 VARLIK DURUMU

Gelir kadar önemli bir gösterge de varlık durumudur. Ankette varlık durumu ev sahipliği, bazı ev eşyaları sahipliği, motorlu araç sahipliği değişkenleri üzerinden tanımlanmıştır. Ev sahipliği ile ilgili soru üç kısımda sorulmuştur. Öncelikle hanenin oturduğu evin mülkiyeti öğrenilmiştir. Buna göre hanelerin %55,7'si kendi evlerinde oturmaktadır. Kalanların büyük bir kısmı, %37,5, kiracı, %5,3 ise bir yakın veya tanıdığın evinde kira vermeden oturmaktadır.

Tablo 19. Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir ?

	Frekans (n)	Yüzde
Ev sahibi	4455	%55,7
Kiracı	2998	%37,5
Lojman	68	%0,9
Aile bireylerinden akrabalarından,tanıdıklardan birine ait kira vermiyor	423	%5,3
Akrabalardan,tanıdıklardan birine ait kira veriyor	56	%0,7
Toplam	8000	%100,0

Beklenebileceği üzere ev sahibi haneler içinde yoksulluk diğer hanelere göre daha düşüktür. Bu hanelerde geliri medyan gelirin %60'ından düşük olanların oranı %6,62'dir. Ev sahipliği varlık durumunun önemli bir göstergesi olmakla birlikte, sözkonusu evin tapu durumuna göre bunun önemi değişebilir. Ev sahibi olanların %80,9'u bağımsız tapu sahibidir.

Tablo 20. Oturduğunuz konutta ev sahibi iseniz tapu durumu nedir ?

	Frekans (n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
Bağımsız tapu	3604	%45,1	%80,9
Arsa payı	637	%8,0	%14,3
Tapu tahsis	214	%2,7	%4,8
Toplam	4455	%55,7	%100,0
Ev sahibi değil	3545	%44,3	
Toplam	8000	%100,0	

Oturulan ev dışında mülk sahipliği oldukça düşüktür. Hanelerin %10,5'inin Marmara Bölgesi içinde bir mülkü bulunmaktadır. Bu tip bir mülk sahibi bulunan 836 hanenin %76,91'i toplam hanelerin %55,69'unu oluşturan ev sahibi hanelerin ikinci mülkleridir. Marmara Bölgesi dışında mülk sahipliğinde ise daha dengeli bir dağılım göze çarpar. Bu tip mülkü bulunan 603 hanenin %62,19'u kendi evinde oturanlardan, %30,85'i kiracılardan, %4,64'ü ise kira ödemedi yakın veya tanıdıklarının evinde oturanlardan oluşur.

Tablo 21. İstanbul ve /veya Marmara Bölgesi içinde sizin haneye ait bir mülkünüz (Daire, Yazlık, Kışık, Yayla evi v.b.) var mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	836	%10,5
Hayır	7164	%89,6
Toplam	8000	%100,0

Tablo 22. Cevap Evet İse Kaç Adet Olduğunu Belirtiniz

	Frekans (n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
1 Adet	687	%8,6	%82,2
2 Adet	100	%1,3	%12,0
3 Adet veya daha çok	49	%0,6	%5,8
Toplam	836	%10,5	%100,0
İstanbul ve Marmarada Mülk Yok	7164	%89,6	
Toplam	8000	%100,0	

Tablo 23. Marmara Bölgesi Dışında sizin haneye ait bir mülkünüz (Daire, Yazlık, Kışlık, Yayla evi v.b.) var mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	603	%7,5
Hayır	7397	%92,5
Toplam	8000	%100,0

Tablo 24. Cevap Evet İse Kaç Adet Olduğunu Belirtiniz

	Frekans (n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
1 Adet	536	%6,7	%88,9
2 Adet	50	%0,6	%8,3
3 Adet veya daha çok	17	%0,3	%2,8
Toplam	603	%7,5	%100,0
Marmara Dışında Mülk Yok	7397	%92,5	
Toplam	8000	%100,0	

Ev sahibi hanelerin daha varlıklı olmaları onların depremde hasar görebilirliklerini azaltan bir etken olabilir. Kiracılar evleri hasar görmese bile ev sahibi kendisi için kullanmak istediğinden evi boşaltma zorunluluğu ile karşı karşıya kalabilir ve hasar verici bir depremin ardından artması olası kiralar karşısında kalacak bir yer bulmakta zorlanabilir. Bu tüm hanelerin neredeyse %40'ının karşı karşıya olduğu bir risktir.

Öte yandan ev sahipleri için de bazı riskler bulunmaktadır. Depremde sahip oldukları ev hasar görebilir. Bu durumda karşılaşılabilecek olumsuz durumda önemli bir etken olarak karşımıza deprem sigortası çıkar. Ev sahibi hanelerin %48,08'i DASK sahibidir (Bilmiyorum cevabı verenlerin oranı %7,74). Ev sahipleri içinde geliri medyan değerinin %60'ından düşük olan haneler özellikle kırılgan olarak nitelendirilebilir ve ev sahibi hanelerin %6,62'sini oluşturur. Bu haneler arasında sigorta sahipliği diğer ev sahibi hanelerden daha düşüktür ve sadece %23,39'unda DASK sigortası bulunur.

Varlık ve gelir durumunu yansıtması açısından hanelere bazı ev eşyaları sahipliği ile ilgili sorular da sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplarla yoksulluk ilişkisi takip eden tablonun son kolonunda görülebilir. Hatırlanacağı üzere örneklemede medyan gelirin %60'ından daha düşük gelire sahip hanelerin oranı %18,4'tür. Bundan daha yüksek olan rakamlar sözkonusu eşyaya sahip olmayanlar arasında yoksulluğun daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Tablo 25. Şimdi sayacağım eşyaların hangileri hanenizde veya hanede yaşayan fertlerde bulunmaktadır?

		Var	Yok	Toplam	Yok cevabı veren hanelerde geliri medyanın %60'ından düşük olanların yüzdesi ^a
Bilgisayar (Laptop, masaüstü, tablet)	n	5.237	2.763	8.000	%25,11
	%	65,5%	34,5%	100,0%	
Bulaşık makinası	n	6.065	1.935	8.000	%29,17
	%	75,8%	24,2%	100,0%	
Dijital yayın platformu (d-smart, dijitürk v.b.)	n	2.558	5.442	8.000	%22,36
	%	32,0%	68,0%	100,0%	
İnternet bağlantısı	n	4.746	3.254	8.000	%25,76
	%	59,3%	40,7%	100,0%	
Motosiklet	n	275	7.725	8.000	%18,59
	%	3,4%	96,6%	100,0%	
Otomobil	n	2.358	5.642	8.000	%22,38
	%	29,5%	70,5%	100,0%	
Ses Sistemi / Ev sinema sistemi	n	1.045	6.955	8.000	%20,18
	%	13,1%	86,9%	100,0%	
Lcd televizyon	n	5.103	2.897	8.000	%29,72
	%	63,8%	36,2%	100,0%	
Tüplü televizyon	n	3.871	4.129	8.000	%12,00
	%	48,4%	51,6%	100,0%	
Çamaşır makinası	n	7.808	192	8.000	%19,05
	%	97,6%	2,4%	100,0%	
Bisiklet	n	1.257	6.743	8.000	%18,07
	%	15,7%	84,3%	100,0%	

^a Gelir verisi bulunan 6950 hane içinde oran.

Hanelerin ekonomik durumlarını görebileceğimiz bir başka değişken ısınma yöntemleridir. İstanbul'da doğalgaz ağı kapsamı geniştir. Diğer ısınma yöntemlerinden daha konforlu olmakla birlikte daha masraflıdır. Örneklemdaki hanelerin %92,1'i ısınma için doğalgaz kullanmaktadır. Sadece doğalgaz kullananlar ise tüm hanelerin %89,6'sıdır. Hanelerin %6,4'ü ısınma için odun ve kömür kullanmaktadır. Sadece bu ısınma yöntemini kullananlar ise hanelerin %5,85'idir. Bu haneler içinde geliri medyan gelirin %60'ından az olanların oranı %47,01'dir.

Doğalgaz kullanımı gelir durumunu yansıtan bir gösterge olmakla birlikte aynı zamanda bir kırılma noktası olabilir. Bir deprem durumunda doğalgaz akışının kesilmesi doğalgaz kullanan haneler için ısınma gibi önemli gereksinimlerden yoksun kalmak anlamına gelebilir. Ankette doğalgaz kullananların oranının %92,1 gibi yüksek bir rakam çıkması deprem

sonrasında doğalgaz akışının sağlanabilmesinin önemini yansıtmaktadır.

Tablo 26. Evinizin ısınmasında aşağıda sayacağım ısınma yöntemlerinden hangisini kullanıyorsunuz ?

		Kullanıyor	Kullanmıyor	Toplam
Doğalgaz	N	7.366	634	8.000
	%	%92,1	%7,9	%100,0
Odun / Kömür	n	513	7.487	8.000
	%	%6,4	%93,6	%100,0
Elektrik	n	328	7.672	8.000
	%	%4,1	%95,9	%100,0

8.4. BORÇ VE BİRİKİM

Deprem gibi doğal felaketler hayatın akışını önemli ölçüde etkileyebilmekte hanelerin gelir kaynakları üzerinde baskı oluşturabilmektedir. Bu tip bir durumda hanelerin hasar görülebilirliklerini etkileyebilecek bir etken de borçlar ve birikimlerdir. Ankette bir soru ile nakde çevrilebilecek birikimlerin varlığı sorulmuştur. Bunlar olası bir depremin hemen sonrasında acil ihtiyaçların karşılanabilmesi için önemli bir kaynaktır. Bir diğer soru ise hanelerin borcu olup olmadığı üzerinedir. Borçlar haneler üzerine belli yükümlülükler getirir ve deprem sonrasında durumlarının daha da kötü olmasına yol açabilir.

Örneklemede hanelerin %21,9'unun acil durumlar için bir birikimi bulunmaktadır. Geliri medyan gelirin %60'ından daha düşük olan haneler için bu oran sadece %8,60'dır. Hanelerin %43,6'sının borcu bulunmakta iken yoksul haneler içinde bu oran %54,03'dür. Bu sonuçlar yoksul hanelerin kırılabilirliklerini ortaya sermektedir.

Tablo 27. Acil durumlar için bir birikiminiz var mı ?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	1754	21,9
Hayır	6246	78,1
Toplam	8000	100,0

Tablo 28. Haneniz üyelerinin borcu (her türlü borç) var mıdır ?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	3489	43,6
Hayır	4511	56,4
Toplam	8000	100,0

Bu noktada herhangi bir mülk sahibi olan haneler için borç ve birikim durumu ile sigorta durumunu birlikte ele almak faydalı olabilir. Hanenin birikimi yok veya borcu varken bir

yandan da sigortasının olmaması haneyi bir deprem durumunda zor durumda bırakabilir.

Tablo 29. Birikim ile sigorta sahipliği ilişkisi

	Birikimi var	Birikimi yok
DASK var	% 60,77	%48,02
DASK yok	% 39,23	%51,98
Toplam	% 100	% 100

Pearson test istatistiği (chi-kare) = 54,8723 p-değeri < 0,001

DASK ile ilgili soruya cevap veremeyen haneleri dışarıda bıraktığımızda, bir ev sahibi olan haneler arasında birikimi olanların %60,77'sinin DASK sigortası vardır. Birikimi olmayan haneler arasında bu oran %48,02'dir ve iki grup arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu sonuç bir kere daha hasargörebilirlik etkenlerinin birbiri ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 30. Borç ile sigorta sahipliği ilişkisi

	Borcu var	Borcu yok
DASK var	% 54,58	%49,13
DASK yok	% 45,42	%50,87
Toplam	% 100	% 100

Pearson test istatistiği (chi-kare) = 12,5822 p-değeri < 0,001

Borç ile sigorta ilişkisine baktığımızda borcu olan hanelerin daha yaygın olarak DASK sahibi olduklarını görürüz. Dolayısıyla borçlu olan hanelerin bir kısmı evlerinin depremde hasar görmesine karşı tedbir almış durumdadır ve bu onların hasargörebilirliğini biraz da olsa azaltmaktadır.

Son olarak borç ve birikim durumu için de deprem ile ilgili bilgi durumu ile bir ilişki olup olmadığına bakmak faydalı olacaktır. Eğer halihazırda olumsuz durumda olan haneler, yani borcu olan veya birikimi olmayan haneler, aynı zamanda deprem konusunda bilgisiz ise bu ilave bir olumsuzluk olarak karşımıza çıkabilir.

Daha önce olduğu gibi karşılaştırmayı daha kolay yapabilmek için deprem ile ilgili bilgi seviyesi 1-5 skalasında 1 ve 2 seçenler (en az bilgi sahibi olmayı işaret eden iki seçenek) ve 3, 4, veya 5 seçenler olmak üzere bir kukla değişkene çevirilmiştir. Bu değişkenin hanenin birikim durumu ile ilişkisini takip eden tabloda görmek mümkündür:

Tablo 31. Birikim ile deprem konusunda bilgi sahipliği ilişkisi

	Birikim sahibi	Birikimi yok
Deprem konusunda bilgisi az (1-5 skalasında 1 veya 2)	%35,63	%45,21
Deprem konusunda bilgisi orta veya daha çok (1-5 skalasında 3, 4 veya 5)	%64,37	%54,79
Toplam	%100	%100

Pearson test istatistiği (chi-kare) = 51,2462 p-değeri < 0,001

Tablodan görülebileceği üzere birikimi olmayan haneler arasında deprem konusunda bilgi sahibi olmama durumu daha yaygındır (%45'e %36). Pearson testi sonuçlarına göre bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır.

Borç durumu ile deprem bilgisi arasındaki ilişki de takip eden tabloda verilmiştir.

Tablo 32. Borç ile deprem konusunda bilgi sahipliği ilişkisi

	Borcu var	Borcu yok
Deprem konusunda bilgisi az (1-5 skalasında 1 veya 2)	%44,20	%42,27
Deprem konusunda bilgisi orta veya daha çok (1-5 skalasında 3, 4 veya 5)	%55,80	%57,73
Toplam	%100	%100

Pearson test istatistiği (chi-kare) = 0,4117 p-değeri = 0,521

Tablodan da görüleceği üzere borcu olan ve olmayan haneler arasında deprem bilgisi anlamında bir farklılık bulunmamaktadır.

9. HAREKET KABİLİYETİ

Hareket kabiliyeti bir deprem sonrasında hane halkının, güvenlik, barınma, çeşitli ihtiyaçların karşılanması ya da tahliye gibi sebeplerle, kendi kaynaklarını kullanarak, bir yerden bir yere gidebilme kapasitesi anlamında kullanılmaktadır. Şüphesiz ki hareket kabiliyeti deprem sırasında, hanenin uğrayacağı zarara bağlı olarak, ve kısa ve uzun vadede değişkenlik gösterecektir. Örneğin hareket kabiliyetine bakarken göz önünde bulundurulacak parametrelerden motorlu araç sahipliği, bu aracın hasar görmesi ya da çalınması gibi durumlarda bir anlam ifade etmeyecektir. Veya bir hanenin İstanbul ya da Marmara Bölgesi dışında bir ev sahibi olması, o hane halkının kısa vadeli mobilitesine büyük ihtimalle katkıda bulunmayacak, fakat uzun vadede önemli bir seçenek oluşturabilecektir. Hareket kabiliyeti, hane halkının deprem öncesindeki potansiyeli temelinde, yukarıda bahsedilen ihtimal ve durumlardan bağımsız olarak belirlenmektedir. Anket kapsamında hareket kabiliyeti ile ilişkilendirilen konular,

- Motorlu araç sahipliği,
- Engellilik,
- Bakıma muhtaç yaşlılık,
- Hane halkının buluşma olasılığı,
- Deprem bölgesi dışında mülk sahipliğidir.

Katılımcı hanelerin %70.5'inde otomobil, %96.6'sında motosiklet bulunmamaktadır. Hanelerin %0.8'inde fiziksel ya da zihinsel engelli, %0.7'sinde bakıma muhtaç yaşlı birey/bireyler vardır. Ortalama %90'ı İstanbul ve Marmara Bölgesinde bir mülk sahibi değildir. Hane halkının, deprem sonrasında bir araya gelmek için aldıkları önlemler, hanenin hareket kabiliyetini arttırıcı bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Anket sonuçlarına göre katılımcı hanelerin %68.7'sinde bireyler birbirlerinin telefonlarını bilmektedir. Hanelerin %25.2'si deprem anında farklı yerlerde olma ihtimallerini göz önünde bulundurarak bir buluşma yeri belirlemiştir. Hanelerin %16.8'inde ise bireyler deprem sonrası kullanılması planlanan toplanma alanının yerini bilmektedir.

İstanbul veya Marmara Bölgesi dışındaki mülk sahipliği ile ilgili soruya verilen cevapların yaş grubuna göre dağılımında önemli farklar vardır. Özellikle 18-24 ve 65 yaş üstü gruplarıyla, bu iki grup arasında kalan yaş grupları arasında farklılıklara dikkat edilmelidir.

Hareket kabiliyeti endeksine pozitif katkıda bulunacak unsurlar

- Motorlu araç sahibi olunması
- Marmara Bölgesi veya dışında mülk sahibi olunmasıdır
- Aile bireylerinin deprem sonrasındaki hareket planı

Hareket kabiliyeti endeksine negatif katkıda bulunacak unsurlar

- Hanede engelli birey/bireylerin varlığı
- Hanede bakıma muhtaç yaşlı birey/bireylerin varlığıdır

Bu unsur ve parametrelerin toplam hareket kabiliyeti endeksine katkı oranının belirlenmesi ilerdeki çalışmalar kapsamında gerçekleştirilecektir.

Tablo 33. Şimdi sayacağım eşyaların hangileri hanenizde veya hanede yaşayan fertlerde bulunmaktadır?

		Var	Yok	Toplam
Motosiklet	N	275	7.725	8.000
	%	%3,4	%96,6	%100,0
Otomobil	N	2.358	5.642	8.000
	%	%29,5	%70,5	%100,0

Tablo 34. Engellilik Durumu (Fiziksel/Zihinsel)

	Frekans (n)	Yüzde
Engellilik yok	7937	%99,2
Fiziksel Engeli Var	58	%0,7
Zihinsel Engeli Var	5	%0,1
Total	8000	%100,0

Tablo 35. Bakıma muhtaç yaşlılık durumu var mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	53	%0,7
Hayır	7945	%99,3
Bilmiyorum	2	%0,0
Total	8000	%100,0

Tablo 36. İstanbul ve /veya Marmara Bölgesi içinde sizin haneye ait bir mülkünüz (Daire, Yazlık, Kışlık, Yayla evi v.b.) var mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	836	%10,5
Hayır	7164	%89,6
Total	8000	%100,0

Tablo 37. Marmara Bölgesi Dışında sizin haneye ait bir mülkünüz (Daire, Yazlık, Kışlık, Yaıla evi v.b.) var mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	603	%7,5
Hayır	7397	%92,5
Total	8000	%100,0

Tablo 38. Depreme yönelik olarak şimdi okuyacağım önlemleri aldınız mı?

		Evet	Hayır	Bilmiyorum / Fikrim Yok	Toplam
Afet sırasında birbirimizden ayrılmamız durumunda tüm ev halkının iletişim kuracağı kişi/kişilerin numarasını biliyoruz.	n	5.497	2.390	113	8.000
	%	%68,7	29,9%	%1,4	%100
Afet anında bir arada değilsek, ailemizle buluşabilmemiz için buluşma yeri belirledik.	n	2.019	5.884	97	8.000
	%	%25,2	73,6%	%1,2	%100
Deprem sonrası kullanılması planlanan, en yakın toplanma ve barınma alanlarını öğrendik.	n	1.347	6.505	148	8.000
	%	%16,8	81,3%	%1,9	%100

Genel olarak değerlendirilecek olursa; araştırma grubunun hareket kabiliyetine olumlu etkisi olabilecek bileşenlerde düşük bir seviyeye sahip olduğu (otomobil sahipliği: %20.5; Marmara bölgesi içi ev sahipliği: %10.5; Marmara Bölgesi dışı ev sahipliği %7.5) fakat buna karşın, engellilik ve bakıma muhtaç yaşlılık konusunda avantajlı bir yapıda bulunduğu tespit edilmiştir.

10. TOPLUMSAL HAZIRLIK

Afet odaklı sosyal hasar görebilirlik kavramı çerçevesinde; toplumların demografik ve ekonomik durumları kadar, depreme karşı olan hazırlıklılık seviyesi de kritik bir role sahiptir. Projede toplumsal hazırlık, dört ana grupta (**risk algısı, hane bazlı risk azaltma, dayanışma, mahalle bazlı risk azaltma**) sınıflandırılan sorular yardımıyla incelenmiştir. Toplumun depreme hazırlık durumunu ortaya koymak amacıyla hazırlanan soruların kapsamı ve bu soruların ilişkilendirildiği ana başlıklar şöyledir:

- Risk Algısı
 - İstanbul'da deprem beklentisi
 - Yaşanılan binanın durumuna ilişkin düşünceler
 - İstanbul'da yaşanılacak deprem kayıplarına ilişkin düşünceler
 - Hane/bireysel deprem hazırlığına ilişkin düşünceler
 - Kurumların yaptığı deprem hazırlık çalışmalarına ait düşünceler
 - Deprem ve depreme hazırlığına ilişkin genel inanç ve izlenimler
- Hane Bazlı Risk Azaltma
 - Binada güçlendirme çalışması
 - Binanın yapım yılı
 - Deprem deneyimi
 - Deprem sırasındaki davranış
 - Deprem bilgi düzeyi
 - STK üyeliği
 - Hanede depreme yönelik olarak alınan önlemler
 - İş ve okullar ile hane arasındaki uzaklık
- Dayanışma
 - Hane halkının mahallede yaşama süresi
 - Hane halkının mahalledeki akrabalık, komşuluk durumu ve ilişki seviyesi
- Mahalle Bazlı Risk Azaltma
 - Mahallede ilgili konularda eğitim, seminer, toplantı gibi bilgi aktarmaya yönelik faaliyetlerin bulunması
 - Mahallede ilgili STK veya kamu kurumlarından en az birinin katıldığı bir tatbikatın düzenlenmiş olması
 - Mahallenin Acil Durum Planı olup olmaması

- Mahallede güçlendirilmiş eğitim kurumu sayısı
- Mahallede eğitim ve sağlık kurumlarındaki güçlendirme çalışmaları
- Mahallede İnsan ve Malzeme Kaynağı
- Toplanma Alanı Kapasitesi

Risk algısı, hane bazlı risk azaltma ve dayanışma konularında anket sonuçlarından, mahalle bazlı risk azaltma için muhtarlar ile yapılan daha geniş kapsamlı anketin temel birtakım sonuçlarından yararlanılacaktır.

10.1. RİSK ALGISI

Risk algısı analizi, kişinin, içinde bulunduğu deprem riskini nasıl algıladığını, kendi düşünce, bilgi ve izlenimlerinden yola çıkarak saptamayı amaçlamaktadır. Kişinin sahip olduğu risk algısı, yaşanan kentin deprem tehlikesi konusundaki bilgi ve düşüncelerine; kişinin yaşadığı binanın deprem güvenliğine dair düşünce ve duygularına, İstanbul'da büyük bir deprem olduğu takdirde yaşanacak fiziksel kayıplar konusundaki beklentilerine, depreme hazırlık konusunda hane boyutunda ve kurumsal olarak yapılan hazırlıkların yeterliliği hakkındaki fikirlerine ve kişinin deprem konusundaki genel inançlarına bağlı olarak değerlendirilebilir. Deprem algısı, kişisel duygu, bilgi, izlenim ve fikirlerin bileşkesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ilgili sorulara verilen cevaplar, o haneden çok, görüşülen kişinin durumu hakkında bilgi vermektedir. Dolayısıyla, algı sorularına verilen cevaplar, kişinin sosyal, psikolojik ve ekonomik şartlarından etkilenebilir.

Anketi yanıtlayanların %15.9'unun (%10.3+ % 5.6) İstanbul'da bir deprem beklentisi yoktur. %51.7'si her an ya da yakın bir gelecekte deprem olacağını düşünmektedir. %32.4 lük bölümün ise fikri ya da bilgisi bulunmamaktadır. (Tablo 39).

Tablo 39. Sizde İstanbul'da büyük bir deprem olacak mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Hayır, hiçbir zaman olmaz	444	% 5,6
Yakın zamanda olacağını sanmam	824	% 10,3
Yakın zamanda olabilir	1418	% 17,7
Her an meydana gelebilir	2722	% 34,0
Bilmiyorum / fikrim yok	2592	% 32,4
Total	8000	% 100,0

Katılımcıların %24.8'i evinin depremde hasar göreceğine inanmaktadır. %37.2 evin hasar görmeyeceğini düşünmekte, %38'in ise bu konuda fikri ya da bilgisi bulunmamaktadır (Tablo 40). Katılımcıların yaşadıkları binaların uğrayacağı hasar beklentilerinin neye bağlı olduğunu anlamak amacıyla, kendilerine Tablo 41'de derlenen sorular yöneltilmiştir. Verilen

cevaplardan görüşülen kişilerin %81.7'sinin bu durumu bina (%65.8) ya da zemine (%15.9) bağlı bir durum olarak açıkladıkları görülmektedir. Seçenek olarak sunular diğer açıklamalar (uzman görüşü, kader, binanın hasarlı olduğuna olan inanç, binanın eski-yeni oluşu, fay hattına yakınlık vs gibi) toplam %18.3 oranında kalmaktadır.

Tablo 40. Sizde meydana gelebilecek büyük bir depremde yaşadığınız ev hasar görecek mi?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	1987	%24,8
Hayır	2973	%37,2
Bilmiyorum / fikrim yok	3040	%38,0
Total	8000	%100,0

Tablo 41. Sizde meydana gelebilecek büyük bir depremde yaşadığınız ev hasar görecek mi ? X Neden bu şekilde düşünüyorsunuz ?

Neden Böyle Düşünüyorsunuz	Sizde meydana gelebilecek büyük bir depremde yaşadığınız ev hasar görecek mi ?				
	Evet		Hayır		Toplam
	Yüzde	N=	Yüzde	N=	
Binaya güveniyorum / güvenmiyorum	%42	1826	%58	2526	4352
Uzmanlar binamıza sağlam dedi / çürük dedi.	%64	313	%36	174	487
Zemine güveniyorum / güvenmiyorum	%34	356	%66	692	1048
Yandaki binalara güveniyorum / güvenmiyorum	%18	41	%82	189	230
Kader, Kısmet	%23	47	%77	157	204
Bilmiyorum	%28	30	%72	79	109
Eski Bina	%1	1	%99	90	91
Hasarlı bina / 99 depreminde zarar gördü	%5	1	%95	19	20
Bina sağlam değil güvenmiyorum	%0	0	%100	16	16
Sağlam bina öncedende hasar görmedi	%100	22	%0	0	22
Bölgeye güvenmiyorum	%13	2	%88	14	16
Belediyeye güvenmiyorum	%0	0	%100	1	1
Fay hattı geçiyor	%0	0	%100	1	1
Yüksek gerilim hattı var	%0	0	%100	1	1
Şahıs malı sağlam yapıldı	%100	10	%0	0	10
Yeni bina	%100	3	%0	0	3
Total	%40	2652	%60	3959	6611

Katılımcıların %67.3 ü İstanbul'da meydana gelecek büyük bir depremin birçok binanın yıkılmasına ve çok sayıda can kaybına neden olacağı fikrindedir. Genelde ise toplam %85.3 lük bir grup İstanbul'da depremin bina hasarına ve can kaybına yol açacağını düşünmektedir. Bu konuda bilmiyorum cevabı verenlerin oranı %13.8, hasar olmaz diyenlerin oranı %1'dir (Tablo 42). Anketi yanıtlayanların %37.2'si yaşadığı evin depremde hasar görmeyeceğini düşünürken, %67.3'si İstanbul'da olacak bir depremin birçok binanın yıkılmasına ve can

kaybına neden olacağına inanmaktadır. Katılımcıların %83.4'ü depreme hazırlıklı değildir. (Tablo 43). Kendini hazırlıklı ve tamamen hazırlıklı olarak tanımlayanların oranı yalnızca %16.6'dır.

Tablo 42. Sizde İstanbul'da meydana gelebilecek büyük bir deprem ne kadar hasar yaratır?

	Frekans (n)	Yüzde
Birçok binanın yıkılmasına ve çok sayıda can kaybına neden olur	5380	%67,3
Bazı binaların yıkılmasına ve bir miktar can kaybına neden olur	1440	%18,0
Hiç hasara neden olmaz	77	%1,0
Bilmiyorum	1103	%13,8
Total	8000	%100,0

Tablo 43. Kendinizi olası bir deprem durumu için ne kadar hazırlıklı hissediyorsunuz ?

	Frekans (n)	Yüzde
Hiç hazırlıklı değilim	3325	%41,6
Hazırlıklı değilim	3345	%41,8
Hazırlıklıyım	1235	%15,4
Tamamen hazırlıklıyım	95	%1,2
Total	8000	%100,0

Kamusal yaşamdaki aktörlerden en önemlileri, deprem sonrasındaki rolleri göz önünde bulundurularak, muhtarlık, yerel yönetim, merkezi yönetim, askeriye ve sivil toplum kuruluşları olarak tanımlanmıştır. Bu kuruluşların depreme hazırlık faaliyetleri konusunda , hane boyutunda sahip olunan fikirler risk algısının önemli bileşenlerindedir. Kurumsal faaliyetlerin yeterliliği konusunda gelen görüşlerin genel olarak kurumdan kuruma çok büyük farklar içermediği anlaşılmaktadır. Katılımcılar kurumdan kuruma %24-%30.3 arasında değişen oranlarda bu faaliyetler konusunda bilgi/fikir sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. %45-%59.3 arasında değişen oranlarda, yapılan hazırlık faaliyetleri yeterli ve hiç yeterli görülmemektedir (Tablo 44). Yeterli ve tamamen yeterli olarak cevaplayanların oranı ise %5 ila %16 arasında değişmektedir. Sivil toplum kuruluşları %16 ile en yüksek oranda yeterli olduğu düşünülen yapıdır.

Tablo 44. Beklenen büyük depreme karşı aşağıdaki kuruluşların depreme hazırlık faaliyetlerini yeterli görüyor musunuz? (Eğitim, planlama, güçlendirme gibi)

		Kesinlikle yeterli görmüyorum	Yeterli görmüyorum	Emin değilim	Yeterli görüyorum	Tamamen yeterli görüyorum	/ Bilmiyorum Fikrim yok	Total
Muhtarlık	n	2.824	1.923	589	357	64	2.243	8.000
	%	%35,3	%24,0	%7,4	%4,5	%0,8	%28,0	%100,0
Merkezi Yönetim (Valilik ve Kaymakamlık)	n	2.572	1.860	722	557	87	2.202	8.000
	%	%32,2	%23,3	%9,0	%7,0	%1,1	%27,5	%100,0
Yerel Yönetim(Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeler)	n	2.343	1.730	828	973	205	1.921	8.000
	%	%29,3	%21,6	%10,4	%12,2	%2,6	%24,0	%100,0
Askeriye	n	2.161	1.558	748	831	282	2.420	8.000
	%	%27,0	%19,5	%9,4	%10,4	%3,5	%30,3	%100,0
Sivil Toplum Kuruluşları	n	2.086	1.523	761	962	319	2.349	8.000
	%	%26,1	%19,0	%9,5	%12,0	%4,0	%29,4	%100,0

Toplam %85.3 lük bir grup depremin İstanbul’da bir miktar veya çok bina hasarına ve can kaybına yol açacağına inanırken, yalnızca %24.8 binasının hasara uğrayacağına inanmaktadır.

Bununla birlikte katılımcıların büyük bir çoğunluğu deprem risklerini azaltmak konusunda yapılacak her şeyin alınacak her türlü önlemin faydasına inanmaktadır (Tablo 45). Depremden etkilenme konusunda şans faktörüne inananların oranı %67.1’ dir. Görüşülen kişilerin %44.8’i devlet kurumlarının hanenin deprem güvenliğini arttırmak için gerekli çalışmaları yaptığı önermesine katılmamaktadır. %25.4’lük bir oran bu önergeye katılmaktadır. %14’lük bir grup fikir sahibi olmadıklarını ifade etmiştir. Bu sonuçlar Tablo 44’de verilen rakamlarla paraleldir.

Tablo 45. Size sayacağım ifadelere ne derece katıldığınızı söyler misiniz?

		Kesinlikle katılmıyorum	Pek katılmıyorum	Ne katılıyorum nede katılmıyorum	Genellikle katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Bilmiyorum / Fikrim yok	Total
Bence deprem hakkında yapabileceğimiz bir şey yok; bu yüzden hiç uğraşmıyorum	n	4015	2113	677	527	424	244	8000
	%	%50,2	%26,4	%8,5	%6,6	%5,3	%3,1	%100
Depremde bana bir şey olmaz	n	4698	2489	321	107	56	329	8000
	%	%58,7	%31,1	%4,0	%1,3	%0,7	%4,1	%100
Bence deprem ile ilgili yapılabileceklerin bir yararı olmaz	n	3843	2532	761	379	241	244	8000
	%	%48,0	%31,7	%9,5	%4,7	%3,0	%3,1	%100
Biz hazırlansak da hazırlanmasak da, depremlerin büyük ölçüde can ve mal kaybına yol açacağına inanıyorum	n	2226	2085	1041	1242	1177	229	8000
	%	%27,8	%26,1	%13,0	%15,5	%14,7	%2,9	%100
Depremin etkisinin şansla ilgili olduğunu düşünüyorum	n	2958	2410	1033	907	366	326	8000
	%	%37,0	%30,1	%12,9	%11,3	%4,6	%4,1	%100
Bence önlem alırsam / aldığım önlemler ise yarayacaktır	n	698	849	796	2880	2525	252	8000
	%	%8,7	%10,6	%10,0	%36,0	%31,6	%3,2	%100
Devlet kurumları benim ve ailemin deprem güvenliğini arttırmak için gereken çalışma ve hazırlıkları yapıyorlar	n	2136	1435	1279	1350	680	1120	8000
	%	%26,7	%17,9	%16,0	%16,9	%8,5	%14,0	%100

Özet olarak ifade etmek gerekirse, katılımcıların çoğunluğu İstanbul'da büyük bir deprem beklemekte (>%50), bu depremin İstanbul'da bina hasarı ve can kaybına yol açacağını düşünmekte (%85.3); risk azaltımı konusundaki kurumsal faaliyetleri ve deprem güvenliğini arttırmak için yapılan çalışmalarını yeterli görmemekte (ortalama % 50), kendilerini depreme hazırlıklı bulmamakta (%83.4), fakat kendi binalarında hasar beklememektedir (%37.2). Bununla birlikte katılımcıların büyük bir çoğunluğu deprem risklerini azaltmak konusunda,

yapılacak her şeyin, alınacak her türlü önlemin faydasına inanmaktadır.

10.2. HANE BAZLI RİSK AZALTMA

Risk algısından farklı olarak hane bazlı risk azaltma başlığı altında sorulan sorular, fikir, izlenim ve deneyimlerden çok, büyük ölçüde somut veri ve bilgiye dayandırılmıştır. Hane halkının yaşadığı binada güçlendirme çalışması yapıp yapılmadığı, hane halkının deprem deneyimi, STK'lara üyelik durumları, hanede deprem sırası ve sonrası için yapılan planlar, alınan önlemler, hane boyutundaki deprem riskini etkileyen önemli faktörlerdir.

Hane halkının yaşadığı binada yapılmış bir güçlendirme çalışmasının varlığı, güçlendirme çalışmasının mühendislik ve uygulama hizmetlerinin kalitesinden bağımsız olma kabulüyle, deprem riskini azaltan bir faktördür. Katılımcıların %8.1'i binalarının güçlendirildiğini ifade etmiştir. %64'lük bir bölümün binalarında güçlendirme yapılmamıştır. %27.9'luk bir grubun bu konuda bilgisi yoktur (Tablo 46).

Tablo 46. Binanızda herhangi bir güçlendirme çalışması yapıldı mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	650	%8,1
Hayır	5119	%64,0
Bilmiyorum	2231	%27,9
Total	8000	%100,0

Binanın yapım yılı, deprem yönetmeliklerinin yürürlük tarihleriyle ilişkilendirilmekte ve bu yönüyle binanın deprem güvenilirliğini etkilemektedir. İstatistiksel deprem riski çalışmalarında, bina yapım yılı, yapısal sistem ve kat sayısı ile birlikte, bina deprem güvenilirliğini etkileyen üç ana faktörden biridir. Anket kapsamında katılımcıların verdiği cevaplardan, %62,1'inin 1981-2000 yılları arasında yapılmış binalarda oturduğu anlaşılmaktadır. (Tablo 47). %14.7'si 2000 sonrası yapılmış binalarda, %23.2'si ise 1980'den önce inşa edilmiş binalarda yaşamaktadır. 2000'den önce yapılmış binaların hane deprem riskini artırıcı bir rolü bulunmaktadır.

Bir diğer önemli husus araştırma grubunun deprem tecrübesi yaşayıp yaşamadığıdır. Deprem tecrübesinin bilinçlilik ve risk azaltma faaliyetleri açısından önemli olduğu kabul edilmektedir. Deprem yaşamış bir insanın, yaşamamış birine göre yaşadıklarından ders alarak birtakım önlemler almış olma ihtimali daha yüksektir denilebilir.

Tablo 47. Oturduğunuz binanın yapım yılı nedir?

	Frekans (n)	Yüzde
1900 Yılı ve daha eski	87	%1,1
1901-1950 Arası	58	%0,7
1951-1975 Arası	1103	%13,8
1976-1980 Arası	610	%7,6
1981-1990 Arası	2195	%27,4
1991-2000 Arası	2772	%34,7
2001-2005 Arası	547	%6,8
2006-2010 Arası	458	%5,7
2011-2014 Arası	158	%2,0
Bilmiyorum	12	%0,2
Total	8000	%100,0

Bu amaçla, katılımcılara büyük bir deprem yaşayıp yaşamadıkları, yaşadılarsa bu deprem sırasında ne yaptıkları, deprem tecrübesinin varlığını ortaya koymak amacıyla sorulmuştur. Bu deneyim, hanenin deprem riskini azaltmak için alacakları önlemleri arttırıcı bir faktör olarak değerlendirildiğinden önemlidir. Ne var ki, katılımcıların %66.8'si büyük bir deprem yaşadıklarını ifade etmiştir.. Bu oranın gerçek olamayacak kadar yüksek olduğu düşünülmektedir. Büyük ihtimalle katılımcılar, örneğin Kocaeli depremini İstanbul'da hissetmişler ve bunu büyük bir deprem yaşamak olarak algılamışlardır (Tablo 48). Sorunun yeterince açık olarak ifade edilmediği düşünülmüştür. Soruya verilen yanıtların 'bir deprem yaşadınız mı' sorusunun cevabı olarak kabulü daha doğru olacaktır.

Tablo 48. Daha önce büyük bir deprem yaşadınız mı?

	Frekans (n)	Yüzde
Evet	5340	%66,8
Hayır	2660	%33,3
Total	8000	%100,0

Hane halkının deprem anındaki tutum ve davranışları, hem deprem sırasında, hem deprem sonrasında yaşanması olası durumları olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek kadar önemlidir. Katılımcılara bu davranış tipleri sunulmuş ve hangilerini yaptıklarını belirlemeleri istenmiştir. Her ne kadar verilen yanıtlar, görüşmenin yapıldığı kişinin kendi tutumu hakkında olsa da, bu kişinin genellikle anne ya da baba olması, hane halkının genel tutumunu etkileyecekleri kabulüne götürebilir. Altı çizilmesi gereken diğer bir nokta da, katılımcıların yaşanmış bir deprem sırasındaki davranış özellikleri ve olası bir deprem sırasındaki davranışlarının ne

olacağı sorularına verdikleri cevaplar arasındaki farkların gerçekçi olduğudur. (Tablo 49-50). Tablo 49 deprem anında yapılanları gösterirken, Tablo 50 cevaplayanların bu davranış biçimleriyle ilgili tahminlerini içermektedir. Örneğin, %8.8 deprem sırasında yakınlarını kurtarmaya çalıştığını söylemiş (Tablo 49), % 13'lük bir grup ise yakınlarını kurtaracağını ifade etmiştir. Cevaplar arasında, bu örnek paralelinde görülen ortalama %5'lik fark, 'dua etmeye başladım' cevabında (%10) görülmemiştir.

Tablo 49. Bu deprem anında neler yaptınız?

	Frekans (n)	Yüzde
Hemen evi merdivenlerden aşağıya koşarak terk ettim.	2925	%39,4
Hemen merdivenlerden yukarı koştum.	206	%2,8
Evde sağlam bir nesnenin altına veya yanına veya ev içinde güvenli olduğunu düşündüğüm bir noktaya sığındım.	1735	%23,4
Çök-Kapan-Tutun hareketini yaptım.	158	%2,1
Asansörle aşağıya indim.	32	%0,4
Dua etmeye başladım.	765	%10,3
Evdeki kıymetli eşyalarımı kurtarmaya çalıştım.	32	%0,4
Önce çocukları, eşimi, yakınlarımı kurtarmaya çalıştım.	650	%8,8
Ne yapacağımı bilemedim, paniğe kapıldım.	919	%12,4
Total	7422	%100,0

Tablo 50. Bir deprem sırasında ne yaparsınız ?

	Frekans (n)	Yüzde
Hemen evi merdivenlerden aşağıya koşarak terk ederim..	3729	%30,7
Hemen merdivenlerden yukarı koşarım.	400	%3,3
Evde sağlam bir nesnenin altına veya yanına veya ev içinde güvenli olduğunu düşündüğüm bir noktaya sığınırım.	3706	%30,6
Çök-Kapan-Tutun hareketini yaparım.	536	%4,4
Asansörle aşağıya inerim.	49	%0,4
Dua etmeye başladım.	1220	%10,1
Evdeki kıymetli eşyalarımı kurtarmaya çalışırım.	81	%0,7
Önce çocukları, eşimi, yakınlarımı kurtarmaya çalışırım.	1575	%13,0
Ne yapacağımı bilemem, paniğe kapılırım.	831	%6,9
Total	12127	%100,0

Deprem bilgi düzeyi hane deprem riskini azaltan bir faktördür. Her ne kadar deprem bilgisi içerdiği ayrıntıyla çok geniş bir içeriğe sahip olsa da, bu anket kapsamında sorunun en genel

haliyle yöneltmesine karar verilmiştir. Soruya verilen cevaplar Tablo 51’de sunulmaktadır.

Katılımcıların %14.6’si depremle ilgili bir şey bilmediklerini, %21.1 bu konuyu çok ya da tamamen bildiklerini, %64.3’lük bir grup da deprem konusunda az veya orta seviyede bilgi sahibi olduklarını söylemektedir (Tablo 51).

Tablo 51. Deprem ile ilgili bilgi düzeyinize 1 ile 5 arasında bir puan verecek olsanız kaç puan verirsiniz?

	Frekans (n)	Yüzde
Hiç bir şey bilmiyorum	1167	% 14,6
2	2282	% 28,5
3	2862	% 35,8
4	1191	% 14,9
Tamamen her şeyi biliyorum	498	% 6,2
Total	8000	% 100,0

Yapılan çalışmalar hanelerde sivil toplum ve siyasi yaşama katılımın başatme ve afetlerin olumsuz etkilerine direnme gücünü arttırdığını vurgulamıştır. Sivil topluma katılma ve üyelik afet öncesinde bilinçlenme ve hazırlıklı olma özelliğini taşımaktadır. Afet sırasında ise arama – kurtarma operasyonlarında ve afet sonrasında normale dönme faaliyetlerini kolaylaştırıcı bir işlev görmektedir. Devlet olanaklarının her yere ulaşamadığı, Marmara Depremi gibi büyük bir yerleşim alanını ve büyük bir nüfusu etkileyen bir depremde sivil toplum kuruluşlarının koordine edilerek ve kendi kapasiteleri ile yardım ve destek faaliyetlerine katılması toplumda dayanışma ve güveni yeniden ve biran önce oluşturmak için çok önemli olmuştur. Marmara depreminde olduğu gibi sivil toplum kuruluşlarının destekleri her zaman önem arz etmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarına üyelik, genel anlamda, organize olma, koordineli davranma, ve kaynaklara ulaşım bakımından hane halkının deprem riskini azaltıcı katkıda bulunan bir faktördür. Özellikle arama/kurtarma derneklerine üyelik, kişiye tanıdığı bilgi ve deneyim olanakları bakımından, hane deprem riskini azaltabilir. Bunun yanında İstanbul’da çok yaygın bir pratik olan hemşehri dernekleri olası deprem sonrası dayanışma ve yardımlaşma açısından fayda sağlayabilir. Bu kapsamda katılımcılara STK üyelikleri, eğer üyelerse toplantılara katılım durumları ve sıklıkları, bu üyeliğin haneye deprem sırasında sağlayacağı fayda beklentisi konularında sorular yöneltmiştir. Katılımcıların %96.8’inin herhangi bir STK üyeliği yoktur (Tablo 53). Olanların % 83.3’ü toplantılara katılmaktadır (Tablo 54) . Üyeliği olanların %53.2’si bu durumun kendilerine deprem sırasında faydalı olacağını düşünmektedir (Tablo 55).

Bu konuda yapılan çalışmaların ve Türkiye’de Marmara depremi ve sonrasında yaşanan pratiklerin ortaya çıkardığı bilgilerin tersine bu araştırmadaki önemli bir bulgu hane halklarının sivil toplum kuruluşları ile olan ilişkilerinin zayıflığıdır. Hanelerin %96,8 oranında herhangi bir sivil topluma üyeliği olmaması büyük bir eksikliklerdir. Ayrıca üyeliği olan çok küçük bir kesimin de nitelikli bir katılım göstermediği ortadadır. Dolayısıyla gerek haneler arasındaki dayanışma gerekse devletle ve kurumlarla olan ilişkilerin zayıflaması durumunda devreye girebilecek bir sivil toplum desteğinden yoksunluk söz konusudur. Bu da bu araştırmaya katılan hane halklarının toplumsal dayanışma ve risk azaltma konusundaki hasar görülebilirliklerini artırmaktadır. Öte yandan, sivil toplum üyeliği olan küçük kesim büyük oranda depremde bu üyeliğin katkısını görececeklerini ifade etmektedirler. Dolayısıyla, yapılacak çalışmalarda bu konuya önem verilerek depremlerde sivil toplum bilincinin ve yararlarının artırılması olumlu olur.

Tablo 52. Siz yada hane sakinleri herhangi bir STK’ ya üye misiniz? Hangi tür STK’ ya üyesiniz?

	Frekans (n)	Yüzde
Herhangi bir STK üyeliğim yok	7748	%96,8
Hemşehri dernekleri	152	%1,9
Arama kurtarma dernekleri	18	%0,2
Yardım kuruluşları/dernekleri	36	%0,4
Yardımlaşma dayanışma dernekleri	52	%0,6
Total	8006	%100,0

Tablo 53. Siz ya da hane sakinleri üyesi olduğunuz sivil toplum veya gönüllü kuruluşun aktivitelerine, etkinliklerine, toplantılarına katılmıyorsunuz?

	Frekans (n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	210	%2,6	%83,3
Hayır	42	%0,5	%16,7
Total	252	%3,2	%100,0
Herhangi bir STK üyeliğim yok	7748	%96,9	
Total	8000	%100,0	

Tablo 54. Katılım sıklığınızın değerlendirir misiniz ?

	Frekans (n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hiç Katılmıyorum	5	%0,1	%2,4
Arada sırada katılıyorum	114	%1,4	%54,3
Genellikle katılıyorum	47	%0,6	%22,4
Sürekli katılıyorum	44	%0,6	%21,0
Total	210	%2,6	%100,0
Herhangi bir STK üyeliğim yok	7790	%97,4	
Total	8000	%100,0	

Tablo 55. Bugün bir deprem olsa, bu üyesi olduğunuz gönüllü kuruluşun size bir yararı olur mu?

	Frekans (n)	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	134	%1,7	%53,2
Hayır	62	%0,8	%24,6
Bilmiyorum	56	%0,7	%22,2
Total	252	%3,2	%100,0
Herhangi bir STK üyeliğim yok	7748	%96,9	
Total	8000	%100,0	

Hane halkının deprem sonrası için yaptığı davranış ve hareket planları, hane içinde deprem riskinin azaltılmasına yönelik olarak yaptıkları fiziksel iyileştirmeler, yaptırdıkları sigortalar, hane deprem riskine katkıda bulunacak en önemli faktörlerdendir. Katılımcılara hanelerinde hangi önlemleri aldıkları konusunda yöneltilen sorular ve verilen yanıtlar Tablo 56'da sunulmuştur. Sorulara verilen olumlu yanıtlar deprem riskinin azaltılmasına katkıda bulunmaktadır. Verilen cevapların tümü çok ilginç olup, genel olarak değerlendirildiğinde alınacak önlemler konusunda hanelerde belli bir bilgi ve bilinç birikiminin olduğu rahatlıkla söylenebilir. Örneğin anket yapılan hanelerin %37.6'sinin DASK sigortası, %13.4'ünün doğal afetleri kapsayan özel sigortası bulunmaktadır. Her iki sigortanın da varlığı hane deprem riskini azaltıcı bir rol üstlenmektedir. Katılımcı hanelerin %51.8'inde bireyler deprem sırasındaki davranış şekillerini belirlemişlerdir. %86.3 gibi büyük bir çoğunluk, elektrik, su ve doğalgaz vanalarının yerlerini ve nasıl kapatılacağını öğrenmiştir. %35.3'ü mobilya ve beyaz eşyaları sabitlediğini ifade etmektedir. %87.5'lik bir oranda acil durum telefon numaraları hane bireyleri tarafından bilinmekte, %68.7'lik oranda hane bireyleri deprem sırasında iletişim kuracakları kişinin telefonunun bilmektedir. Özetle hane içini ve bireyleri ilgilendiren önlemler ve davranış biçimleri konusunda ciddi oranlarda olumlu sonuçlar alınmıştır. Belirtilen her bir soruya verilen olumlu cevaplar, hane deprem riskini azaltıcı etkidir. Bununla birlikte hanelerde dedektör, ışıldak, ilk yardım çantası vb bulunduran haneler %24.2'tir. %19.5'in deprem çantası hazır bulunmaktadır. Hanelerin %16.8'inde deprem

sonrası toplanma yerleri bilinmekte, %12.4'ünde ise en yakın deprem konteynırının nerede olduğu bilgisi bulunmaktadır.

Tablo 56. Depreme yönelik olarak Şimdi okuyacağım önlemleri aldınız mı?

		Ev	Hayır	Bilmiyorum / Fikrim Yok	Total
Afet bilinci ve hazırlık konularında eğitim aldık. Etkinliklere katıldık.	n	1.435	6.462	103	8.000
	%	%17,9	%80,8	1,3%	100
Evimizin DASK (Doğal Afet Sigortası) var.	n	3.005	3.774	1.221	8.000
	%	%37,6	%47,2	15,3%	100
Evimizin doğal afetleri de kapsayan özel sigortası var.	n	1.073	5.965	962	8.000
	%	%13,4	%74,6	12,0%	100
Evimizi gözden geçirerek, deprem sırasında kendimizi koruyabilecek güvenli yerleri ve davranış şekillerini (kibrit v.b yakmamak, asansöre binilmemesi , balkona çıkılmaması v.b.) belirledik.	n	4.146	3.748	106	8.000
	%	%51,8	%46,9	%1,3	%100
Mobilya ve beyaz eşyaları devrilme ve kaymaya karşı sabitledik.	n	2.821	5.126	53	8.000
	%	%35,3	%64,1	%0,7	%100
Doğalgaz, elektrik ve su gibi vanaların yerini ve nasıl kapanacağını öğrendik.	n	6.903	1.033	64	8.000
	%	%86,3	%12,9	%0,8	%100
Acil durum telefon numaralarını (112, 155,156, 110) öğrendik. Bu numaraları görünür bir yerde bulunduruyoruz.	n	7.003	942	55	8.000
	%	%87,5	%11,8	%0,7	%100
Afet sırasında birbirimizden ayrılmamız durumunda tüm ev halkının iletişim kuracağı kişi/kişilerin numarasını biliyoruz.	n	5.497	2.390	113	8.000
	%	%68,7	%29,9	%1,4	%100
Afet anında bir arada değilsek, ailemizle buluşabilmemiz için buluşma yeri belirledik.	n	2.019	5.884	97	8.000
	%	%25,2	%73,6	%1,2	%100
Evimize ışıldak, duman detektörü, yangın söndürücü ve ilk yardım çantası aldık.	n	1.938	6.004	58	8.000
	%	%24,2	%75,1	%0,7	%100
Deprem sonrası kullanılması planlanan, en yakın toplanma ve barınma alanlarını öğrendik.	n	1.347	6.505	148	8.000
	%	%16,8	%81,3	%1,9	%100
Afet ve acil durum çantamızı kolayca ulaşabileceğimiz bir yerde ve taşıyabileceğimiz bir şekilde bulunduruyoruz.	n	1.560	6.326	114	8.000
	%	%19,5	%79,1	%1,4	%100
Mahallemizde deprem konteynırını gibi, deprem sonrasında ihtiyacımız olabilecek malzemenin depolandığı yerleri biliyoruz.	n	995	6.512	493	8.000
	%	%12,4	%81,4	%6,2	%100

Hane bireylerinin okullarının ve çalıştıkları yerlerin haneye ve birbirlerine olan uzaklıklarının yürüyüş mesafesinde olup olmadığını belirlemek için sorulmuş olan soruya verilen cevaplar Tablo 57’de sunulmuştur. Bireylerin deprem sonrasında birbirlerine kolaylıkla ulaşımı, hane deprem kırılmasını azaltan bir faktördür. Birçok geçersiz durum/cevap (çocuğu olmlayan, çocuğu çalışmayan veya çocuğu öğrenci olan haneler sorunun tipine göre geçersiz şıklarına aktarılmıştır. Örneğin bir çocuk öğrenci ise, onun için “çocuğun işi eve” şıkkı geçersiz duruma gelmektedir.) olmasına rağmen, çok genel olarak söylemek gerekirse okul ve hane arasındaki mesafe yürüyüş mesafesindeyken (>%50), diğer tüm kombinasyonlarda noktalar arasındaki uzaklığın yüksek oranda yürüyüş mesafesinde olmadığı görülmektedir. Bu bulgu bir deprem anında hane üyelerinin birbirleri ile buluşma sürelerinin, özellikle işten eve ulaşma sürelerinin uzun olduğu ve depremin gündüz olması durumunda hane üyelerinin buluşamama ve birbirlerini kaybetme olasılıkları nedeni ile hasar görebilirliğin artacağı düşünülebilir.

Tablo 57. Aile bireylerinin okul ve işlerinin eve uzaklıkları yürüme mesafesinde midir?

		Evet	Hayır	Bilmiyorum / Fikrim Yok	Geçersiz	Total
Çocuğun okulu eve	n	2129	1554	108	4209	8.000
	%	%26,6	%19,4	%1,4	%52,6	%100
Çocuğun İşı eve	n	715	1650	150	5485	8.000
	%	%8,9	%20,6	%1,9	%68,6	%100
Annenin işı eve	n	448	971	172	6409	8.000
	%	%5,6	%12,1	%2,2	%80,1	%100
Babanın işı eve	n	1358	2570	115	3957	8.000
	%	%17,0	%32,1	%1,4	%49,5	%100
Annenin işı ile çocuğun okulu	n	267	784	187	6762	8.000
	%	%3,3	%9,8	%2,3	%84,5	%100
Babanın işı ile çocuğun okulu	n	548	1638	167	5647	8.000
	%	%6,9	%20,5	%2,1	%70,6	%100

10.3. DAYANIŞMA

Deprem sonrası yaşanabilecek en önemli sorunlardan biri toplumsal dayanışmanın kırılması ve çözülmesidir. Deprem can ve mal kaybının yanısıra iktisadi faaliyetleri olumsuz etkiler, uzun süreli işsizlik ve gelir kaybına neden olur, idari yapıda zayıflıklar yaratabilir. Ancak bu konular kadar önemli olan ancak pek fazla üzerinde durulmayan diğer bir kayıp toplumsal ve ailelerarası dayanışmanın zayıflamasıdır. Türkiye’nin sosyal yapıtaşlarından olan toplumsal dayanışma toplumda bireylerin varolmasını, güçlenmesini ve sorunlarla başa çıkabilmesini

sağlar.

Sosyal dayanışmanın afet süreçleri ile olan ilişkisine yönelik çalışmalar görece yenidir. Burton v.d. (1993) ve Swift'in (1989) çalışmalarına göre toplumun geleneksel yapılardan daha karma ekonomilere geçiş süreçlerinde afetlerde odaklı riskleri hazmetme/sindirme kapasitesi azalmaktadır. Karma ekonomilerde, sosyal devlet desteklerinin aile, akrabalık, komşuluk ilişkilerine dayalı geleneksel dayanışmaya kıyasla daha çok gelişmiş olması, travma koşullarında önemli olmaktadır. Geleneksel destek ve dayanışma örüntülerinin travma durumlarında, özellikle afet durumunda olumsuz etkilendiği, bir anlamda herkesin kendi derdine düştüğü bir ortamda, çok etkili olamadığı görülmüştür. Yerel başetme stratejilerinin yarattığı bir dayanışma ekonomisi, afet dönemlerinde kapitalist pazar ekonomisinin etkilerine yenik düşmektedir. Devlet hizmetlerinin giderek özelleşmesi ve metalaşması bu konuda geleneksel başetme stratejilerinin yaratabileceği olumlu etkileri azaltmakta, afetlerde çözülme durumunda, geleneksel refahın yerini piyasa ekonomisi aldığı anda, hanelerde ekonomik ve sosyal travmalar artmaktadır. Örneğin, hanelerde ortaya çıkacak işsizlik durumunda sosyal devletin işsizlik fonları yoksa veya çok ağır koşullara bağlı ise, bu hanelerde afetin olumsuz etkilerini katlamakta ve geleneksel destekler de yeterli olamamaktadır. Benson'a (1997) göre Fiji adalarında yapılan bir çalışmada, afet durumunda hanelerin devletin veya sivil toplum kuruluşlarının verdiği yiyecek ve diğer temel yardımlara daha bağımlı hale geldiği ve geleneksel dayanışmanın çok zayıfladığı ve etkili olamadığı görülmüştür.

Öte yandan, Türkiye'de yapılan çalışmalar yerel düzeyde aile, akrabalık, komşuluk ve hemşehriliğe dayalı ve karşılıklılık ilkesi ile yürütülen geleneksel dayanışmanın güçlü olduğunu bildirmektedirler (Rittersberger-Tılıç ve Kalaycıoğlu,1998; Kalaycıoğlu ve Rittersberger-Tılıç,2000; Kasapoğlu ve Ecevit, 2001). Örneğin bu geleneksel dayanışma Van-Erciş depremi örneğinde çadır ve diğer hizmetlere ulaşmada ve kurumsal desteklere ulaşmada önemli olmuştur. Öte yandan, ailelerin Van ve Erciş'ten başka illere gönderilmesi ve yaşanan göç bu dayanışmanın kırılmasına neden olmuştur (ODTÜ-AYM, 2011). Marmara Depreminde yapılan çalışmalarda özellikle çadırkentlere yerleşme ve sonrasındaki yaşamın sürdürülmesi aşamalarında yine toplumsal dayanışmanın önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Afetlerde toplumsal dayanışmanın önemini ölçebilmek amacı ile bu araştırmada öncelikle bireylerin oturdukları mahallelerde oturma süresi sorulmuştur. Sonuçlara göre hanelerden yarısından biraz fazlasının (54,7%) 10 yıl ve üstünde bu mahallelerde yaşamakta olduğunu ve

dolayısıyla tanışıklık ve komşuluğun gelişmiş olması gerektiğini göstermektedir. Mahallelere yeni yerleşmiş ve tanışıklık bağları gelişmemiş olduğu düşünülen hane oranı %6.9 ile çok düşüktür. Bu durum sosyal dayanışmanın gelişmiş olabileceğine dair olumlu bir göstergedir.

Tablo 58. Kaç yıldır bu mahalde yaşıyorsunuz?

	Frekans (n)	Yüzde
0-1 Yıl	555	%6,9
1-3 Yıl	935	%11,7
3-5 Yıl	959	%12,0
5-10 Yıl	1174	%14,7
10 Yıl ve üzeri	4377	%54,7
Total	8000	%100,0

Öte yandan, mahallede oturmanın dışında burada ki dayanışmanın niteliğine ilişkin aşağıdaki ifadelere katılma/katılmama durumları da irdelenmiştir. Tüm ifadelere bakıldığında mahallerden alınan 8000 hanenin oturdukları eve yakın komşuları, arkadaşları olduğu ve bu kişilerle yakın ve sıkı ilişkilerde oldukları, deprem sırasında veya bir ihtiyaç durumunda birbirlerinden destek isteyebilecekleri bilgisi vurgulanmıştır. Tablo 60 da görüleceği gibi dayanışma ifadelerinden çoğu % 60 üstünde kabul görmüştür. Pek kabul görmeyen bir ifade “çocukların okuldan döndüğünde kapısını çalıp anne-babalarını bekleyebilecek bir komşunun olup olmadığıdır”. Evet cevaplarının %38,4 gibi düşük oranda çıkması aslında bu mahallelerde çalışan kadın sayısının düşüklüğü ve kadınların çoğunlukla ev hanımı olduklarından böyle bir ihtiyaç olmamasıdır. Bunu desteklemek için cinsiyet ile çapraz tablo yapılarak kontrol edilmiş ve yukardaki yorumu destekler biçimde kadınların biraz daha yüksek oranda %64.6 (erkekler %35,4) hayır dedikleri görülmüştür.

Tablo 59. Eve geç kalacağınız zaman okuldan dönen çocuğunuzun kapısını çalıp oturup sizi bekleyebileceği bir komşunuz / akrabanız var mı?

					Toplam
		Evet	Hayır	Bilmiyorum	
Erkek	n	1195	330	38	1563
	%	%38.9	%35.4	%44.7	%38.2
Kadın	n	1880	602	47	2529
	%	%61.1	%64.6	%55.3	%61.8
		3075	932	85	4092
		%100.0	%100.0	%100.0	%100.0

Görece düşük %52,3 kabul gören diğer bir ifade ise “depremin ardından yaşadığınız muhit ağır hasar görürse, evinizi tekrar aynı muhitte inşa etmeniz sizin için önemli midir?” sorusudur. Burada da evleri yıkılmış insanların tekrar aynı hasar görebilir bölgede ikamet

etmek istememeleri normal sayılmalıdır. Özellikle mahallede oturma süresi az ve/veya kiracı olanların bölgeden ayrılmak isteyecekleri tahmin edilebilir. Bu konuda mahalleden ayrılma talebi doğal olarak deprem sonrası dayanışmayı olumsuz etkileyecektir. Ancak diğer ifadelerin güçlülüğü deprem sırasında genelde mahallelerde bir tanışıklık ve dayanışma olabileceğini göstermektedir.

Bu ifadelerden en güçlüsü %78,7 ile yürüme mesafesinde akraba ve arkadaşın bulunduğu beyanıdır. İkinci güçlü beyan ise %78,3 ile oturlan mahallede cenaze olma durumunda hemen çoğu kişinin haberinin olması, yemek götürülmesi, ilgilenilmesidir. Bu tür beyanlar mahallelerde ilişkilerin niteliğinin sıkı olduğu, birbirinden haberdar ve ilgili olunduğunun göstergesidir. Deprem gibi bir afet durumunda bu nitelikte bir yakınlığın birbirini arayıp soracağı, arama kurtarmada yol göstereceği, afet sonrasında destek olunacağı varsayımını güçlendirmektedir. Bunun dışında niteliğe dair şu ifadeler de önemlidir: “ bir deprem olsa, oturduğunuz sokaktaki veya mahalledeki akrabalarınız , komşularınızın size bir yararı, desteği, hizmeti olur mu” sorusuna %68,4 ile evet denmesi kişilerin deprem anında birbirlerini kollayacakları anlamına gelmektedir. Ayrıca %71,0 oranında hane halkının mahalledeki kararlara katılma ve katkı yapam talebi de olası depremlere hazırlıklı olma ve risk azaltma noktasında çok önemli bir bulgudur. Buna göre mahallede risk azaltmaya yönelik tedbirler ve eğitimler verilirse mahalle halkının çoğunun gönüllü katılım sağlayacağı bilgisi ortaya çıkmaktadır. Bu da mahalle bazlı risk azaltma konusunda çok olumlu bir bulgudur.

Tablo 60. Aşağıda sayacağım ifadelerin size ne derece uyduğunu lütfen evet ve hayır şeklinde belirtir misiniz?

		Evet	Hayır	Bilmiyorum	Boş bırakılan	Total
Yürüme mesafesinde yaşayan akraba ve /veya arkadaşlarınız var mı ?	n	6.293	1.679	28	0	8.000
	%	%78,7	%21,0	%0,4	%0,0	%100,0
Komşularınızla günlük hayatta oturup, dertleşip, sohbet edip, karşılıklı destek alıp verir misiniz ?	n	5.882	2.072	46	0	8.000
	%	%73,5	%25,9	%0,6	%0,0	%100,0
Mahalle de veya yaşadığınız sokakla ilgili bir toplantı olsa, karar alınacak olsa bu toplantıya katılım sağlar mısınız ?	n	5.680	2.135	185	0	8.000
	%	%71,0	%26,7	%2,3	%0,0	%100,0
Oturduğunuz sokakta bir eğlence, düğün, v.b. olsa katılır mısınız ?	n	5.258	2.517	225	0	8.000
	%	%65,7	%31,5	%2,8	%0,0	%100,0
Eve geç kalacağınız zaman okuldan dönen çocuğunuzun kapısını çalıp oturup sizi bekleyebileceği bir komşunuz / akrabanız var mı ?	n	3.075	932	85	3.908	8.000
	%	%38,4	%11,7	%1,1	%48,9	%100,0
Oturduğunuz mahallede dara düşen, yoksul olan hanelere yardım edilir mi ?	n	5.020	1.709	1.271	0	8.000
	%	%62,8	%21,4	%15,9	%0,0	%100,0
Oturduğunuz sokakta bir hanenin cenazesi olsa haberiniz olur mu? Başsağılığına gidilir mi? Yemek götürülür mü?	n	6.263	1.407	330	0	8.000
	%	%78,3	%17,6	%4,1	%0,0	%100,0
Bugün bir deprem olsa, oturduğunuz sokaktaki veya mahalledeki akrabalarınız , komşularınızın size bir yararı, desteği, hizmeti olur mu ?	n	5.474	1.567	959	0	8.000
	%	%68,4	%19,6	%12,0	%0,0	%100,0
Eğer bir depremin ardından yaşadığınız muhit ağır hasar görürse, evinizi tekrar aynı muhitte inşa etmeniz sizin için önemli midir ?	n	4.183	2.749	1.068	0	8.000
	%	%52,3	%34,4	%13,4	%0,0	%100,0

10.4. MAHALLE BAZLI RİSK AZALTMA

Bir bölge halkının afetlere hazırlıklı olması, bireysel, toplumsal ve kurumsal düzeylerde çeşitli etkinliklerinin olmasını gerektirir. Tanımlanmış bir bölgede depreme hazırlık kavramı değerlendirilirken, bireylerin kişisel hazırlığının yanı sıra, organize girişimler, fiziksel olanaklar ve kurumsal hazırlıklar da değerlendirilmelidir.

Toplum düzeyinde değişimi sağlayabilmek için, bilincin artırılması ve bireylerin depreme hazırlık faaliyetlerine katılımının teşvik edilmesine ihtiyaç vardır (FEMA ve DHS, 2013). Fişek ve çalışma arkadaşları (2004), halkın afet yönetimine etkin bir şekilde katılımını

sağlayabilmenin yolunun, halkın kendi sorumluluğunun bilincinde olmasından, risklerin azaltılmasına yönelik eğitimlerin verilmesinden ve toplumsal hazırlığa yönelik yerel olarak örgütlenmekten geçtiğini belirtmektedir.

2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununa göre muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek ve mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek ile de yükümlü tutulmaktadır. Ayrıca yine kanunda tanımlandığı şekilde, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışan kent konseyinde mahalle muhtarının temsilcisi de bulunmaktadır (Belediye Kanunu, 2005). İstanbul'un Mimar Sinan Beldesi'nin Batıköy yöresinde örgütlü katılım ve afet yönetimi etkileşimi üzerine yapılan bir araştırmanın sonucunda İşeri Say ve çalışma arkadaşları (2005), vatandaşların devlet, belediye ve muhtarlıkları depreme hazırlıklı olma, risklerin azaltılması ve afet sonrasındaki çalışmalarda sorumlu olarak algıladıklarını aktararak, vali, kaymakam, muhtar gibi devlet görevlilerinin sivil toplum kuruluşları ve mahalli örgütlenmeleri harekete geçirmek üzere paylaşımcı liderlik görevini üstlenmelerini önermektedir.

Her ne kadar muhtarların görev ve yetki alanları ile ilgili olarak yeni mevzuat düzenlemeleri ve uygulamalarda çözülmesi gereken bazı sorunlar bulunduğu söz edilse de, (TODAİE, 2013) özellikle eskiden beri görev yapan muhtarlar mahalle çapında yapılanlardan haberdar olabilecek birer yerel görevli olduklarından, yukarıda belirtildiği şekilde kapsamlı bir değerlendirme yapabilmek amacıyla, araştırmaya dahil edilmişlerdir.

Deprem deneyimi ve beklentisi olan bir başka ülke olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde, merkezi hükümet tarafından yürütülecek afet yönetimi ve sağlanacak kaynakların yıkıcı bir olayın neden olacağı güç durumların tümünü karşılamakta yetersiz kalacağı bilinci ve kabulü ile toplumsal kapasitenin tümünü kullanmak gerektiğinden bahsedilmektedir (FEMA, 2011). Hazırlanmış olan mahalle afet planı kılavuzları bulunmakta (LACEMD, 2013), mahalleler kendi planlarını yapmaya teşvik edilmektedir. Türkiye de bu tip organizasyonlara tamamen yabancı değildir; yürütülmekte olan çeşitli eğitim ve girişimler bulunmaktadır (MAG, 2014, İstanbul AFAD, 2011).

Hazırlık, afetlere ve acil durumlarda müdahale dönemine hazır olmaktır; bu da gerek bilgi edinmek üzere eğitim almayı, gerekse organizasyon ve malzeme açısından planlama, alıştırma

ve tatbikatlar yapmayı gerektirir. , Bu çalışma kapsamında da muhtarlara, mahalli hazırlığa götüren bu konularda sorular yöneltilmiş,. muhtarlara kendilerine ait ve çeşitli konular üzerindeki düşünce ve bilgileri toplam 25 soruda sorulmuştur. Alınan cevaplar aşağıda iki ana başlık altında değerlendirilmektedir.

Görüşme yapılan bir muhtar göreve geleli henüz 3 ay olduğundan (tabloda 5 yıl ve daha az tanımı içindeki 5 yıldan az süredir görev yapan tek muhtar), bu mahalle değerlendirme dışı bırakılmış; tüm raporda değerlendirmeler 47 mahalle üzerinden yapılmıştır. Görüşme yapılan muhtarların %27,66'sı 5 yıldır, %19,14'ü 6-10 yıldır (ki bir muhtar hariç diğerleri 10 yıl görev yaptıklarını belirtmektedir.), %21,28'i 11-15 yıldır, %10,64'ü 16-20 yıldır, %4,26'sı 21-25 yıldır ve %17,02'si 26 yıl ve üzeri süredir görev yapmaktadır.

Tablo 61. Muhtarlık Yılı Dağılım Tablosu

Yıl Dağılım Tablosu	
5 Yıl ve Daha az	14 (-1)
6-10 Yıl	9
11-15 Yıl	10
16-20 Yıl	5
21-25 Yıl	2
26-30 Yıl	4
31-40 Yıl	4
Toplam	47

Tablo 61 ile Tablo 65 arasında, muhtarların demografik bilgilerine dair tablolar sunulmaktadır.

Muhtarlar yarıya yakın bir oranda (%44,68) lise mezunudur. %14,89'u önlisans veya lisans mezunudur. Muhtarların % 72,34'ü mesleğini muhtar olarak belirtmektedir. Yaş dağılımlarına bakıldığında, büyük yaşlardaki muhtarların ağırlıklı olduğu görülmektedir. %82,98'i kırk beş yaşın üzerindedir.

Tablo: 62 Muhtarların Eğitim Durumları Dağılımı

Eğitim Durumu Dağılımı	
İlkokul	7
Ortaokul	12
Lise	21
Önlisans	2 (-1)
Üniversite	6
Toplam	47

Tablo: 63 Muhtarların Yaş Dağılımı

Yaş Dağılımı	
30-35	1
36-40	5
41-45	2
46-55	20 (-1)
55+	20
Toplam	47

Tablo 64. Muhtarların Meslek Dağılımı

Meslek Dağılımı	
Yalnızca Muhtar	35 (-1)
Serbest Meslek	7
Müteahhit	3
Spor Tesisleri İşletmecisi	1
Memur	1
Emekli	1
Toplam	47

Tablo 65. Muhtarların Medeni Hal Dağılımı

Medeni Hal Dağılımı	
Evli	43 (-1)
Bekar	3
Dul	2
Toplam	47

Anket yapılan muhtarların tümü (bir tane çelişkili cevap olmakla birlikte) daha önce deprem yaşamış olduğunu beyan etmektedir. Muhtarlar ağırlıklı olarak İstanbul'da ve yine ağırlıklı olarak 1999 depremlerini veya bunlardan birini yaşamıştır. Bir muhtar Erzincan'da, bir muhtar yurtdışında, bir diğer muhtar Yalova'da, biri ise Düzce'de deprem yaşadığını bildirmektedir. Altı muhtar (%12,77) panik yapmadığını, sakin davrandığını net bir şekilde söylemektedir.

Dokuz muhtarın (%19,15), depremden hemen sonra etrafta dolaştıkları veya doğrudan insanlara yardım edecek, yol gösterecek şekilde davrandıkları; aralarında altısının yaşanan deprem sırasında muhtar oldukları anlaşılmaktadır. Biri askerlere yol göstermiş, dördü sokakları dolaşmış, biri acil yardım ekibinde görev almış, biri komşusunun yıkılan evinde ilk müdahaleyi yapmış, bir diğeri muhtarlık binasını açarak çay yapıp ikram etmiş ve yerini annelere süt odası olarak kullandırmıştır. Doğal olarak, tüm kişiler korku, stres gibi duygular yaşadıklarını belirtmektedir. Bundan farklı olarak sekiz muhtar (%17,02) ise deprem anında panik yaşadığını, biraz daha bilinçsiz bir şekilde davrandığını net olarak dile getirmektedir.

Bu bölümde yapılan değerlendirmenin amacı, henüz yaygınlaşmamış, yönetici kurumlar tarafından benimsenerek teşvik edilmemiş ve dolayısı ile oturmuş olmayan uygulamaların eksikliği için muhtarları sorumlu tutmak değildir; yapılabileceklerin değerlendirilmesi

üzerinden mevcut durumu anlamaktır.

Değerlendirme, muhtarlar ile yüz yüze görüşmeyi gerçekleştiren araştırma şirketinin görüşmeleri deşifre ettiği belge üzerinden yapılmıştır. Soruların değerlendirmeleri, aynı sorulara verilen farklı içerikte cevaplar üzerinden çeşitli kabuller doğrultusunda yapıldığından tamamen objektif olarak kabul edilemeyecektir.

10.4.1. Risk Azaltma Ve Hazırlık

UNISDR (2009) yaptığı tanımlamada afet risklerinin, afetlere neden olan etkenlerin, hasar görebilirliği azaltarak, iyi bir yönetim sağlayarak ve hazırlığı arttırarak azaltılabileceğini belirtmektedir. Kurum, toplum bilincinin, etkin afet risk azaltma faaliyetleri için anahtar bir etken olduğu yorumunu yapmaktadır. Halkın risk azaltma faaliyetlerine katılımlarını sağlayabilmek üzere bu faaliyetlerin etkin ve yararlarına olduğunu anlatabilmek eğitim ile mümkün olabilir (Fişek v.d., 2004). Eğitimin yanı sıra, acil bir durum zamanında hızlı bir şekilde hareket edebilmek ve planlananın etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi için tatbikatlar yapmak önemlidir (FEMA ve DHS, 2012). Tatbikatlar aynı zamanda, acil durum planındaki açıkların fark edilerek düzeltilmesine olanak sağlar.

Bu başlık altında, muhtarların yaşadıkları yer, muhtarlık binaları ile mahalleye yönelik eğitim, tatbikat, planlama, güçlendirme çalışmaları gibi risk azaltma ve hazırlık soruları değerlendirilmektedir (Bkz. Ek -2: Muhtar soruları – soru:2-15 _10 numaralı soru haricinde).

Bir Deprem Anında Yapılması Gerekenler

Muhtarların tamamı soruya deprem anı için cevap vermemekte; soruyu çeşitli açılardan ele almaktadırlar. Genel olarak cevapları üç kategoride gruplamak mümkün olabilir; deprem anına yönelik; risk azaltmaya yönelik ve müdahale sürecine yönelik cevaplar.

Yirmi dokuz muhtar (%61,70) soruyu, sorulduğu gibi doğrudan deprem anına yönelik olarak cevaplamıştır. Bu muhtarlar arasında yirmisi (20/29) sarsıntı bitene kadar “sakin kalmaya çalışarak (ve/veya) kendini güvenli bir ortamda korumak” olarak genellenebilecek davranışı uygulamak gerektiğini belirtmektedir. Güvenli ortam tanımları arasında farklar vardır; ancak genel olarak devrilme riski olmayan sağlam bir eşya veya bir yapısal elemanın altı / yanı şeklinde düşünüldüğü görülmektedir. Eğitimlerde belirtilenler ile uyuşmayan veya eksik güvenli ortam tanımları bulunduğu da gözlemlenmektedir. Bu durum, eğitimlerde güvenli ortamın tanımları yapılırken, nedenlerinin altının çizilerek daha geniş örnekler verilmesine ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Bazı muhtarlar ise güvenli yerin açılımını yapmamaktadır. Dört muhtar (4/29), sadece panik yapmamak, sakin olmak gereğini

belirtmektedir. Beş muhtar (5/29) kendilerine özgü hareket düşüncelerini aktarmaktadır.

On muhtar (%21,28), hem deprem anına hem de öncesinde risk azaltmaya yönelik konuşmuştur. Bu muhtarlar, deprem sırasında bilinçli davranmak veya nasıl davranılacağını öğrenmek üzere eğitimin ve çalışmanın gerekli olduğunu belirterek veya yapılması gereken davranışa dair bilgi ve görüşlerini aktararak, ayrıca çeşitli önlemlerin alınması ve hazırlıkların yapılması gereğini belirtmişlerdir. Belirttikleri arasında konutların güvenliğinin tespit edilmesi, kentsel dönüşüm veya güçlendirme yapılması ihtiyacı, belediyelerin kontrol ve denetim yapması gerekliliği, devrilecek eşyaların sabitlenmesi, ihtiyaç çantası hazırlanması gibi önlemler ve risk azaltma faaliyetleri bulunmaktadır.

Sekiz muhtarın (%17,02) cevapları arasında ise, müdahale sürecine yönelik bazı yorumlar vardır. Bu yorumlar arasında, arama kurtarma yapılabilmesi için ekip kurulması, açık alanda toplanılabilmesi için açık alan oluşturulması, kendisi iyi ise ihtiyacı olanın yardımına koşulması, insanlara moral verilmesi gerektiği gelmektedir.

Yaşadıkları Konutun Deprem Açısından Güvenilirliği

Yaşadıkları konutu olası bir deprem için güvenilir bulup bulmadıkları sorusuna yirmi üç muhtar (%48,94) güvenli bulduklarına dair yanıt vermişlerdir. İki muhtar (%4,26) net bir şekilde neden belirtmeksizin güvenilir bulmadığını söylemektedir. On bir muhtar (%23,40), binaların eski olmasından dolayı güvenilir bulmadıklarını beyan etmektedir. Beş muhtar (%10,64) farklı nedenlerle güvenilir bulmadıklarını söylemektedir; bunlar arasında son yönetmelikten önce yapılmış olması; kaçak katının bulunması; iyi yapılmamış olması; yapıldığı zamana göre deniz kumu kullanılmış olması sayılmaktadır. İki muhtarın (%4,26) beyanı net olmadığı için bir sonuç yargı bulunmamaktadır. Dört muhtar (%8,51) ise, çeşitli nedenler ile kendisi bilemeyeceğini veya kesin bir yargı belirtemeyeceğini söylemektedir.

Evlerinde Aldıkları Önlemler

On dokuz muhtar (%40,43) evlerinde önlem almadığını belirtmektedir. Bunlar arasında üç muhtar önce binanın sağlam olması gerektiğini; iki muhtar ise, önlem almak istediğini açıklamaktadır.

İki muhtarın (%4,25) yorumları net anlaşılamamaktadır. Bazı önlemler alan 26 muhtar (%55,32) vardır; bunlar arasında üçü (%6,38) eşyaların yerlerini değiştirerek risk azalttığı bilgisini vermektedir. Biri (%2,13) yalnızca eğitim aldığından; bir diğeri (%2,13) yalnızca çanta hazırladığından; bir başkası %2,13 yalnızca ilk yardım çantası bulundurduğundan; ikisi (%4,25) yalnızca DASK yaptırdığından; onu (%21,28) dolap ve/veya eşyaları sabitlediğinden bahsetmektedir. Sekiz muhtar (%17,02) birden fazla konuda önlem aldığını belirtmektedir.

Muhtarlık binasının olası bir depremde hizmet vermeye devam edebilmesi

Hizmet vermeye devam etmek kavramına muhtarların farklı yaklaşmıştır; bir kısmı binanın kendisine dair bir bilgi vermemiş, sistem ve bilgisayarlardan bahsetmiştir. Otuz bir muhtar (%65,96) muhtarlık binasına güvendiğini bildirmektedir. Bir muhtar (%2,13) binaya değinmeden genel olarak hizmete devam edebileceğinden bahsetmiştir. Yedi muhtar (%14,89) binasına güvenmediğini net olarak ifade etmektedir. İki muhtar (%4,25) muhtarlık binasının yanındaki binalardan endişe ettiğini belirtmekte, dört muhtar ise (%8,51) bina dayanıklılığının depremin şiddetine bağlı olduğu düşüncelerini aktarmaktadır. Muhtarlardan biri (%2,13), bu soruyu belediyeye yöneltmek gerektiğini söylemekte, bir diğeri (%2,13) yorum getirememektedir.

Ayrıca, sekiz muhtar (%17,02), yapısal olmayan riskleri azalttığını (YOTA) dile getirmektedir. Bunlar arasında altı muhtar binalarının da sağlam olduğunu düşünmektedir. Yapısal olmayan riskler ile ilgili olarak on beş muhtar (%31,91) önlem almadığını, ancak bina içinde devrilecek veya sıkıntı yaratacak bir eşya olmadığı yönünde düşüncesini ifade etmektedir.

Mahallede Son 5 Yıl İçinde Depreme Hazırlık İle İlgili Konularda Eğitim, Seminer, Toplantı Gibi Bilgi Aktarmaya Yönelik Faaliyetlerin Düzenlenmesi

Sorunun amacı, eğitim seminerlerini ve bu tip toplantıları halkın bilinçlenmesine yönelik bir faaliyet olarak değerlendirmektir. Bu şekilde o mahalledeki bilinç seviyesi yükselecektir kabulü yapılmaktadır.

Bu sorunun değerlendirilmesinde yapılan kabuller aşağıdaki gibidir:

- Etkinliğin son 5 yıl içinde yapılmış olması
- Mahalle sakinleri veya mahalledeki STK'lardan da katılım sağlanmış olması

Sorunun soruluşu gereği, son beş yılda bir kere dahi yapıldığına dair beyan varsa, bu durum olumlu, beş yıldan eski olduğuna dair bir beyan varsa, olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG) olan mahallelerde, üyelerinin yaptığı eğitim/toplantılar da, her ne kadar tüm mahalleye yönelik olmasa da, mahalle sakinlerinden oluşan bir gruba yönelik olduğundan mahallenin geneli için katkı olarak olumlu değerlendirilmiştir. Ancak, bu tip bir yapılanma olmasına rağmen muhtar herhangi bir etkinlik düzenlenmediğini belirtiyorsa, muhtarın beyanı esas alınmıştır. Bazı cevaplarda, eğitimin halka yönelik olmadığı, yalnızca muhtarlara yönelik olduğundan bahsedilmektedir. Yapılan kabullere dayanarak, eğitim veya seminerin yalnızca muhtarlara yönelik olması, bu kıstaslar çerçevesinde olumlu değerlendirilmesi için yeterli görülmemiştir.

Bu çerçevede sayısal olarak bakıldığında, yirmi altı mahallede (%55.3) sorulan türlerde birer bilgilendirme faaliyeti gerçekleştirildiğinden bahsedilmektedir. Bu faaliyetlerin büyük çoğunluğu MAG ve ilçe belediye kurumları tarafından düzenlenmiştir. Son beş yıl kıstasına ve belirtildiği mahalle sayısına bakılmaksızın, diğer düzenleyici organizasyonlar arasında, Sivil Savunma, valilik, kaymakamlık, ilçe emniyet, muhtarlık, büyükşehir belediyesi, üniversite kurumları geçmektedir. Aynı ilçe içinde bulunan bazı muhtarlar belediyenin seminer düzenlendiğinden bahsederken, bazı muhtarlar, böyle bir etkinliğin olmadığından ve devletin deprem konusunda bilgilendirecek bir birimi olması gerektiğinden söz edebilmektedir.

Mahallede Afetlere Hazırlık veya Afetlere Müdahale Alanında Faaliyet Gösteren STK, Kamu Kurum Kuruluşlarından En Az Birinin Yer Aldığı Tatbikat Düzenlenmesi

Bu sorunun amacı, birtakım mahalle sakinlerinin katıldığı ve bir deprem sonrasında hangi durumlar karşısında neler yapılabileceğinin düşünülerek veya canlandırılarak, kişilerin gereken davranış tarzına aşına edildiği bir eylemin gerçekleşip gerçekleşmediğini anlamaktır. Böyle bir tatbikatta, katılımcılar hızla hareket edebilecek ve etraflarındaki kişileri yönlendirebilecek şekilde bilgi edinebilirler.

Sorunun cevaplarının değerlendirilmesi sırasında yapılan kabuller şunlardır:

- Soru içinde net olarak ifade edilmemesine karşın, uzun zaman önce yapılan tatbikatlarda bilgiler çok eskide kalmış olacağı için, tatbikatın son 5 yıl içinde yapılmış olması pozitif kabul kıstası, aksi negatif olarak kabul edilmiştir.
- Bu soruya olumlu cevap veren, ancak mahallede değil de ilçede veya çevre ilçelerde yapıldığını belirten muhtarların da cevabı olumlu değerlendirilmiştir. Böyle bir tatbikatta muhtarın bilgilenip bilgilenmediğinden çok, mahalleliye yararlı olup olmadığı önemli olduğundan, küçük de olsa bir grup ile daha genel bir tatbikata katılım sağlanmış olması durumunun da amaca hizmet ettiği kabul edilmiştir. Ancak, “Hayır” cevabı verenler yalnızca mahallede düzenlenmesi durumuna bu cevabı veriyor olabilirlerse, burada tam anlamıyla doğru değerlendirme yapılamaması durumu söz konusu olabilir.
- Yalnızca muhtarların katıldığı tatbikatlar, bu soru çerçevesinde değerlendirilmemektedir.
- Eğitim semineri başlığında olduğu gibi, burada da yalnızca mahalle afet gönüllülerinin katıldığı tatbikatların da katkısının önemli olduğuna inanılmaktadır; olumlu kabul edilen cevaplar arasında bu tür tatbikatlar yer almaktadır.

Belirtilen kıstaslar çerçevesinde kırk yedi muhtar arasında bu soruya olumlu yanıt verenler on

beş muhtardır (%31,9). Olumlu değerlendirilen cevapların ağırlıklı olarak MAG, ilçe belediyeleri, itfaiye, AFAD (kaymakamlık da dahil olacak şekilde), IBB, sivil savunma ve okul tarafından veya birkaç kurum tarafından ortak olarak düzenlendiği belirtilmektedir.. Kapsamlı bir katılımı kurumlar tarafından düzenlenen tatbikatlar tek bir mahalleye yönelik olmamaktadır; birkaç mahalleyi veya ilçe genelini kapsamaktadır. Muhtarlardan ikisi, bilinçli bir ekip kurulmasına ihtiyaç duyulduğu ve tüm mahallelerde bu ekibin hazır bulunmasının önemli olduğu görüşünü dile getirmektedir. Bunu belirten muhtarlardan biri eski sivil savunma kurumunun daha iyi bir yapılanma olduğundan bahsetmektedir.

Bazı muhtarlardan alınan cevaplar, aynı tatbikattan bahsediliyor olabileceği izlenimi vermekte ancak cevaplar aynı detayda alınmadığından durumdan emin olunamamaktadır. Bu nedenle, bir cevapta tatbikatın kapsamı ve kimin düzenlediği daha net iken, anlaşılamayan bir diğeri hakkında bir çıkarım yapmak da mümkün olamamaktadır. Ayrıca, katılımcı kapsamı da alınan cevaplardan tam anlaşılammaktadır.

Cevaplarda dikkati çeken diğer konular şunlardır:

- Altı mahallenin muhtarı (%12,8), net bir şekilde mahalle sakinlerinin katıldığından bahsetmektedir. Bunların biri, okulda düzenlenmiştir.
- Bazı muhtarlar bu tür faaliyetlerden daha haberdar iken, bazıları hiç böyle bir bilgi almadıklarını veya böyle bir tatbikat düzenlenmediğini belirtmektedir. Bu iki farklı yaklaşıma, aynı ilçe içinde rastlanabilmektedir.
- Bazı tatbikatlara vatandaşların da katılımı mümkün olabileceken, katılım sağlanmadığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca, bu soru ile bir başka soru olan “... ile ilgili toplantı veya tatbikata katıldınız mı?” sorularının cevaplarının çakışıp çakışmadığı net olarak anlaşılammaktadır. Bunun nedeni, soru içinde nasıl bir tatbikattan bahsedildiğinin ve amacın net bir tanımının yapılamamış olması; ayrıca diğer soruda tatbikat ve toplantının aynı anda sorulması ile verilen cevabın hangisi için verildiğinden her cevapta emin olunamamasıdır.

Muhtarın Afet Hazırlıkları, Planlama, Acil Yardım ve Kurtarma ile İlgili Toplantı veya Tatbikata Katılım Sağlaması

Bir önceki sorudan farklı olarak bu sorunun amacı, muhtarın ve dolayısı ile mahallenin, daha geniş kapsamlı bir girişimin parçası olup olmadığını, kurumlar arası koordinasyon olup olmadığını anlamaya çalışmaktır. Yukarıda belirtildiği gibi, buradaki cevaplar ile bir önceki soruya verilen cevaplar arasında çakışmalar olabileceği düşünülmektedir.

Otuz beş muhtar (%74,47) bu tip bir toplantı veya tatbikata en az bir kere katıldığını

belirtmektedir. Beş muhtar toplantı (5/35), seminer, eğitim, tatbikat gibi birden fazla farklı formatta etkinliğe katılım sağladığını bildirmektedir. Altı muhtar (6/35) yalnızca toplantı formatında etkinliklere, bir muhtar kursa (1/35), dört muhtar (4/35) eğitime, bir muhtar (1/35) birden fazla seminere, iki muhtar (2/35) tatbikata katıldığı bilgisini vermektedir. On altı muhtarın (16/35) ne tip bir etkinliğe katıldıkları ile ilgili bilgi bulunmamaktadır.

Yedi muhtar (%14,89) bu tip bir etkinliğe katılmadığını ancak yapılırsa, katılmak isteyeceğini aktarmaktadır. Yalnızca bu tip bir faaliyete katılmadığını belirten üç muhtar (%6,38) vardır.

Bir muhtar (%2,13) yalnızca kendi düzenlediği etkinliğe katıldığına dair bilgi vermekte, bir başka muhtarın (%2,13) cevabı, katılım durumuna dair bir bilgi içermemektedir.

Etkinlikleri düzenleyen kurumlar arasında belediyeler ve kaymakamlık/valilik ağırlıklıdır. On dört muhtar tek başına veya bir diğer kurumla birlikte belediyenin düzenleyici olduğundan bahsederken, on muhtar da tek başına veya bir başka kurum ile birlikte kaymakamlık/valiliğin düzenleyici olduğundan bahsetmektedir. Sekiz muhtar MAG'ın yalnız veya ortak düzenleyiciler arasında bulunduğunu aktarmaktadır. Birkaç muhtar tarafından belirtilen (her kurum birer veya ikişer muhtar tarafından belirtilmektedir) diğer kurumlar arasında ilçe emniyet, itfaiye, AFAD, İl Özel İdaresi, üniversite ve diğer muhtarlıklar vardır.

Mahallede Acil Durum Planı

Bu sorunun amacı, mahalle sakinlerinin mahallelerindeki riskleri, kaynakları belirleyerek, olası bir durum karşısında neye ihtiyaç olabileceğini ve buna karşılık dışarıdan yardım gelene kadar kendi yapabileceklerini düşünerek, hem mümkünse riskleri azaltacak şekilde davranmaya yönelmesi, hem de kendi içlerinde organize olmak konusunda bir girişimlerinin olup olmadığını anlamaktır. Bu, mevcut koşullarda yüksek bir beklentidir; ancak çeşitli yerel eğitim ve yayınlarda planın veya planı oluşturan alt başlıkların ele alınmasının gerekliliğine değinilmektedir (BU KRDAE AHEB, 2005; AFAD ve İPKB, 2011)

Bu sorunun cevaplarının değerlendirilmesinde aşağıdaki kabuller yapılmıştır:

- Plan, kapsamlı olması gereken bir yaklaşımdır. Tek veya birkaç bileşeni ile ilgili bir çalışmanın yapılmış olması, planın varlığı için yeterli sayılamayacaktır. Soruya net cevap vermemiş olan ancak olumsuz yanıt da içermeyen cevaplar bu kıstas dahilinde değerlendirilmiştir.
- Muhtarın beyanı olumlu yönde ise, yorum yapmaksızın kabul edilmektedir.

Bu soruya net bir şekilde planın varlığını beyan eden tek muhtar (%2,13) vardır. Bu

mahallenin muhtarı; insanlar ile bilgisini paylaştıkları bir toplanma alanlarının, belediye tarafından yönetilen konteynerlerinin, sokak sorumlularının olduğunu belirterek, iletişimin nasıl sağlanacağına dair sokak sorumluları ile paylaşılmış olan bir bilginin varlığından bahsetmektedir.. Bununla beraber, kırk yedi mahalle muhtarından bu soruya - cevap verilen zaman için - bir acil durum planının çeşitli bileşenleri çerçevesinde (tek bileşeni için verilen olumlu yanıt da dahil olmak üzere) toplamda olumlu cevap veren on muhtar (%21,28) olduğu görülmektedir (planın varlığını beyan eden dahil). Planın varlığını beyan eden muhtarın dışında kapsamlı hazırlığı bulunan bir başka mahallenin muhtarı, bir grup olarak kendi aralarında – ancak tüm mahalleye yönelik - organize olmaktan ve görev paylaşımından, toplanma alanlarının ve iletişimin nasıl yapılacağına dair çalışmalarının bulunduğu bahsetmektedir. Genel olarak yapıldığı belirtilen çalışmalar arasında en ağırlıklı olanı, toplanma alanları ile müdahale zamanı için görev bölümüdür.

Bir acil durum planında olması gerektiği veya yapılmasına ihtiyaç olduğu düşünülen konular arasında en çok bahsedilen ortak ihtiyaç, toplanma alanıdır. Yirmi üç muhtar (%48,94) toplanma alanlarının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra, binaların güvenliği, hasar tespit, ulaşım, iletişimin sağlanması, arama kurtarma kapasitesi, ekip / ekipman ve temel ihtiyaç malzemeleri, eğitim ve tatbikat konularının öneminden bahsedilmektedir- ki tümü acil durum planının birer bileşenidir.

Ortaya konan önemli düşüncelerden bir tanesi, acil durum planı oluşturulması eyleminin üst yöneticilerin önderlik, yönlendirme, yetkilendirme, programlama, teşvik ve desteği ile yapılmasının önemli ve gerekli olduğudur. On yedi muhtar (%36,17) net bir şekilde bu gerekten bahsetmekte, bu muhtarların dışında ayrıca on bir muhtar (%23,40) ise çeşitli yoksunlukları (maddi kaynak, insan kaynağı, yetki, bilgi) dile getirerek, bu konularda yardıma ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Diğer bir durum da, toplanma alanı olarak belirlenen yerlerin, zaman içinde amacının dışında kullanılmasıdır.

Bu Acil Durum Planı İçin Çocuk ve Yaşlı Eğitimleri Düzenlenmesi - Genel Olarak Mahalle Sakinlerinin Bilgilendirilmesi / Belli Aralıklar İle Planın Üzerinden Geçilmesi

Bu soruya beş muhtar (%10,64) yanıt vermiştir. Acil durum planı olduğunu net beyan eden tek muhtar ise bu tip bir eğitimin düzenlenmediğini ancak mümkün olduğunca camilerde, çay bahçelerinde bilgilendirme yapılmaya çalışıldığını, senede yalnızca bir defa eğitimlerden geçtiklerini belirtmektedir. Tam bir acil durum planından söz edilemeyeceğini belirtmekle birlikte, afet gönüllülerinin görev bölümleri olduğundan toplanma alanı bulunduğu

bahseden bir muhtar bu soruya cevaben yaşlılar için bir şey yapılamadığını, ancak okullarda eğitimlerin devam ettiğini, toplanarak planları eğitimleri tazelemek gerektiğini dile getirmektedir. Plan mevcudiyeti sorusunu, acil durumlarda nerede toplanılacağına belirlendiği yönünde cevaplayan bir diğer muhtar, bu tür bilgilendirme yapmadıklarını ancak camide planın anons ile tekrarlandığını belirtmektedir. Muhtarların bir diğeri, planı kendi aralarında yapıp, halka yayamadıklarından bahsetmektedir. Bu muhtar, plan mevcudiyeti sorusuna en kapsamlı yanıtı veren muhtarlardandır. Planın varlığından bahsedilemeyecek bir diğer mahallenin sokak genişlikleri üzerine düşünmüş muhtarı, bunların maddi imkanlar dahilinde olabildiğini, ancak mahallenin sorunlarını en iyi bilen muhtarın desteklenmediğini belirtmektedir.

Mahalle Sakinlerinin Bilgilerinin ve Bilgilerin Yedeklerinin Bulundurulması

Muhtarlar genel olarak artık nüfus müdürlüğünün merkezi sistemine girildiğinden, güncel bilgilerin muhtarlık sisteminde bulunmadığını belirtmektedir. 29 muhtar (%61,70), kayıtların artık muhtarlıkta tutulmadığı bilgisini net olarak aktarmaktadır. Soruyu yöneltenin zaten konuyu bildiğini varsayarak bu bilgiyi aktarmaya gerek görmemiş olan muhtarlar da bulunuyor olabilir.

Yeni sistem ile ilgili birtakım sorunlardan bahsedilmektedir. Söz edilen sorunları iki ana konuda toplamak mümkündür: , yalnızca nüfus müdürlüklerine kayıt olan kişilerden muhtarların haberdar olmaması nedeniyle sistemden, mahalleden giden veya yeni kayıt olan kişilerin bilgilerini görememeleri; Kendilerine açık olan ortak sistemde kayıtlı kişilerin kendilerinin ve aile bilgilerinin de tümünü görememeleri. Bu sorunlara, 2013'te düzenlenen Mahalle Yönetimi Çalıştay'ının sonuç bildirgesinde de değinilmektedir (TODAİE, 2013). Belirtilen ikinci nedenden ötürü örneğin aile, cadde ve bina bazında bilgi göremediklerini bildiren muhtarlar vardır; buradan yola çıkan iki muhtar bu nedenle olası bir deprem durumunda mahalleye ulaşan ekipleri ve/veya aile yakınlarını yönlendirecek bilgiden yoksun kalınacağı düşüncesini aktarmaktadır.

Muhtarların kendilerinde bulunan veya sistemden erişebildikleri bilgilerin içeriğine yönelik farklı bilgiler aktarılmaktadır. Muhtarların hangilerinin eski kayıtlarındaki veya kendi inisiyatifleri ile topladıkları bilgi içeriğine yönelik, hangilerinin yeni sistemden alabildikleri bilgilerin içeriğine yönelik bilgilendirme yaptığı net olarak anlaşılamamaktadır. Demografik bilgilerin veya eğitim, meslek gibi bileşenlerinden bir veya birkaçının kendilerinde bulunmadığını ve/veya sistemden erişemediklerini beyan eden on dokuz muhtar (%40,43) vardır. On beş muhtar (%31,91) demografik bilgilerin bulunduğu/erişebildiklerine yönelik

bilgi aktarmaktadır. Diğer muhtarlar doğrudan demografik bilgilere yönelik net yorum yapmamakta veya bilgilerin yeterli olmadığı, mahalle sakinleri bu bilgileri verdiği sürece sahip oldukları, bu bilgilerin belediyede bulunduğu gibi farklı yorumlar getirmektedirler.

Muhtarlarda bulunması olağan olan bilgilerin dışında, cadde sokak genişlikleri, sokaklardan geçen altyapı bilgileri, mahalledeki araç ve ekipman kaynaklarına dair bilgiler birçok muhtarda bulunmamaktadır. Muhtarların bir kısmı, doğal olarak, bu bilgilerin belediyede bulunduğunu belirtmektedir. Ancak burada sorunun yöneltmesinin nedeni, bir acil durum zamanında ihtiyaç duyulabilecek bilgilerin kurum içinde hemen ulaşılabilir şekilde bulundurulmasının olumlu bir etken olacağı kabulüdür. Tüm muhtarlar her alt başlığa dair yanıt vermemektedir. Ancak, yirmi üç muhtar (%48,94), cadde sokak genişliklerine dair kendilerinde bilgi bulunmadığını veya belediyede bulunduğunu belirtirken, yedi muhtar (%14,89) muhtarlıkta, kendi kişisel bilgileri dahilinde veya harita olarak bulunduğu bilgisini aktarmaktadır. Bir muhtar (%2,13) cadde ve sokaklardan geçen altyapı sistemlerinin yerleşimleri bilgisinin kendisinde bulunduğunu, on muhtar (%21,28) bulunmadığını belirtmektedir. Yirmi bir muhtar (%44,68) kullanılabilir araç ve ekipmana dair bilgileri bulunmadığını net bir şekilde ifade etmektedir.

Bilgilerin yedeklenmesi konusunda on beş muhtar (%31,91) bazen yedeklediklerini, yedekleri flash/harici bellek, CD gibi formatlarda sakladıklarını bildirmektedir. Yedi muhtar (%14,89), kayıt yetkisi kendilerinde bulunmadığından, saklama sorumluluklarının da olmadığını veya devletin sisteminde bulunduğu için yedeklemeye gerek olmadığını dile getirmektedir. Diğer muhtarlar bu konuya değinmemektedir.

Muhtarlar tarafından belirtilen bazı konular şunlardır:

- Yeni sistemde mahalleye yeni gelen ve ayrılan mahalle sakinlerinin takibinin güncel ve net bir şekilde yapılamadığı ifade edilmektedir.
- Mahalle sakini kendisine geldiğinde eğitim durumunu kayıt altına alan bir muhtar, bu durumdaki değişimi takip edemediğini belirtmektedir.
- Bazı muhtarlar mevcut eski bilgileri güncel tutmaya çalıştıklarını aktarmaktadır. Eski bilgilerinin daha detaylı olduğu ancak son kanunla eski kayıtların yasal yükümlülüğünün kalmadığı belirtilen konular arasındadır.
- Bir muhtar belediyenin afet grubu olduğunu ve bir çizelge hazırladığını, bu çizelgede hangi araçların kullanılacağını belirttiğini dile getirmektedir.

Mahallede Eğitim ve Sağlık Kurumları İçin Güçlendirme Çalışmalarının Durumu

Bu sorunun cevaplarına bakıldığında, bu konuda oldukça ilerlemiş bir çalışma olduğu

görülmektedir. Yalnızca beş muhtar (%10,64) bu konuda herhangi bir şey yapılmadığını belirtmektedir. Bu muhtarların dördü önlem alınmasına ihtiyaç bulunduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Yirmi yıldır muhtarlık yapan bir diğer muhtar (%2,13), bilgisi olmadığını söylemektedir. Bir başka muhtar (%2,13) bu tip bir faaliyete gerek olmadığını belirtmekte ancak düşüncesinin nedenine dair açıklama getirmemektedir.

Kırk muhtar (%85,10) bu konularda çeşitli faaliyetlerden bahsetmektedir. Bunlar arasında en ağırlıklı olanı, okullarda yapılan çalışmalardır. Otuz dört muhtar (%72,34) okullarda çeşitli çalışmaların yürütüldüğünden bahsetmektedir; yirmi yedi muhtar (27/34) okullarda güçlendirme çalışmasından, on iki muhtar (12/34) yenilenme çalışmasından bahsetmektedir. Altı mahallede (6/34) her iki risk azaltma çalışması da yürütülmüş / yürütülmektedir. Bir muhtar (1/34), mahallesindeki okulların denetlendiği ve güçlendirmeye ihtiyaç görülmediğini belirtmektedir.

Sağlık kurumları ile ilgili bilgi veya düşüncelerini aktaran yirmi sekiz muhtar (%59,57) olmuştur. Beş muhtar (5/28) sağlık kurumlarının binalarının güçlendirildiğinden bahsetmektedir. On üç muhtar (13/28) sağlık kurumlarının binalarının yeni binalar olduğu bilgisini vermekte, iki muhtar (2/28) yeniden yapıldığını belirtmekte, beş muhtar (5/28) bazı sağlık kurumlarının prefabrik olduğunu dolayısı ile riskli olmadığını aktarmaktadır. İki muhtar (2/28) mahallelerinde yeni hastane inşa edilmekte olduğundan bahsetmektedir. Bir muhtar (1/28) da iyileştirme ihtiyacı olduğunu düşündüğünü belirtmektedir.

İki muhtarın hangi kurumlardan bahsettiği anlaşılmamaktadır.

Mahallede Konutlarda Güçlendirme Çalışmalarının Durumu

Yirmi dokuz muhtar (%61,70), konutlarda iyileştirme çalışmalarının yapıldığını veya yapılmakta olduğunu belirtmektedir. Binaların kentsel dönüşüm kapsamında yıkılıp yeniden yapılması faaliyetinden bahseden muhtar sayısı on dördttür (14/29). Güçlendirme faaliyetinin sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. 17 muhtar (17/29) konutlarda güçlendirme yapıldığı bilgisini vermektedir; ancak mahalle içinde genel olarak düşük bir oranda kaldığı anlaşılmaktadır. Bunlar arasında 6 mahallede (6/29) her iki risk azaltma yöntemi de uygulanmıştır veya uygulanmaktadır.

10 muhtar (%21,28) bu tip bir risk azaltma faaliyeti yapılmadığını net olarak söylemektedir; aralarından biri sanayi bölgesi olduğundan çok konut bulunmadığı belirtilmektedir. 1 muhtar (%2,13), zamanında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'ndan bir heyet tarafından kontroller yapıldığı ve güçlendirmeye gerek görülmediği bilgisini aktarmıştır. 3 muhtar (%6,38) bilgisi olmadığını veya mahalle sakinlerinin çoğunun emekli olması nedeniyle bu tip bir faaliyet

yapıldığını zannetmediğini açıklamaktadır.

4 muhtarın (%8,51) yorumları anlaşılammamaktadır.

10.4.2. İlk Müdahale Kapasitesi

UNISDR (2009) tarafından baş etme kapasitesi “birey, kurum ve sistemlerin, mevcut beceri ve kaynakları kullanarak, olumsuz şartlara, acil durum ve afetlere göğüs germe ve bu şartları yönetme becerisi” olarak tanımlanmaktadır. Aynı şekilde müdahale ise; “afet sırasında veya hemen sonrasında, hayat kurtarmak, olayın sağlık üzerindeki etkisini azaltmak ve olaydan etkilenen bireylerin yaşamlarını sürdürmeleri için temel ihtiyaçlarını karşılamak ve halkın güvenliğini sağlamak üzere, acil servisleri ve sosyal yardım tedarik etmek” olarak tanımlanmaktadır.

Bu başlık altında, mahallede ilk müdahale kapasitesi oluşturacak gönüllü grupların ve malzeme/ekipmanın varlığı, sağlık hizmetleri kapasitesi, açık alan bulunması, mahalle sakinleri arasındaki dayanışma ve muhtarların yapacakları ve görüşlerini anlamaya yönelik sorular değerlendirilmektedir (Bkz. Ek -2: Muhtar soruları – soru: 10,16 - 25).

Mahalledeki Sağlık Hizmetleri Kapasitesi

Sorunun amacı, mahallede sağlık hizmetlerine ulaşım ile ilgili muhtara yansıyan veya muhtarın görüşüne göre sorunlar olup olmadığını anlamaya çalışmaktır. Muhtarların çoğunluğu halen sağlık ocağı tanımını kullanmaktadır. Bu değerlendirmede sağlık ocağı kavramı ile aile hekimliği veya doktor olarak ifade edilen 1. basamak sağlık hizmetleri aynı çatı altında değerlendirilmektedir. Muhtarlar ayrıca hastanelerden de bahsetmektedir. Bazı muhtarlar ağırlıklı olarak 1. basamak sağlık hizmetleri üzerinden yeterlilik değerlendirmesi yaparken, bazı muhtarlar, hastaneleri de katarak değerlendirme yapmaktadır. Bu soru her ikisini de içerecek şekilde sorulduğundan, muhtarların yaptığı değerlendirmede bir ayrıma gidilmemiştir.

Yirmi dört muhtar (%51,06) mahallelerindeki sağlık hizmetlerinin yeterli olduğu görüşündedir. Bunların arasında; kapasitenin dolu olduğunu belirten bir muhtar (1/24) ve yeterliliğin normal zaman için geçerli olduğunu ancak acil durumlarda büyük olasılıkla yetersiz kalabileceğini belirten dokuz muhtar (9/24) bulunmaktadır. Bir diğer muhtar (1/24), olası bir deprem anında yolların kapanmasından ötürü hastanelere ulaşım sıkıntısı yaşanabileceğini dile getirmektedir. Yine bir muhtar (1/24) ise acil durumlarda da yeterli olabileceği görüşünü aktarmaktadır.

On beş muhtar (%31,92) sağlık hizmetleri kapasitesinin yetersiz olduğunu belirtmektedir.

Yedi muhtar (%14,89) herhangi bir yorum yapmamaktadır.

Bir muhtarın (%2,13) cevabı çelişkilidir.

Tüm muhtarların yeterlilik yorumunu hangi kıstaslara dayandırdıkları net değildir. Yorumlara bakıldığında, şikayet olmaması veya doktor başına fazla sayıda hasta düşmesi veya yetersiz araç gereç gibi kıstaslardan söz edildiği görülmektedir.

Muhtarların yaptıkları genel yorumlar arasında aşağıdakiler dikkati çekmektedir:

- Sağlık hizmetlerinde gelişim ve atak olduğu gibi sıkıntılar da bulunduğu
- 1. basamak sağlık hizmetlerinde denetim ihtiyacı
- Aile hekimlerinin farklı mahallelerde oturması ve deprem sonrasında göreve gelebilip gelemeyecekleri
- Aile hekimliği hizmetinin nüfus ile orantılı olabilmesi ihtiyacı (bazı mahallelerde doktorların kotalarının aşılmış olması nedeniyle hasta kabul edemeyerek başka yerlere yönlendirmeleri)

Mahallede Gönüllü Grup Bulunması

Mahallelerdeki gönüllü organizasyonlar / topluluklar, sosyal ağlar oluşturarak, ilk müdahale kapasiteleri ve bilinçlendirmeye yönelik faaliyetleri ile depreme karşı toplumsal hazırlığa katkıda bulunurlar. Henüz çok yaygınlaşmamış olsa da mahalli organizasyon girişim ve çalışmaları bulunmaktadır (MAG, 2014; Yeşil Gazete, 2014;).

On yedi mahallenin muhtarı (%36,17), bu soruya olumlu cevap vermiştir. Bunlar arasında on mahallede (gönüllü grup olanların %58,82'si) MAG yapılanması olduğu bilgisi organizasyonun internet sitesinden alınmıştır. Yedi mahallede ise (olanların % 41,18'i) farklı boyutlarda gönüllü grubu bulunduğu bahsedilmektedir. Bunlar arasında eğitim alan 45 kişilik sokak sorumluları; görevleri belirli muhtar dahil 57 kişilik grup gibi ciddi yapılanmalar da vardır; dört kişilik ve gruplarını genişletmeye çalışan bir gönüllü grubu da bulunmaktadır. Ayrıca, bu sorunun cevapları arasında, yıllar önce oluşturularak ilgili kuruma verilen isim listeleri üzerine kurumdan geri bilgi alınamamış olması durumuna da rastlanmaktadır.

Gönüllü gruplar ile ilgili cevaplarda muhtarların “aktif / aktif değil” yorumları vardır; bu yorumlar değerlendirmeyi güçleştirmektedir. Bu soruda sorulan detayların yanı sıra, bahsedilen gruplarda birleştirici gücün ne olduğu, kimin desteklediği, nasıl yürütüldüğü konularında bilgi almak ve bu yapılanmaların birer “iyi uygulama” olarak paylaşılması teşvik edici olabilir.

Mahallede AKUT, MAG, GEA gibi STK Üyelerinin Bulunması

Gönüllü gruplardan farklı olarak, mahallede afete yönelik çalışan STK üyeleri bulunup bulunmadığı sorusuna bazı muhtarlar net cevap verirken, bazıları tam olarak bilemeyeceklerini belirtmektedir. Cevaplar, bazı muhtarlar tarafından bu soru ile gönüllü grup sorusunun farkının anlaşılmadığını düşündürmektedir. Bu soruda, organize bir grup olmasa dahi, mahallede yaşayıp, bir deprem sonrasında bilgi ve deneyimi ile yol gösterebilecek, katkı sağlayabilecek bir insan kaynağı olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Soruya on dört muhtar (%29,79) olumlu yanıt vermektedir. Bu yanıtlar içindeki sekiz mahallede (8/14) MAG üyeleri; iki mahallede (2/14) belediyenin oluşturduğu grup, bir mahallede (1/14) AKUT üyeleri olduğu bilgisi verilmektedir. bir mahallede (1/14) yalnızca üye olduğu belirtilmekle yetinilmiş, bir mahallede (1/14) muhtar üye bulunduğunu ancak kim olduklarını bilmediğini belirtmiş, bir mahallede (1/14) de artık 2-3 kişi kaldıkları ve aktif olmadıkları bilgisi verilmiştir. Olumlu yanıt veren on dört mahalle içinde üç mahallede (3/14) muhtar başka üye de olabileceği ancak kendisinin bilmediğini beyan etmektedir.

On beş muhtar (%31,91) bu konuda bilgisi olmadığını söylemektedir. Bunlar arasında altı muhtar (6/15) mutlaka üye olduğunu düşündüğünü ancak kendisine bu tip bilgi ulaşmadığı düşüncesini eklemektedir.

Bir diğer on dört muhtar ise (%29,79) net bir şekilde mahalle sakinleri arasında böyle üye bulunmadığını belirtmektedir. Bu muhtarlar arasında üçü (3/14) kendisi bir STK üyesidir. Bir muhtar (1/14), eskiden üye bulunduğu ancak olanların taşındığı bilgisini vermektedir. Biri (1/14), eğitim ve bilinçlendirmenin çok önemli olduğu düşüncesini paylaşmakta, bir başka muhtar (1/14) da üye bulunmamasına neden olarak, orta yaşın üzerindeki nüfusun ve genç çalışan nüfusun ağırlıklı olduğunu söylemektedir.

Dört muhtarın (%8,51) cevabı, soruya net cevap vermediklerinden dolayı anlaşılamamaktadır.

Mahallede Malzeme / Ekipman Bulunması

Afet planlarının ve dolayısı ile hazırlıklı olmanın bileşenlerinden biri, gerekli kaynaklardan biri olarak malzeme ve ekipmanın bulundurulmasıdır.

Bu sorunun değerlendirilmesinde, konteynerin mahalleye özgü olmadığı ve ayrıca sorumluluğunun kimde olduğunun da bilinmediği durumlarda, olanak mahalleye mal edilmemiştir. Ortak bir alanda olup, muhtar net bir şekilde sorumlularından ve bakımından bahsedebiliyorsa, böyle bir durumda muhtarın da bilgi akışına dahil edildiği ortak bir değerden ve ortak kullanımdan bahsedilebileceği kabul edilmiştir.

Kırk yedi mahalle içinde on altı mahallede (%34) muhtar kullanılabilir durumda konteyner

mevcudiyetinden bahsetmektedir. Bunlardan on bir adedi (olanların %68,8 i) kendi konteyneri olan MAG yapılanması olan mahallelerdir (MAG, 2014). Diğerlerinin sorumluluğunun daha çok belediyede olduğundan bahsedilmektedir.

Ayrıca dört mahallede (%8,51) eskiden konteyner bulunduğu, ancak içindikilerin çalınmasından sonra veya bilinmeyen bir başka nedenden ötürü kaldırıldığı veya boş durduğu bilgisi verilmiştir.

Bu soruda sorulan detayların yanı sıra, konteyneri hangi kurumun tedarik ettiği sorusunun da yöneltmesi açıklayıcı olacaktır.

Mahallede Açık Alan / Toplanma Alanı Bulunması

Bu konu ile ilgili olarak, tamamen muhtarın yargısına dayanarak değerlendirme yapılmıştır; bazı muhtarlar çeşitli alanları saymakta, ancak toplamda alanların yetersiz olduğunu dile getirmektedir.. Cevaplar arasında bir muhtar ilçenin geneli için bir yorum getirmiştir; ancak kendi mahallesi için buradan bir sonuç çıkarılamamaktadır. Ayrıca bir muhtar yeterli olup olmayacağını bilmediğini; bir diğer muhtar ise tüm binalar yıkılırsa elbette yetersiz kalacağını belirtmiştir. Bu cevaplar olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilmemiştir.

Bu soruya, kırk yedi mahalle içinde yeterli bulmadığına dair olumsuz bir yorum yapmadan cevap veren veya yeterli bulunduğunu belirten muhtarların sayısı yirmi üçtür (%48,9).

Bu konuda üzerinde durulması gereken bir yorum, alan olsa da vatandaşı yönlendiren bir yaklaşım bulunmamasıdır. Mahalle sakinlerinin, önceden belirlenen alanlara yönlendirilmesi gereklidir.

Mahalle Sakinlerinin Birbirlerini Tanıma ve Birlikte Hareket Etme Durumu

Bu sorunun temel kısmına (birbirlerini tanıma) muhtarlardan üç farklı yönde cevap gelmiştir; olumlu yönde, olumsuz yönde veya her ikisine yönelik.

Mahalle sakinlerinin; “çoğunluğu tanır”, ”, “tanır”, “uzun zamandır tanır”, “iyi tanır”, “genellikle tanır”, “komşuluk ilişkileri yoğun”, “normal derecede tanır” yorumları yapan on üç muhtar (%27,66) vardır. Olumlu yorum yaparken üç muhtar (3/13), mahallelerinde memleket dernekleri bulunduğunu belirtmektedir.

Soruya “pek tanımıyorlar”, “komşuluk bağları kopmak üzere”, “”, “aynı apartmanda yaşayanları tanımayanlar var”, “sadece kendi çevresini bilir”, “çok eskide kaldı; mahalle göç aldı”, “%15’i tanır”, “%70’i tanımaz”, “%40’ı tanır” gibi cevaplar veren yirmi üç (%48,94) muhtar vardır. Bu muhtarlardan bir kısmı neden olarak, mahallenin göç almasını, yüksek katlı

apartmanlara geçişi, mahallenin büyük olmasını, herkesin çalışmak durumunda olmasını göstermektedir.

Bu soruya ayrıca “eskiler tanır ancak yeni gelenler tanımaz”, “mahalle ortamında yaşayanlar tanır ancak sitelerde yaşayanlar tanımaz” gibi her iki yönde de cevap veren altı muhtar (%12,76) olmuştur.

Soruya net cevap vermeyen (çıkarım yapılabilir ancak kaçınılmıştır) veya cevabı çelişkili olan beş muhtar (%10,64) vardır.

Muhtarların bir kısmı (dokuz muhtar) mahalle sakinlerinin birbirini yeterince tanımadığını veya komşuluk ilişkilerinin zayıf olduğunu söylese de birlikte hareket ettikleri bilgisini veya edebilecekleri izlenimini aktarmaktadır. Aksini belirten de iki muhtar vardır. Bazı muhtarlar, birlikte hareket etmelerini gerektirecek bir durum olmadığını belirtmektedir.

Mahalle Sakinlerinin Mahallelerindeki Sorunları Dile Getirmesi

Bu soruya kırk beş muhtar (%95,74) mahalle sakinlerinin mahallelerindeki sorunlarını kendilerine dile getirdikleri yönünde olumlu cevap vermiştir. Mahalle ile ilgili sorunları kendilerinin ilgili kurumlara aktardıklarını, bazı mahalle sakinlerinin şahsi sıkıntılarını dahi paylaşabildiklerini (dokuz muhtar -%19,15) dile getirmektedirler. Verilen cevaplar, mahalle sakinlerinin muhtarları tanıdığını ve mahallelerini benimsediklerini düşündürmektedir.

Bir muhtar (%2,13) soruya doğrudan cevap vermemekle birlikte, STK’lar ile güç birliği yaparak kaymakamlık ve belediyeye etki edebildiklerini belirtmektedir.

Bir muhtar (%2,13) soruya net cevap vermemiştir.

1999 Depreminden Sonra Mahalle Sakinleri Arasındaki Dayanışma Durumu

Bu soruda, esasen muhtarın anketin yapıldığı zaman muhtarlık yaptığı mahalledeki dayanışma sorulmaktadır. Ancak, 1999 depreminde burada muhtarlık yapmayıp, farklı bir mahallede yaşaması durumu söz konusu olabileceğinden, o dönemde farklı bir mahallede yaşadığını belirten iki (%4,25) muhtar cevaplarını o zamanki mahalleler için vermiştir. Bu iki muhtar da o zaman yaşadıkları yerde dayanışmanın iyi olduğunu belirtmişlerdir.

Soruda dayanışma kavramının açıklanması daha net bir değerlendirme yapılmasını sağlayacaktır. Bazı cevaplarda dayanışmanın aynı ortamda birlikte yemek yenmesi, uyum içinde zaman geçirilmesi olarak algılandığı, bazı cevaplarda belirtilenin ötesinde organize

olarak, güç durumlardan birbirini kurtaracak şekilde yardım etmek veya ileriye yönelik bu tip bir organizasyona kendini adanmak gibi daha ileri beklentiler olduğu anlaşılmaktadır. Burada her iki açıdan da olumlu yorum yapanların cevapları olumlu yönde değerlendirilmiştir.

Otuz (%63,83) muhtar yukarıda belirtildiği gibi iki açıdan biri üzerinde olumlu yorum yapmışlardır.

Sekiz (%17,02) muhtar herhangi bir dayanışmanın yaşanmadığını, insanların kendi derdinde veya kaçma çabasında olduğunu belirtmiştir.

Üç (%6,38) muhtar depremden hemen sonraki dayanışma durumu ile ilgili doğrudan bilgi vermemekle birlikte, sonraki süreçte, insanların birbirini daha çok sevmeye başlaması, akrabalarının çocuklarını okutmaları, MAG'ın kurulması şeklinde olumlu sonuçlara sebep olduğunu söylemektedir.

İki (%4,26) muhtar soruya net olarak cevap vermemiş ve bir (%2,13) muhtar, mahallenin kendi içinde dayanışma olmasını gerektirecek olumsuz bir durum yaşanmadığını ancak dışarıdan gelen insanlara yardım ettiklerini aktarmıştır. Bir (%2,13) muhtar ise çelişkili cevap vermiştir.

Mahalle Sakinleri Arasındaki Dayanışmanın, Depremin Etkisi Üzerindeki Rolü Hakkındaki Görüşleri

Tüm muhtarlar dayanışmanın geçmiş depremlerin etkisi üzerindeki rolü açısından cevap vermemişlerdir. Genel düşüncelerini belirtenler çoğunluktadır.

Sekiz muhtar (%17,02) geçmiş depremlerden yola çıkarak cevap vermişlerdir. Bu muhtarlardan ikisi (2/8) pek etkisi olmadığını veya dayanışma yaşanmadığını söylemektedir. Muhtarların üçü (3/8) ; komşuların birbirini tanıdığını, dışarıda birlikte gecelediklerini, birbirlerine sahip çıkarak yardım ettiklerini belirtmiştir. İki muhtar (2/8) ise, deprem sonrasında ne yapacaklarını öğrendiklerinden, birbirlerinin acıları ile ilgililediklerinden, bunun da başa çıkmaya (yaraları sarma, sıkıntıları hafifletme) yardımcı olduğundan bahsetmiştir. Bir muhtar (1/8) ise dayanışmaya yönelik bilgi vermemiş, depremin insanları önlem almaya yönlendirdiğini aktarmıştır.

Yirmi iki muhtar (%46,81), dayanışmanın etkisi üzerine genel görüşlerini dile getirmişlerdir. Bunlar arasında iki muhtar (2/22) olumsuz yorum yapmış; biri devamı olmadığından çok etkisi olmadığını, bir diğeri dayanışmanın yeşil alan gibi ihtiyaçları karşılamadığını

belirtmiştir. Diğer muhtarların (20/22) görüşleri olumlu olmuştur. Bu görüşler arasında, depremin olumsuz etkisini psikolojik açıdan azaltacağına, güç vereceğine, korkuları azaltacağına, can kurtarma heyecan ve azminin büyük rol oynayacağına, insanları daha merhametli kıldığına, birleştirici bir etkisi olduğuna, motivasyon oluşturduğuna dair görüşler vardır.

Üç muhtarın (%6,38) yorumları dayanışmanın değil, depremin etkileri üzerinde fikir beyan ettikleri izlenimini uyandırmaktadır. Bir muhtar görüşmeyenlerin bir deprem olsa kaynaşabileceği, bir diğeri korkunu insanları birleştirdiği, bir başkası ise karamsarlık olduğu düşüncelerini aktarmıştır.

On beş muhtar (%31,91) yalnızca dayanışmanın nasıl kalıcı olabileceği sorusunu yanıtlamıştır.

Hemen hemen bütün muhtarlar dayanışmayı neyin sürdürülebilir ve kalıcı kılabileceği sorusu üzerindeki düşüncelerini paylaşmışlardır. Bu düşünceler arasında; yalnızca deprem konusunda değil, diğer konularda da dayanışmanın artırılmasına, eğitim yapılmasına, insanlar arasında sürekli paylaşım sağlanmasına (dertleşme ve sosyal aktivite boyutlarında) ve güven oluşmasına, belediye ve devletin konuya eğilmesine (sorunların tespiti, sosyal paylaşım alanları ve etkinlikler için kaynak sağlanması gibi) insanların birbirini olduğu gibi kabul etmesine ve erozyona uğrayan değerlere sahip çıkılmasına, komşuluk ilişkilerinin gelişmesine, gönüllüler ekibinin oluşturulmasına, insanların birbirlerine zaman ayırabilmesi için gelir düzeylerinin artmasına, ortak duyguların ön plana çıkarılmasına ihtiyaç olduğu görüşleri aktarılmıştır. Bir muhtar kent konseylerinin örgütlenmesinin yeterli olduğu, bir diğeri bir şey yapmaya gerek olmadığı zaten kültürümüzde dayanışmanın olduğu yorumunu yapmaktadır. Bir muhtar ise İstanbul gibi bir yerleşimde dayanışmanın kalıcı olabileceğini düşünmediğini belirtmiştir.

Olası Bir Deprem Durumunda Muhtardan Beklenen Görevler, Kendi Yapmayı Düşündükleri ve İletişim Kuracakları Kurumlar

Soruda muhtarlardan beklenen görevler ile muhtarların yapmayı düşündüklerinin aynı anda sorulması, muhtarın hangisini cevapladığı konusunda tam olarak net fikir edinilememesine neden olmaktadır. Burada muhtarların kurumlar veya halk tarafından kendilerinden bekleneceğini düşündükleri veya kendilerinin yapmayı düşündükleri aktarılmaktadır. Bir muhtar, muhtarlığı açmak gerektiğini, ardından ne görev verilirse yapacağını belirterek, “önümüzdeki tabloyu ve eksiklerimizi göremediğimiz için düşünemiyoruz.” yorumunu

yapmaktadır. Bir diğeri mahalleyi yönlendirebileceklerini ancak yetki ve araç/gereç ihtiyacı bulunduğunu belirtmektedir. Altı çizilebilecek bir diğeri yorum, bir muhtarın bir şey yapabilecek durumu olmadığı, belediyeyi arayacakları yorumudur.

Genel olarak verilen cevaplar üç grupta toplanabilir; mahalleliye birçok konuda yol gösterici olmak, yardım ve önderlik etmek (on bir muhtar - %23,40); üst kurumlara mahalledeki durum hakkında bilgi vermek ve mahalle sakinleri ile haberleşmek (on üç muhtar - %27,66); ve verilecek görevin ellerinden geldiğince yapılacak olmasıdır (altı muhtar - %12,77). Bunlar dışında dört muhtar (%8,51) nerede kaç kişi yaşadığına dair bilgileri ile ailesini aramaya gelmiş kişilere yardımcı olabileceklerini – ancak bir diğeri söz konusu bilgilerin artık eski kaldığını belirtmektedir. On muhtar (%21,28) ne yapabileceklerini tam olarak bilemedikleri veya yapabilecekleri bir şey olmadığı - veya şu an net olmadığı - gibi daha karmaşık cevaplar vermişlerdir. Üç muhtar (%6,38), yapılması gerektiğini düşündükleri hakkında bilgi vermektedir; ilk müdahale için bir ekip kurmak; Acil Durum Planı geliştiren kurumlar ile birlikte çalışmak; deprem evi kurarak orada bir ekip bulundurmak.

Genel olarak, deprem sonrasında hangi kurum(lar) ile iletişim kurmalarının beklendiği bilgisinin muhtarlara ulaştırılmadığı anlaşılmaktadır. 30 yıldır muhtarlık yapan bir muhtar da, hiçbir kurumla iletişim kurmak gibi bir durumlarının olmadığını belirtmiştir. Sorunun hangi kurumlar ile iletişim kuracakları kısmına muhtarlar genel olarak birden fazla kurum adı vermişlerdir. Burada değerlendirme, kurumlar üzerinden yapılmaktadır. Muhtarlar en fazla belediye ile iletişim kuracaklarını belirtmişlerdir (toplamda otuz iki muhtar- %68,09). Ancak bazı muhtarlar net bir şekilde ilçe belediyesi (yedi muhtar - %14,89) ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi (altı muhtar - %12,77) olarak belirtirken, bazıları yalnızca belediye olarak ifade etmektedir (on dokuz muhtar - %40,43). Bunu kaymakamlık izlemektedir (yirmi beş muhtar - %53,19). Herhangi bir kurum belirtmemiş olan altı muhtar (%12,77) vardır. Ayrıca itfaiye ve emniyet ile iletişim kuracağını belirten beşer muhtar (%10,64) vardır. Üçer muhtar (%6,38) AFAD, sağlık kuruluşları/birimleri, dernek ve STK'lar ve kurtarma ekipleri ile iletişim kuracaklarını beyan etmişlerdir. İki muhtar valilik, iki muhtar Kızılay ile, birer muhtar da MAG, devletin yetkilileri, BEDAŞ, İSKİ ve yardım kuruluşları ile iletişime geçeceklerini dile getirmiştir.

Depreme Hazırlık Açısından Mahallelerinde Yapılması Gerekenler Üzerindeki Görüşleri

Neredeyse tüm muhtarlar önemli ve en temel konuları dile getirmiştir. En çok dile getirilen

konular, eğitim ihtiyacı ve önemi ile binaların sağlam olması gerektiğine yönelik yorumlardır. Burada yapılan değerlendirmede sayılar, konular üzerinden verilmektedir. Birçok muhtar birden fazla konuyu dile getirmiştir.

Yirmi sekiz muhtar (%59,57), eğitim aracılığı ile bilinçlendirme yapılması gerektiğini belirtmektedir. Kamu spotları, dizilerde konunun işlenmesi, doğrudan eğitim verilmesi gibi çeşitli yöntemler kullanılabileceğinden bahsedilmektedir.

On dokuz muhtar (%40,43) binaların sağlamlığının sağlanması gerektiği ve bunun için yapılması gerekenler üzerine düşüncelerini aktarmaktadır. Binaların incelenmesi ve ardından gereken önlemin alınması gerektiğini – güçlendirme, yıkılıp yeniden yapılması – söylemektedirler.

Bu iki ağırlıklı konuya ek olarak yedi muhtar ekipler kurulması gerektiğini, altı muhtar ekipman bulundurulması gerektiğini, üç muhtar yeşil/açık alanların sağlanması gerektiğini belirtmektedir.

Bir muhtar soruya net cevap vermemiştir. İki muhtar hazırlık olarak yapılabilecek bir şey olduğuna inanmadıklarını söylemektedir. Bir başka iki muhtar da MAG ile çalıştıklarını ve olumlu hazırlıklar yaptıklarını bildirmektedir.

Muhtarların dile getirdikleri arasında göze çarpan diğer konular; bu konuda belediyelerin liderliğine, devletin teşvikine ihtiyaç duyulması, acil eylem planlarının geliştirilmesinin gerekliliğine, tatbikat yapılmasına, insanların sosyalleşebileceği alan ve imkanların artırılmasına yönelik düşüncelerdir.

10.4.3 Muhtar Anketi - Genel Değerlendirme

Belirtildiği gibi bu çalışmada, 47 muhtardan elde edilen cevaplar risk azaltma ve hazırlık ile ilk müdahale kapasitesi başlıkları altında yorumlanmıştır. Yorumlanan soruların bir kısmı doğrudan mahalli bir hazırlık olup olmadığını anlamaya yönelik konular, bir kısmı muhtarların veya muhtarlığın hazırlığını/görüşlerini anlamaya yönelik konulardır. Bu iki başlığa veri oluşturan ve doğrudan mahalli hazırlığı tanımlayan en temel durum ve faaliyetler, aşağıda özetle yorumlanmaktadır.

Eğitim, seminer gibi bilgi aktarmaya yönelik faaliyetler, en temel adımlar olmasına karşın, yirmi bir mahallede (%44,7) son beş yılda mahalle kapsamında bir bilgilendirme yapılmadığı görülmektedir. Mahallelerin yalnızca yaklaşık üçte birinde tatbikat yapılmış veya bir grup kişi

ortak bir tatbikata katılmıştır. Tüm muhtarlar içeriğinden bahsetmemiştir; ancak anlatılanlardan, tatbikatların içeriğinin genellikle ilk müdahale sürecine ilişkin (yangınla mücadele, kurtarma gibi) olduğu veya deprem anında yapılması gerekenlere yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Acil durum planı çalışması ile ilgili olarak, daha önce belirtildiği gibi, toplamda verilen cevapların %21,3'ünde planın bir veya birden fazla bileşeni için birtakım hazırlıkların olduğuna dair açıklamalar bulunmaktadır. Belirtilenler planın varlığı için yeterli olmamakla birlikte, bazı mahallelerde bu yolda belli bir çalışma yapıldığını göstermektedir. Muhtarların %36'sı, bu konuda üst kurumların kılavuzluğuna ve desteğine ihtiyaç duyulduğunu net olarak belirtmektedir.

Mahallede açık alan bulunması, gerek günlük kullanımda yeşil alan ihtiyacının karşılanması, gerekse bir deprem meydana geldiğinde toplanma alanı olarak kullanılması açılarından önemli bir fiziksel ihtiyaçtır. Buna karşın, görüşülen mahallelerin yaklaşık yarısında böyle bir alan olmadığı veya mevcut olanların yetersiz görüldüğü anlaşılmaktadır.

Mahallelerin %36,2'sinde gönüllü grup bulunduğu görülmektedir. Benzer bir oran da (%34) malzemelerin depolandığı bir yer bulunması durumu için geçerlidir. Detaylı bakıldığında, gönüllü grup olduğu belirtilen on yedi mahallenin üçü dışında (on dört mahallede) gerekli olabilecek malzemelerin depolandığı bir yer de olduğu beyan edilmektedir. Bu depo, hemen tüm cevaplarda konteyner formatındadır. Ayrıca iki mahallede malzemelerin depolandığı bir yer varken, gönüllü grup olduğuna dair bir beyan yoktur. Bunlardan birinde eskiden grup olduğu ve toplandıkları, fakat şu anda olmadığı bilgisi verilmektedir.

Muhtarları deprem sonrasında iletişim kurmaları beklenen kurumlar üzerinde bilgilendirmeye ihtiyaç vardır. Bu şekilde, iletişim zincirinin netleştirilmesi mümkün olabilecektir. Bu durum üst kurumlar için bilgiye erişim ve organizasyon gibi açılardan da önemli olacaktır.

Muhtarların depreme hazırlık açısından mahallelerinde yapılması gerekenlere yönelik görüşlerinde de eğitim ve bilinçlendirme ön plana çıkmaktadır. Bu konuyu binaların sağlamlığının sağlanması ihtiyacı takip etmektedir.

Burada incelenen cevaplar, ayrıca muhtarlara ve topluma eğitim veren kurumların verileri (örn: Kızılay - toplum liderlerini bilinçlendirme-, AFAD eğitim ve tatbikatları) ile de birlikte değerlendirilerek daha kapsamlı yorumlara varılabilir. .

Çalışmanın yöntemi için yapılabilecek önemli çıkarım; soruların tamamen açık, yoruma meydan vermeyecek şekilde daha yapılandırılmış – örn. tablolaştırılmış konu başlıklarında- sorulması doğrultusunda bilgi almanın önemli olduğudur. Özellikle aşağıda belirtilen konuların bu açıdan değerlendirilmesi yardımcı olacaktır:

- Mahallede son beş yılda bilgi aktarmaya yönelik faaliyetler sorusuna tüm cevapların aynı kıstaslarda karşılaştırılabilecek şekilde daha net değerlendirilmesi açısından; son 5 yılda yaklaşık kaç faaliyet düzenlendiği; tam olarak nasıl bir faaliyet düzenlendiği; hangi kurum(lar)un düzenlediği; hangi aralıklar ile düzenlendiği ve katılımcılarının kimler olduğu üzerinde net cevapların alınmasına,
- Mahallede ilgili konularda kurum veya STK'ların en az birinin katıldığı tatbikat sorusunda; tatbikatın kaç yıl önce düzenlendiği; hangi kurum(lar)un düzenlediği; mahalleden kimlerin / hangi grupların ve kaç kişi olarak katıldığı; tatbikatın kapsamı (yapılan faaliyetler) ve başka hangi mahallelerin katıldığı detaylarına yönelik cevapların daha net toplanabilmesine,
- Acil Durum Planı sorusunun içeriğinin daha net anlaşılabilmesi ve çabaların net karşılaştırılabilmesi için, planın içermesi beklenen ana başlıkların, soru içinde tek tek sorulmasına,
- Mahalle sakinlerinin bilgileri ile ilgili olarak muhtarlara yöneltilecek sorularda, kendi inisiyatifleri ile tuttukları veya sistemden ulaşabildikleri bilgilerin detaylarının net olarak öğrenilmesine, Mahallede toplanma alanı olarak kullanılabilecek açık alan sorulurken; kaç adet alan bulunduğu; nere(ler)de bulunduğu; niteliği (çocuk parkı, okul bahçesi, bostan, arsa vd.); yaklaşık alan(lar)ı ve nüfusa yeterliliği konusundaki yorum; ve mahalleli için yürüme mesafesinde olup olmadığı detaylarına yönelik cevapların daha net toplanabilmesine ihtiyaç vardır.
- Olası bir depremde muhtarlık binasının hizmet vermeye devam edebilmesi düşüncelerinin ve eşyalar ile ilgili önlem alınması konusundaki sorunun kiye ayrılarak sorulması daha net cevap alınmasına yardımcı olacaktır.
- Mahalle sakinlerinin bilgilerinin bulundurulması sorusunun, net bir şekilde tüm muhtarlara aynı bilgileri soracak şekilde yöneltilmesine ihtiyaç vardır.

Bu şekilde tüm katılımcıların aynı ölçütleri gözeterek cevaplandırması ve daha net sonuçlar ile etkin bir değerlendirmeye ulaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Organizasyonel hazırlığı anlamak üzere ele alınan temel durum ve faaliyetlere yönelik muhtarlardan alınan cevapların değerlendirmesi Tablo 66’da derlenmiştir.

Tablo 66. Temel Konulardaki Muhtar Cevaplarının İlçe Bazında ve Toplamda Sonuçları

	Eğitim /Seminer Bilgi Akt. Faal.	Mahallede Tatbikat	Acil Durum Planı	Mahallede Açık Alan	Mahallede gönüllü grup	Mahallede malzeme
Avcılar (9 mahalle)	4 (+) 5 (-)	5 (+) 4 (-)	9 (-)	4 (+) 4 (-) 1 ()	4 (+) 5 (-)	4 (+) 5 (-)
Fatih (13 mahalle)	5 (+) 8 (-)	1 (+) 12 (-)	13 (-)	5 (+) 6 (-) 2 ()	5 (+) 8 (-)	3 (+) 10 (-)
Bahçelievler (9 mahalle)	8 (+) 1 (-)	4 (+) 5 (-)	1 (+) 8 (-)	5 (+) 4 (-)	4 (+) 5 (-)	3 (+) 6 (-)
Bakırköy (5 mahalle)	2 (+) 3 (-)	2 (+) 3 (-)	5 (-)	3 (+) 2 (-)	2 (+) 3 (-)	3 (+) 2 (-)
Küçükçekmece (3 mahalle)	1 (+) 2 (-)	3 (-)	3 (-)	1 (+) 2 (-)	3 (-)	3 (-)
Beylikdüzü (3 mahalle)	3 (+)	1 (+) 2 (-)	3 (-)	2 (+) 1 (-)	3 (-)	1 (+) 2 (-)
Güngören (2 mahalle)	2 (+)	2 (-)	2 (-)	2 (+)	1 (+) 1 (-)	1 (+) 1 (-)
Zeytinburnu (3 mahalle)	1 (+) 2 (-)	2 (+) 1 (-)	3 (-)	1 (+) 2 (-)	1 (+) 2 (-)	1 (+) 2 (-)
TOPLAM	26 (+) 21 (-)	15 (+) 32 (-)	1 (+) 46 (-)	23 (+) 21 (-) 3 ()	17 (+) 30 (-)	16 (+) 31 (-)

11. SONUÇ

Bu çalışmada deprem tehlikesi dikkate alınarak sosyal hasargörebilirliği ölçmek için oluşturulan gösterge sistemi için bir endeks geliştirilmeye çalışılmıştır. Sosyal hasargörebilirliği ölçmeye çalışmak, sosyal olanın doğası gereği çok boyutlu, karmaşık ve aslında oldukça güç bir süreçtir. Zira olası bir deprem felaketi karşısında nasıl ki tüm binalar aynı riski taşıyorlar ise tüm bireyler ve haneler de aynı riski taşımamaktadırlar. Bu nedenle bazı grup ve kişilerin daha kırılgan olduklarını belirlemeye yönelik çalışmalar bir yandan kaynakların etkili kullanımını sağlarken diğer yandan da kişi ve grupların deprem gibi bir afet karşısında depremden önce kapasite geliştirici çalışmaların yapılabilmesi için de önemli ipuçları sunmaktadır.

Son yıllarda yapılan her türlü çalışmada “sürdürülebilirlik” vurgusunun öneminin artması, risk kavramında da ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının İnsani Gelişme İndeksi, Dünya Bankasının çevresel koşullar ile insan refahı arasında kurduğu ilişki ve sürdürülebilirlik üzerine yaptığı öngörüler bunun anlaşılmasını sağlayan çalışmalar olmuştur. Bu çalışma ile de sosyal yapının afet risklerinin azaltılmasına yönelik olarak hasar görebilirlik açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu çalışmada literatürde yapılmış olan çeşitli çalışmaların değindiği sosyal kırılganlık üzerinde kırılganlığı arttırıcı rolü olan unsurlar incelenmiş, bu unsurları görebilecek bir anket formu geliştirilmiştir. Anket formu İstanbul ilinde 9 ilçe ve 50 mahallede uygulanmıştır. Hanelere uygulanan anket çalışması; Rastlantısal Küme Örnekleme prensibi ile TÜİK’ ten alınan adres bilgileri çerçevesinde 8000 haneyi kapsayan bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Üretilen sonuçlar değerlendirilirken de bu çalışmanın bir pilot proje niteliğinde olduğu unutulmamalıdır.

Hanenin demografik yapısı başlığı altında öncelikli olarak bağımlı yaş dağılımı, yaşlılık, hane halkı sayısı, engellilik, kronik hastalık gibi durumlar ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde araştırma grubunun çoğunlukla çekirdek aile yapısına sahip hanelerden oluşması kırılganlığı azaltıcı bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında engellilik ve bakıma muhtaç yaşlılık durumlarının çok az sayıda görülmesi yine kırılganlık seviyesini düşüren olumlu bir bileşen olarak görülmektedir. Eğitim açısından bakıldığında, yükseköğrenim seviyesinin düşük olması bir dezavantaj olarak düşünülmektedir. Buna paralel biçimde ilkokul mezunlarının çoğunlukta olması sosyal hasar görebilirliği arttıracak bir

etmemidir. Sağlık hizmetlerine erişimin ise gerek fiziki koşullar (sağlık tesislerine yakınlık) gerekse idari koşullar (sosyal güvence sahipliği) açısından iyi bir seviyede olduğu görülmektedir.

Ekonomik durumla ilgili sonuçlara baktığımızda ise deprem hasargörebilirliği yüksek olan hanelerin oranı yüksek görülmektedir. Gelir ile ilgili olarak İstanbul için TÜİK tarafından hesaplanmış görece yoksulluk seviyesi sınırı kullanılmış, TÜİK ile aynı yöntem kullanılarak anket verileri ile hesaplanmış olan hanehalkı başına gelir bu sınır ile karşılaştırılarak yoksul haneler belirlenmiştir. Anket sonuçlarına göre örnekleme hanelerin %18,4'ü İstanbul ili medyan gelirinin %60'ından daha düşük gelir kazanmaktadır. Bu neredeyse her beş haneden birinin düşük gelirli olması anlamına gelmektedir. Ayrıca gelir durumu ile eğitim durumu arasındaki korelasyon incelenmiş ve pozitif bulunmuştur. Bu gelir düzeyi düşük hanelerin aynı zamanda düşük eğitilmiş ve ayrıca deprem konusunda daha az bilgili olduğu anlamına gelmektedir.

Gelir kaynaklarının deprem sırasında kesintiye uğraması riskine bakıldığında hasargörebilir nüfusun daha da fazla olduğunu görürüz. Sadece yardımlarla geçinen haneler örneklemin %3,05'ini oluşturmaktadır. Bu haneler içinde özel kişi ve kuruluşlardan yardım alanlar deprem esnasında bu yardımlardan mahrum kalma riski taşımaktadır. Çalışma geliri ile geçinen hanelerde de sigortasız işlerde çalıştıkları durumda- ki hanelerin yaklaşık %6'sında sigortalı hanehalkı yoktur-, veya iş tecrübeleri az olduğunda -ki hanelerin %27'sinde beş yıl ve daha az tecrübeli çalışanlar vardır- depremde gelir kaynaklarını kaybetme riskinin yüksek olması beklenebilir. Hanelerin öznel değerlendirmelerine göre hanelerin %26,26'sında bütün çalışan hanehalkı üyeleri işini kaybetme riski taşımaktadır. İşsizlik ciddi bir hasargörebilirlik unsuru olarak dikkat çekmektedir. Hanelerin %13,08'inde en az bir işsiz birey bulunmaktadır.

Hanelerin yarısından çoğu, %55,7'si, kendi evlerinde yaşamaktadır. Bu deprem sonrası barınma ihtiyacının sağlanması açısından bir avantaj olduğu kadar, evin hasar görmesi durumunda bir kırılma noktasıdır. Marmara Bölgesi dışında bir ev sahibi olan hanelerin oranı sadece %7,5'tir. Hanelerin acil bir durumda kullanmak için birikimleri hanelerin neredeyse %80'inde bulunmamaktadır. Bu oranın yoksul haneler için daha da düşük olması sözkonusu hanelerin ihtiyaçlarını karşılamakta ciddi güçlükler çekeceği anlamına gelmektedir.

Özetle gelir ve varlık durumuna dair veriler örneklemin temsil ettiği nüfus açısından önemli kırılma noktaları olduğunu ve bu kırılma noktalarının eğitim durumu ile ilgili kırılma noktalarıyla aynı

yönde olduğunu göstermektedir. Anket verilerinin mahalle bazında değerlendirilmesi ile sözkonusu kırılğanlıkların daha yoğun olduğu yerleşim birimlerinin belirlenip buralarda ortaya çıkması olası sıkıntılara dair önlem alınmasında fayda bulunmaktadır.

Sosyal kırılğanlık çalışması ile toplumsal eşitsizlik çalışması arasındaki ilişki genel olarak tartışılan bir konudur. Bu çalışmada da anlaşılmaya çalışıldığı üzere, sosyal kırılğanlık toplumsal eşitsizlik ile çok yakın bir ilişkiye sahip olmasına rağmen tek başına belirleyici olmamaktadır. Hanelerin GELİR durumunun sosyal kırılğanlığın önemli bir parametresi olduğu, ilişkili olduğu diğer alanlardaki (eğitim,sağlık,sosyal güvence,riske hazırlık) toplumsal eşitsizliği dolaylı olarak etkileyen ve ortaya çıkaran bir açılım sunduğu düşünülmektedir. Öte yandan, bu çalışmanın ortaya çıkardığı önemli bir sonuç, ekonomik açıdan kırılğan olmayan bir hanenin, demografik açıdan (yaşlılık, bağımlılık yaşında küçük çocuk, kalabalık haneler) kırılğan olabildiği ve/veya ekonomik açıdan kırılğan olan bir hanenin sosyal açıdan daha az kırılğan olabilmesidir. Benzer şekilde ekonomik açıdan kırılğan olan hanelerin tümü sosyal açıdan aynı kırılğanlık riskine sahip olmayabilmektedir. Diğer yandan ekonomik eşitsizlik sosyal kırılğanlığın önemli bir parametresi olarak görülmelidir.

Anket sonuçlarına göre, katılımcılar, İstanbul'da büyük bir deprem beklemekte (>%50), bu depremin İstanbul'da bina hasarı ve can kaybına yol açacağını düşünmekte (%85.3); risk azaltımı konusundaki kurumsal faaliyetleri ve deprem güvenliğini arttırmak için yapılan çalışmaları yeterli görmemekte (ortalama % 50), kendilerini depreme hazırlıklı bulmamakta (%83.4), fakat kendi binalarında hasar beklememektedir (%37.2). Bunula birlikte katılımcıların büyük bir çoğunluğu deprem risklerini azaltmak konusunda, yapılacak her şeyin, alınacak her türlü önlemin faydasına inanmaktadır

Bir başka önemli parametre ise toplumsal dayanışma göstergeleridir. Bu araştırmaya katılan hanelerin çoğunlukla uzun yıllardır aynı mahallede oturduğu ve yakın mesafede akraba ve tanıdıklarının olduğu ve bu kişilerle sıkı işşkide oldukları görülmüştür. Bu bulgu deprem sırasında ve sonrasında dayanışma için olumlu bir özelliktir. Ancak yapılan çalışmalar bu şekilde akraba, tanıdık desteği ve geleneksel dayanışmaya bağımlı toplumların bir afet anında yaşanacak travmalarla geleneksel sistem çözüldüğünde, sosyal hasargörebilirliğinin çok yüksek olabileme tehlikesine dikkat çekmektedirler. Bu nedenle kamusal ve sivil toplum desteklerinin daha fazla önem verilmesi, konunun tamamen geleneksel dayanışmaya bırakılmaması depremlere hazırlıklı olmak açısından büyük önem taşımaktadır.

Toplumsal hazırlığın önemli bileşenlerinden biri de yerel kapasitenin değerlendirilmesi, artırılmasıdır. Araştırmalar, bir deprem sonrasında ilk yardım edenlerin çevrede yaşayan insanlar olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca büyük bir deprem meydana gelmesi durumunda kaynakların yetersiz kalmasının söz konusu olabileceği belirtilmektedir. Bu nedenle mahalle ölçeğinde hazırlanmak önemli olacaktır. Bu tür bir hazırlık için ülkemizde çeşitli çalışmalar başlamış ve yürütülmektedir. Hazırlık çalışmaları, bilinçlendirme, planlama, ilk müdahale kapasitesinin artırılmasından geçmektedir. Muhtarlaraya yöneltilen sorular, bu konular üzerinde mevcut durumu anlamaya yönelik olmuştur. Sonuçlar; eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinin yeniden ivme kazanması gerektiğini; fiziksel ve senaryo tatbikatların yaygınlaşması gerektiğini; mahalleye yönelik bir afet planının hazırlanabilmesi için kılavuz bilgi ve kişilere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Ayrıca görüşülen mahallelerin neredeyse yarısında toplanma alanı olarak kullanılabilecek nitelikte alanların olmadığı veya mevcut olanların yetersiz görüldüğü anlaşılmaktadır.

Çalışma esnasında görüşme yapılan araştırma grubunun ve temsil ettiği hanelerin deprem konusundaki **farkındalıklarının belirgin bir seviyede olduğu** ancak bu farkındalığın **eyleme** aynı seviyede **dönüşmediği** tespit edilmiştir. Bunun yanında insanların konuyla ilgili yetkili kurumlara olan güven seviyesinin de çok düşük olduğu görülmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında afet odaklı sosyal hasar görebilirliğin en düşük seviyede kalması için; konuyla ilgili **tüm paydaşların** (muhtarlar, yerel yönetimler, merkezi yönetim birimleri, STKlar, üniversiteler ve kanaat önderleri) **katılımcı** bir süreç içinde yer aldığı, eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları başta olmak üzere risklerin azaltılmasına yönelik stratejilerin belirlendiği platformların oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.

Özetle, yukarıda belirtildiği üzere bu proje onunda anket soruları ve sosyal hasar görebilirlik göstergeleri arasında bağlantılar kurulmuş ve sosyal hasar görebilirlik kavramının değerlendirilmesine yönelik önemli bulgular edinilmiş, konuyla ilgili hem teknik, hem de idari tecrübe kazanılmıştır. Ayrıca bu çalışma Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğü'nün önümüzdeki yıl için faaliyet planına aldığı İstanbul'un tamamı için yapılacak "Afet Odaklı Sosyal Hasar Görebilirlik Projesi" nin temelini oluşturacaktır.

Kaynakça

- Adapazarı Ticaret ve Sanayi Odası (2000); *Adapazarı'nda Deprem ve Sonrası*, Adapazarı.
- Adger, WN and PM Kelly. (1999); Social Vulnerability and the Architecture of Entitlements. *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, (4).
- Adger, WN. (2001); Social Capital and Adaptation to Climate Change, *Tyndall Centre Working Paper 8*, Norwich: Tyndall Centre for Climate Change Research.
- Adger, WN; Huq, S; Brown, K; Conway, D and M Hulme. (2003); Adaptation to Climate change in the Developing World, *Progress in Development Studies* (3).
- Akdur, R. (2001); Afetlere Karşı Sağlık Hizmeti Senaryoları Yazma: Deprem Örneği, http://www.bsm.gov.tr/umke/ftp/afetlerde_saglik_hizmeti_senaryolari.pdf
- Beck, U. (1998); “The Politics of Risk Society”, *The Politics of Risk Society*, ed. By Jane Franklin, Cambridge: Polity Pres.
- Belediye Kanunu 2005 (M.9 ve 76) Resmi Gazete No: 25874, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>
- Benson, C., 1997. The Economic Impact of Natural Disasters in Fiji. Working Paper 97, Overseas Development Institute, London.
- Beylikdüzü Afet Gönüllüleri web sitesi - <http://beylikduzuafetgonulluleri.org/proje-genel-bilgileri/>
- Blaikie, P; Cannon, T; Davis, I; and B Wisner (1994); *At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability, and Disasters*, London: Routledge.
- Boğaziçi Üniversitesi, Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, Afete Hazırlık Eğitim Birimi (2005). Sivil Savunma Görevlileri - Toplum Afet Gönüllüsü ve Halkın Afete Hazırlık Eğitimi El Kitabı. ISBN: 975-6193-28-X <http://www.koeri.boun.edu.tr/aheb/pdf%20dokumanlar/SSG-TAGElKitab%C4%B1.PDF>
- Bohle, HG; Downing, TE; and MJ Watts. 1994. Climate Change and Social Vulnerability, *Global Environmental Change*, 4 (1).
- Boyce, JK. (2000); Let them eat risk? Wealth, rights and disaster vulnerability, *Disasters*, 24: 254–61.

- Burton, I., Kates, R.W., White, G.F., 1993. The Environment as Hazard. Guildford Press, London.
- Chen, J. (2005); An Unnatural Disaster: The Aftermath of Hurricane Katrina 34, *Center for Progressive Reform*, United State.
- Cutter, S. L., (1996); Vulnerability to Environmental Hazards, *Progress in Human Geography*, 20(4):529–39.
- DPT (2003); İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralamaları, www.dpt.gov.tr/bolgesel/gosterge/2003.
- Evans, GW, Kantrowitz, E. (2002); Socioeconomic Status and Health: the Potential Role of Environmental Risk Exposure, *Annu Rev Public Health*, 23:303–31.
- FEMA (2011). A Whole Community Approach to Emergency Management: Principles A Whole Community Approach to Emergency Management: Principles, Themes, and Pathways for Action. FDOC 104-008-1 / December 2011, http://www.fema.gov/media-library-data/20130726-1813-25045-0649/whole_community_dec2011__2_.pdf [erişim tarihi 10.06.2014]
- FEMA (The Federal Emergency Management Agency) ve DHS (The Department of Homeland Security) Ready (2013) . *Community Preparedness*, <http://www.ready.gov/community-preparedness> [erişim tarihi 13.06.2014]
- FEMA (The Federal Emergency Management Agency) ve DHS (The Department of Homeland Security) Ready (2012) . *Personal Preparedness Survey: 2009 Findings*, <http://www.ready.gov/personal-preparedness-survey-2009-findings> [erişim tarihi 13.06.2014]
- Fişek, G., Müderrisoğlu, S., Yeniçeri, N., and Özkarar, G. (2004). Informed Ownership, Training, and Organization for Successful Disaster Preparedness. In K. Demeter, N.E. Erkan & A. Güner (eds) The Role of Local Governments in Reducing the Risk of Disaster. Washington D.C.: The World Bank Institute and Marmara University, Center for Local Governments Studies and Training.
- Giddens, A. (1999); *Elimizden Kaçıp Giden Dünya: Küreselleşme Hayatımızı Nasıl Şekillendiriyor?*, Çev. Osman Akınhay, İstanbul: Alfa.
- Holzmann, R. And Jørgensen, S. (2000); Social Risk Management: A new conceptual framework for Social Protection, and beyond, *Social Protection Discussion Paper No. 0006*.

- İstanbul AFAD (İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü) ve İPKB (İl Özel İdaresi İstanbul Proje Koordinasyon Birimi) (2011); *Yerel Afet Gönüllüleri için Afete Hazırlık*. Beyaz Gemi Eğitim ve Danışmanlık, İstanbul, 2011, <http://www.guvenliyasam.org/contents/pdf/Yerel-Afet-Gonulluleri-icin-Afete-Hazirlik.pdf>
- Iseri-Say, A., Inelmen, K. & Kabasakal, H. (2005). Örgütlü katılım ve afet yönetimi etkileşimi. Öneri: Journal of Marmara University, 6(23), 9-18. (www.cendim.boun.edu.tr)
- İzmit Kent Kurultayı (2000); Kocaeli Deprem Sonrası Demografik, Ekonomik ve Sosyal Durumu, Araştırma Dizisi, *İzmit Kent Kurultayı-Yerel Gündem 21*, Kocaeli.
- Kalaycıoğlu, S. ve Rittersberger-Tılıç, H. (2000) Intergenerational solidarity networks of instrumental and cultural transfers within migrant families in Turkey, *Aging and Society*, cilt. 20 , No.5 sayfa: 523-542 Cambridge Journals: Cambridge.
- Kasapoğlu, A., Ecevit, M. (2001); Depremin Sosyolojik Araştırması, Sosyoloji Derneği Yayınları, No.6, Ankara.
- LACEMD (The City of Los Angeles Emergency Management Department), (2013). You Can Build A Disaster Plan In Just 5 Steps, http://emergency.lacity.org/stellent/groups/departments/@emd_contributor/documents/contributor_web_content/lacityp_024016.pdf [erişim tarihi 15.03.2014]
- Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG) web sitesi - <http://mag.org.tr/tur/mag.asp>
- Morrow, BH (1999); . Identifying and Mapping Community Vulnerability, *Disasters* 23:1–18.
- Noji E. K., (1997); *The Public Health Consequences of Desasters*, Oxford University Press.
- ODTÜ- Afet Yönetimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (ODTÜ-AYM) (2011) TABANLI – VAN (23 Ekim 2011) ve Edremit – VAN (9 KASIM 2011) Depremleri İnceleme Raporu 25-27 Kasım 2011, Ankara.
- Pelling, M. and Uitto, J. (2001); Small island developing states: natural disaster vulnerability and global change, *Environmental Hazards* 3(2), 49-62 .
- Putnam, R. D. (2000); *Bowling Alone: Collapse and Revival of the American Community*, New York: Simon & Schuster.

- Rittersberger-Tılıç, Helga & Kalaycıoğlu, Sibel, 1998, The Nation State and the Individual: Alternative Strategies of Consent 'From Below', **Asian and African Studies**, Vol. 7, No. 1, pp. 69 - 79.
- Susan L. Cutter, Bryan J. Boruff, W. Lynn Shirley, (2003); Social Vulnerability To Environmental Hazards, *Social Science Quarterly*, Volume 84, Number 2, June.
- Swift, J., 1989. Whyare rural people vulnerable to famine? *IDS Bulletin* 20 (2), 8–15.
- Tierney, K. J., M. K. Lindell, and R. W. Perry (2001); *Facing the Unexpected: Disaster Preparedness and Response in the United States*, Washington, D.C.: Joseph Henry Press.
- TODAİE (Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü) (2013). Türkiye'de Mahalle Yönetimi Çalıştayı Sonuç Bildirgesi, <www.yerelnet.org.tr/resimler/ekler/calistay-sonuc-bildirgesi.doc> - [erişim tarihi 09.06.2014]
- UN / ISDR. (2009). UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction (<http://www.unisdr.org/eng/library/lib-terminology-eng%20home.htm>)
- United Nations (1977) *Provisional Guide-lines on Statistics of the Distribution of Income, Consumption and Accumulation of Households*, Studies in Methods, Series M, No. 61, United Nations, New York.
- World Bank/SIS (2005) *Turkey: Joint Poverty Assessment Report (Report No. 29619-TU)*. World Bank: Washington DC.
- Yeşil Gazete web sitesi - <http://yesilgazete.org/blog/2014/01/13/mahalle-afet-yonetiminden-hareketle-yeni-bir-kentsel-donusum-yaklasimi-gelistirmek-gayrettepe-ornegi/>
- Yiing-Jenq Chou, Nicole Huang, Cheng-Hua Lee, Shu-Ling Tsai, Long-Shen Chen, and Hong-Jen Chang (2004); Who Is at Risk of Death in an Earthquake?, *American Journal of Epidemiology*, Vol. 160, No. 7, 688-695.

16. EKLER

EK-1: HANE SORU FORMU

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN		ANKETÖR TARAFINDAN DOLDURULACAK	
		ANKET TARİHİ	
EV ADRESİ		BAŞLANGIÇ SAATİ:	
İL:		BİTİŞ SAATİ:	
İLÇE/ SEMT:			
MAHALLE:		ANKETÖR ADI SOYADI:	
CADDE:		SÜPERVİZÖR TARAFINDAN DOLDURULACAK	
SOKAK:		SPV ADI SOYADI:	
APARTMAN NO / İSMİ		ANKETÖR NOTU:	
DAİRE NO:			

Hanenizde yaşayan kimselere ait aşağıda belirtilen soruları yanıtlar mısınız?

S1- A- Siz dahil hanede kaç kişi yaşıyor? Lütfen hali hazırda hanenin ortak gelirinde geçinen, hanenin aldığı kararlardan etkilenen, ANCAK şu anda hanede yaşamayan, bulunmayan, başka bir ilde öğrenci veya askerde olan, hane üyelerini de düşünerek toplam sayıyı söyleyiniz.

Not:

A-Hali hazırda evde yaşamayan fakat askerlik, okul veya iş nedeni ile şehir dışında olan veya şehir içinde başka hanede yaşayan ancak bu haneden geçinen hane üyelerinin toplamını isteyin. (Evde yaşayan yardımcıları dahil edilmeyecek.

B- Görüşülen Kişinin bu hane içindeki konumu nedir? Örnek: baba, anne, evin en büyük, ortanca, en küçük vb oğlu, veya kızı, yenge, annecanne, babaanne, büyük baba, v.b.

C- Kişi her zaman görüşülen kişi olacaktır. Görüşülecek kişiler 18 – 70 yaş aralığında olacaktır. Önce bu kişinin bilgileri alındıktan sonra, diğer hane üyelerinin bilgilerini görüşülen kişiye göre sırasıyla ve yaşça en büyükten en küçüğe göre aşağıdaki tabloya yazınız.

S2- Lütfen önce kendinize ait yaş, eğitim, doğum yeri, meslek, mesleğini yapma süresi,

işsizlik durumu, güvence, depremde iş riski gibi bilgileri önce kendinizden başlayarak tüm hane üyeleri için teker teker söyleyebilirmisiniz?

Hanedeki Konumu	Doğum yılı	Yaş	Sosyal güvencesi	Özel Sağlık sigortanız varmı	Eğitim (en son mezun olduğu okul) *tabloyu kullanın	Meslek statüsü **tabloyu kullanın	Bir deprem olsa işini kaybetme riski varmı?var/yok	Meslekte ki süre (çalışıyorsa)

İşsizse, kaç yıl / aydır Var/yok	Hanede yaşayıp / yaşamadığı Evet/hayır	Doğum yeri (il)	Engellilik durumu (fiziksel-zihinsel)	Kronik Hastalığı varmı	Özel tedavi görüyormu	Tedavi türü nedir	Sürekli kullandığı bir ilaç varmı?	Bakıma muhtaç yaşlılık varmı?

1. EKONOMİK DURUM

S3- Hanenizin gelir kaynakları nelerdir? (ÇOK CEVAP)

Maaş ücret gibi çalışma geliri	1
Emekli Geliri	2
Kira faiz v.b. Gelir	3
Yardım geliri (kamu özel şahsi yardımlar)	4

1.1. MÜLK SAHİPLİĞİ

S4- Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir?

Ev sahibi	1
Kiracı	2
Lojman	3
Aile bireylerinden akrabalarından,tanıdıklardan birine ait kira <u>vermiyor</u>	4
Akrabalardan,tanıdıklardan birine ait kira <u>veriyor</u>	5

S5-Oturduğunuz konutta ev sahibi iseniz tapu durumu nedir

SORU 4'DE 1 CEVABI VERİLDİ İSE SORUNUZ. AKSİ HALDE 6. SORUYA GEÇİNİZ.

Bağımsız Tapu	1
Arsa Payı	2
Tapu Tahsis	3

S6-Evinizi bugün kiraya vermek isteseniz bu semtteki emsallerine göre değerlendirerek kira bedeli ne kadar olurdu?

:_____

S7-İstanbul ve /veya Marmara Bölgesi içinde sizin haneye ait bir mülkünüz (daire, yazlık, kışlık, yayla evi v.b.) var mı?

Evet	1	Kaç Adet
Hayır	2	

S8-Marmara Bölgesi Dışında sizin haneye ait bir mülkünüz (daire, yazlık, kışlık, yayla evi v.b.) var mı?

Evet	1	Kaç Adet
Hayır	2	

S9-Evinizin ısınmasında aşağıda sayacağım ısınma yöntemlerinden hangisini kullanıyorsunuz?

		Kullanıyor	Kullanmıyor
1	Doğalgaz	1	2
2	Odun/Kömür	1	2
3	Elektrik	1	2
4	Diğer	1	2

2. DAYANIŞMA

S10- Aşağıda sayacağım ifadelerin size ne derece uyduğunu lütfen evet ve hayır şeklinde belirtmişsiniz.

	Evet	Hayır	Bilmiyorum
Yürüme mesafesinde yaşayan akraba ve /veya arkadaşlarınız var mı ?	1	2	3
Komşularınızla günlük hayatta oturup, dertleşip, sohbet edip, karşılıklı destek alıp verir misiniz ?	1	2	3
Mahalle de veya yaşadığınız sokakla ilgili bir toplantı olsa, karar alınacak olsa bu toplantıya katılım sağlar mısınız ?	1	2	3
Oturduğunuz sokakta bir eğlence, düğün, v.b. olsa katılır mısınız ?	1	2	3
Eve geç kalacağınız zaman okuldan dönen çocuğunuzun kapısını çalıp oturup sizi bekleyebileceği bir komşunuz / akrabanız var mı ?	1	2	3
Oturduğunuz mahallede dara düşen, yoksul olan hanelere yardım edilir mi ?	1	2	3
Oturduğunuz sokakta bir hanenin cenazesi olsa haberiniz olur mu? Başsağılığına gidilir mi? Yemek götürülür mü?	1	2	3
Bugün bir deprem olsa, oturduğunuz sokaktaki veya mahalledeki akrabalarınız , komşularınızın size bir yararı, desteği, hizmeti olur mu ?	1	2	3
Eğer bir depremin ardından yaşadığınız muhit ağır hasar görürse, evinizi tekrar aynı muhitte inşa etmeniz sizin için önemli midir ?	1	2	3

S11-Kaç yıldır bu mahalde yaşıyorsunuz?

0-1 yıl	1
1-3 yıl	2
3-5 yıl	3
5-10 yıl	4
10 yıl ve üzeri	5

S12-Bu mahalle de yaşama nedenleriniz nelerdir?

Koşullar bunu gerektirdi	1
İşyerime yakın, merkezi konum	2
Ucuz konut	3
Akraba, tanıdıklara yakın	4
Modern ve geniş konut	5
Diğer. Lütfen yazınız.	

S13-Siz yada hane sakinleri herhangi bir STK' ya üyesiniz? Hangi tür STK' ya üyesiniz?

Herhangi bir STK üyeliğim yok	1
Hemşehri dernekleri	2
Arama kurtarma dernekleri	3
Yardım kuruluşları/dernekleri	4
Yardımlaşma dayanışma dernekleri	5
Diğer	

S14- Siz yada hane sakinleri üyesi olduğunuz sivil toplum veya gönüllü kuruluşun aktivitelerine, etkinliklerine, toplantılarına katılırmısınız ?

SORU 13'DE 2,3,4,5 CEVABI VERENLERE SORULACAKTIR AKSİ HALDE SORU 16'ye GEÇİNİZ.

Evet	1
Hayır	2

S15-Katılım sıklığınız 1 ile 4 arasında değerlendiririmsiniz?

SORU 14'DE EVET CEVABI VERENLERE SORULACAKTIR AKSİ HALDE SORU 16'A GEÇİNİZ.

(1 Hiç Katılmıyorum 4 Sürekli Katılıyorum anlamına gelmektedir.)

Hiç Katılmıyorum	1
Arada sırada katılıyorum	2
Genellikle katılıyorum	3
Sürekli katılıyorum	4

S16-Bugün bir deprem olsa, bu üyesi olduğunuz gönüllü kuruluşun bir yararı, hizmeti olur mu?

Evet	1
Hayır	2
Bilmiyorum	3

3. TOPLUMSAL HAZIRLIK VE HANE HAZIRLIĞI

3.1. DEPREM RİSKİ ALGISI VE DEPREM BİLİNCİ

S17- Sizce İstanbul'da büyük bir deprem olacak mı?

Hayır, hiçbir zaman olmaz	1
Yakın zamanda olacağını sanmam	2
Yakın zamanda olabilir	3
Her an meydana gelebilir.	4
Bilmiyorum / Fikrim yok	5

S18 - Sizce meydana gelebilecek büyük bir depremde yaşadığınız ev hasar görecektir mi?

Hayır	Evet	Bilmiyorum/Fikrim yok
1	2	3

S19 - Neden bu şekilde düşünüyorsunuz?

Binaya güveniyorum/güvenmiyorum	1
Uzmanlar binamıza sağlam dedi / çürük dedi.	2
Zemine güveniyorum / güvenmiyorum	3
Yandaki binalara güveniyorum / güvenmiyorum	4
Kader Kısmet	5
Bilmiyorum	6
Diğer ... (lütfen açıklayınız)	

S20 - Sizce İstanbul'da meydana gelebilecek büyük bir deprem ne kadar hasar yaratır ?

Birçok binanın yıkılmasına ve çok sayıda can kaybına neden olur.	1
Bazı binaların yıkılmasına ve bir miktar can kaybına neden olur	2
Hiç hasara neden olmaz	3
Bilmiyorum	4

S21-Kendinizi olası bir deprem durumu için ne kadar hazırlıklı hissediyorsunuz?

Hiç hazırlıklı değilim	1
Hazırlıklı değilim	2
Hazırlıklıyım	3
Tamamen hazırlıklıyım	4

S22-Deprem ile ilgili bilgi düzeyinize 1 ile 5 arasında bir puan verecek olsanız kaç puan verirsiniz?

(1 hiç bir şey bilmiyorum, 5 ise Tamamen her şeyi biliyorum anlamına gelmektedir.)

Hiç bir şey bilmiyorum			Her şeyi biliyorum	
1	2	3	4	5

S23- Beklenen büyük depreme karşı aşağıdaki kuruluşların depreme hazırlık faaliyetlerini yeterli görüyor musunuz? (Eğitim, planlama, güçlendirme gibi)

	Kesinlikle yeterli görmüyorum	Yeterli görmüyorum	Ne yeterli görüyorum nede görmüyorum / Emin değilim	Yeterli görüyorum	Tamamen yeterli görüyorum	Bilmiyorum /Fikrim Yok
Muhtarlık	1	2	3	4	5	6
Merkezi Yönetim (Valilik ve Kaymakamlık)	1	2	3	4	5	6
Yerel Yönetim(Büyük şehir Belediyesi ve İlçe Belediyeler)	1	2	3	4	5	6
Askeriye	1	2	3	4	5	6
Sivil Toplum Kuruluşları	1	2	3	4	5	6

S24-Daha önce büyük bir deprem yaşadınız mı?

Evet	1
Hayır	2

S25-Bu deprem anında neler yaptınız? (SORU 24'DA EVET CEVABI VERENLERE SORULACAKTIR.)

Hemen evi merdivenlerden aşağıya koşarak terk ettim	1
Hemen merdivenlerden yukarı koştum	2
Evde sağlam bir nesnenin altına veya yanına veya ev içinde güvenli olduğunu düşündüğüm bir noktaya sığındım	3
Çök-Kapan-Tutun hareketini yaptım	4
Asansörle aşağıya indim	5
Dua etmeye başladım	6
Evdeki kıymetli eşyalarımı kurtarmaya çalıştım	7
Önce çocukları, eşimi, yakınlarımı kurtarmaya çalıştım	8
Ne yapacağımı bilmiyorum, paniğe kapıldım	9
Diğer....açıklayınız.....	10

S26-Bir deprem sırasında ne yaparsınız?

Hemen evi merdivenlerden aşağıya koşarak terk ederim.	1
Hemen merdivenlerden yukarı koşarım.	2
Evde sağlam bir nesnenin altına veya yanına veya ev içinde güvenli olduğunu düşündüğüm bir noktaya sığınırım.	3
Çök-Kapan-Tutun hareketini yaparım.	4
Asansörle aşağıya inerim.	5
Dua etmeye başlarım.	6
Evdeki kıymetli eşyalarımı kurtarmaya çalışırım	7
Önce çocukları, eşimi, yakınlarımı kurtarmaya çalışırım.	8
Ne yapacağımı bilmiyorum, paniğe kapılırım.	9
Diğer....açıklayınız.....	10

S27- Size sayacağım ifadelere ne derece katıldığınızı söyler misiniz?

	Kesinlikle katılmıyorum	Pek katılmıyorum	Ne katılıyorum, ne de katılmıyorum	Genellikle katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Bilmiyorum /Fikrim Yok
Bence deprem hakkında yapabileceğimiz bir şey yok; bu yüzden hiç uğraşmıyorum	1	2	3	4	5	6
Depremde bana bir şey olmaz	1	2	3	4	5	6
Bence deprem ile ilgili yapılabileceklerin bir yararı olmaz	1	2	3	4	5	6
Biz hazırlansak da hazırlanmasak da, depremlerin büyük ölçüde can ve mal kaybına yol açacağına inanıyorum	1	2	3	4	5	6
Depremde zarar görmemenin şans / talih ile ilgisi olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5	6
Bence önlem alırsam / aldığım önlemler ise yarayacaktır	1	2	3	4	5	6
Devlet kurumları benim ve ailemin deprem güvenliğini arttırmak için gereken çalışma ve hazırlıkları yapıyorlar	1	2	3	4	5	6

3.2. RİSK AZALTMA

S28-Oturduğunuz binanın yapım yılı (inşaat bitim yılı) nedir?

: _____

Yılı bilmiyorsanız binanızın yaklaşık kaç yaşında olduğunu belirtiniz.

S29-Binanızda herhangi bir güçlendirme çalışması yapıldı mı?

Evet	1
Hayır	2
Bilmiyorum	3

S30- Depreme yönelik olarak şimdi okuyacağım önlemleri aldınız mı?

	Evet	Hayır	Bilmiyorum/Fikrim Yok
Afet bilinci ve hazırlık konularında eğitim aldık. Etkinliklere katıldık.	1	2	3
Evimizin DASK (Doğal Afet Sigortası) var.	1	2	3
Evimizin doğal afetleri de kapsayan özel sigortası var.	1	2	3
Evimizi gözden geçirerek, deprem sırasında kendimizi koruyabilecek güvenli yerleri ve davranış şekillerini (kibrit v.b yakmamak, asansöre binilmemesi , balkona çıkılmaması v.b.) belirledik.	1	2	3
Mobilya ve beyaz eşyaları devrilme ve kaymaya karşı sabitledik.	1	2	3
Doğalgaz, elektrik ve su gibi vanaların yerini ve nasıl kapanacağını öğrendik.	1	2	3
Acil durum telefon numaralarını (112, 155,156, 110) öğrendik. Bu numaraları görünür bir yerde bulunduruyoruz.	1	2	3
Afet sırasında birbirimizden ayrılmamız durumunda tüm ev halkının iletişim kuracağı kişi/kişilerin numarasını biliyoruz.			3
Afet anında bir arada değilsek, ailemizle buluşabilmemiz için buluşma yeri belirledik.	1	2	3
Evimize ışıldak, duman detektörü,yangın söndürücü ve ilk yardım çantası aldık.	1	2	3
Deprem sonrası kullanılması planlanan, en yakın toplanma ve barınma alanlarını öğrendik.	1	2	3
Afet ve acil durum çantamızı kolayca ulaşabileceğimiz bir yerde ve taşıyabileceğimiz bir şekilde bulunduruyoruz.	1	2	3
Mahallemizde deprem konteynırı gibi, deprem sonrasında ihtiyacımız olabilecek malzemenin depolandığı yerleri biliyoruz.	1	2	3

S31- Aile bireylerinin okul ve işlerinin eve uzaklıkları yürüme mesafesinde midir?
(Yürüyerek deprem sonrası dolmuş, otobüs, metro v.b. toplu taşıma kullanmayacağınızı düşünerek cevap veriniz.)

	Evet	Hayır	Bilmiyorum / Fikrim Yok	geçersiz
Çocuğun okulu eve	1	2	3	4
Çocuğun işi eve	1	2	3	4
Annenin işi eve	1	2	3	4
Babanın işi eve	1	2	3	4
Annenin işi ile çocuğun okulu	1	2	3	4
Babanın işi ile çocuğun okulu	1	2	3	4

S 32-Evinize giren toplam gelir ne kadardır? Lütfen karta bakarak cevap veriniz.

(Eve giren toplam gelir hanede yaşayan bireylerin toplam gelirlerini ifade etmektedir.)

(Ek açıklama,: Maaş, ücret ve yevmiye emekli maaşı, prim, bahşiş, işyeri kazancı, kira geliri, devletten alınan yaşlılık maaşı, gazilik ve malulluk maaşı ve sosyal yardım fonundan alınan yardımlar, işsizlik maaşı, faiz gelirleri gibi gelir kaynaklarını düşünün. Bu ve benzeri gelir kaynakları ile hane fertlerinin elde ettiği gelirlerin aylık toplamı ne kadardır?)

500 TL ve altı	1
500 -1000 TL	2
1001 – 1500 TL	3
1501 – 2000 TL	4
2001 – 3000 TL	5
3001 – 4000 TL	6
4001 – 5000 TL	7
5001 – 7500 TL	8
7501 – 10000 TL	9
10000 TL ve Üzeri	10
Fikri Yok / Reddetti	11

S33-Acil durumlar için bir birikiminiz var mı?

Evet	1
Hayır	2

S34-Hanemiz üyelerinin borcu (her türlü borç) var mıdır?

Evet	1
Hayır	2

S35-Şimdi sayacağım eşyaların hangileri hanenizde veya hanede yaşayan fertlerde bulunmaktadır?

		Var	Yok
1	Bilgisayar (Laptop, masaüstü, tablet)	1	2
2	Bulaşık makinası	1	2
3	Dijital yayın platformu (d-smart, dijittürk v.b.)	1	2
4	İnternet bağlantısı	1	2
5	Motosiklet	1	2
6	Otomobil	1	2
7	Ses Sistemi / Ev sinema sistemi	1	2
8	Lcd televizyon	1	2
9	Tüplü televizyon	1	2
10	Çamaşır makinası	1	2
11	Bisiklet	1	2

4. SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM

S36- Eve yakın yürüme mesafesinde bir sağlık kurumu var mıdır?

Evet	1
Hayır	2

S37- Eve Yakın yürüme mesafesine bir sağlık kurumu varsa işaretleyiniz.

Sağlık ocağı	1
Hastane	2
Poliklinik	3

EK-2:

MUHTARLIK DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME SORU FORMU

Afet Odaklı Sosyal hasar Görebilirlik Projesi
Muhtar Görüşmesi Kalitatif Soru Formu

İlçe : _____
Mahalle : _____
Ad Soyad : _____
Yaş : _____
Cinsiyet : _____
Eğitim Durumu : _____
Medeni Hali : _____

1. Kaç yıldır muhtarlık yapıyorsunuz?
2. Daha önce herhangi bir yerde deprem yaşadınız mı? Neler yaşadınız, nasıl davrandınız, neler yaptınız anlatırsınız?
3. Bir deprem anında neler yapılması gerekiyor anlatırsınız?
4. Yaşadığınız konutu olası bir deprem için güvenilir buluyor musunuz?
5. Olası bir deprem için evinizde önlemler aldınız mı? Ne tür önlemler aldınız? Başka. Daha başka.
6. Olası bir depremde muhtarlık binası hizmet vermeye devam edebilecek midir? Muhtarlıkta bulunan eşyaların olası bir deprem sırasında kayma/devrilme olasılığına karşı önlem alındı mı?
7. Mahallenizde son beş yıl içerisinde Afete hazırlık, Arama Kurtarma, İlk yardım, afet gönüllüsü gibi konularda eğitim, seminer, toplantı vb bilgi aktarmaya yönelik aktiviteler düzenlendi mi?

Kim Düzenledi?

Nerede düzenlendi ?

Katıldınız mı?

Bu tip toplantı ve eğitimler yararlı mı?

8. Mahallenizde afetlere hazırlık veya afetlere müdahale alanında faaliyet gösteren STK, kamu kurum kuruluşlarından en az birinin yer aldığı bir tatbikat düzenlendi mi?

Hangi Kurum düzenledi?

Ne zaman düzenlendi?

Nasıl bir tatbikattı anlatır mısınız?

Mahalle sakinleri tatbikattan nasıl etkilendi?

Onlar için yararlı oldu mu?

9. Hiç Afet Hazırlıkları, Planlama, Acil Yardım ve Kurtarma ile ilgili toplantı veya tatbikata katıldınız mı? Ve kim tarafından düzenlendi?"

10. Mahallenizde mahalle sakinleri tarafından gönüllü olarak oluşturulmuş afet konusunda aktiviteleri bulunan (bilinçlendirme, risk belirleme, azaltma, hazırlık, sonrası için organizasyon gibi) grup var mı? Ne yapıyorlar (hangi alanlarda eğitimi ve aktifler)?
Kişi sayısı

11. Mahallenizi için bir Acil Durum Planı geliştirildi mi?

Hayır ise

Neden?

Yapmayı düşünüyor musunuz?

Sizden bir acil durum planı geliştirmeniz istense bu plan neleri içerirdi?

Evet İse

Tüm mahalleyi kapsıyormu?

Nasıl bir plan, anlatır mısınız? (risk belirleme, azaltmaya yönelik ve müdahaleye yönelik hangi faaliyetleri içerdiği / düzenlediği, kimlerin görev aldığı, iletişimin nasıl sağlanacağı v.b.)

12. Bu acil durum planı için çocuk ve yaşlı eğitimleri düzenlediniz mi? (Çocuk ve yaşlıların acil durum adaptasyonunu irdeleyebiliriz) genel olarak mahallelinin

bilgilendirilip bilgilendirilmediği sorunuz? Belli aralıklar ile planın üzerinden geçiliyor mu?

13. Mahalle sakinleri ile ilgili bilgilerin yedeklerini güvenli bir ortamda bulunduruyor musunuz?

Bu data ne tür bilgileri içeriyor? Başka. Başka.

Mahallelinin demografik bilgileri var mı? Mahalle ile ilgili gece/gündüz nüfusları, ana cadde ve sokaklardan geçen altyapı sistemlerinin yerleşimleri; cadde sokak genişlik bilgileri; afet zamanı kullanılabilecek araç ve ekipman bilgileri gibi bilgiler varmı?

14. Mahallenizde eğitim ve sağlık kurumları için güçlendirme çalışmaları yapıldı mı? Biraz bahseder misiniz? (yapılmadıysa, bu kurumların güçlendirme çalışmalarına ihtiyacı var mı?)

15. Konutlarda güçlendirme çalışmaları yapıldı mı?

Yaklaşık olarak, mahalledeki bina sayısını düşünerek bir oran verebilirmisiniz

16. Mahallenizdeki sağlık hizmetleri kapasitesinden biraz bahseder misiniz?

17. Mahallenizde bir afet durumunda gerekli olabilecek malzemelerin depolandığı bir yer (depo / AFİS, MAG konteynırı) var mı? İhtiyaç halinde bunu kim açacak? İçeriğindeki malzemeleri kullanacak yetkin kişiler var mı? Görev dağılımı yapıldı mı? Bakımları yapılıyor mu? Tarihi geçen ürünler varsa bunlar değiştiriliyor mu? Bunları kim değiştiriyor.

18. Mahallenizde deprem sonrası toplanma alanı olarak kullanılabilecek açık alan, park, okul bahçesi vb. alanlar var mı?

19. Mahallenizde AKUT, MAG, GEA, DARK, vb. STK kuruluşlarına üye var mı?

20. 1999 depreminde deprem sonrasında mahalle sakinleri içerisinde dayanışma nasıldı? (Aynı mahalle için 15 yıldır muhtar olmama durumu söz konusu olduğundan, muhtarın 1999 depreminde yaşadığı mahalle için dayanışmayı sormalıyız.)

21. Sizce mahalle sakinleri birbirlerini ne kadar tanıyor?

Mahalle sakinlerinin herhangi bir duruma yönelik birlikte (fikir birliği veya dayanışma içinde) hareket ettiği oluyor mu?

22. Mahalle sakinleri mahallelerindeki sorunları dile getiriyor mu?

23. Sizce bu tür dayanışmalar depremin etkisi üzerinde nasıl rol oynadı? Bu tür dayanışmaların kalıcı ve sürdürülebilir olması için neler yapılmalıdır?

24. Olası bir deprem durumunda sizden beklenen görevler var mı?

Sizin yapmayı düşündükleriniz var mı? Hangi kurumlar ile iletişim kuracaksınız?

25. Sizce depreme hazırlık açısından mahallenizde yapılması gereken faaliyetler nelerdir?

EK-3 : HARİTALAR (CD OLARAK EKLENMİŞTİR)

EK-4: TÜİK ÖRNEKLEM LİSTESİ (CD OLARAK EKLENMİŞTİR)

EK-5: HAM VERİ VE CBS VERİSETİ (CD OLARAK EKLENMİŞTİR)